

LELKIPÁSZTOR

• EVANGÉLIKUS TEOLÓGIAI SZAKFOLYÓIRAT •

Lelki egészség és spiritualitás

11

JOHANN GYULA

*„Mert nálad van az élet forrása,
a te világosságod által látunk
világosságot.”*

*Kapcsolódások a lelkigondozói
beszélgetés spirituális
dimenzióihoz*

HEGEDŰS ATTILA

Fiatalok és spiritualitás

SZABÓ LÁSZLÓ SCHP

*„Ti adjatok nekik enni”
Hogyan tud válaszolni az iskola
a fiatalok valóságára?*

Kedves Olvasó!

Johann Gyula tanulmánya biblikus teológiai szemszögből közelíti meg a lelkigondozás spirituális dimenzióit, hangsúlyozva Isten jelenlétének gyógyító erejét. A szerző rámutat arra, hogy a lelkigondozói beszélgetések és találkozások során nem csupán a kliens, hanem a segítő is megtapasztalhatja a szeretetközeg és az elfogadás teremtményét. A dolgozat arra bátorít, hogy a lelkigondozás valódi istentiszteletként élhető meg, amelyben a liturgikus elemek mellett az érzékeny jelenlét és figyelem a legfőbb gyógyító erő.

Hegedűs Attila *Fiatalok és spiritualitás* című tanulmánya a fiatalok valláshoz és spiritualitáshoz fűződő viszonyának változásait vizsgálja nemzetközi és hazai kontextusban. A szerző rávilágít arra, hogy bár az intézményes valláshoz való kötődés világszerte gyengül, a spiritualitás iránti igény nem vesztett erejéből. A szerző elemzi a vallás és spiritualitás kapcsolatának különböző fokozatait, és gyakorlati tanácsokat ad azok számára, akik hivatásuknak érzik a fiatalok lelki fejlődésének támogatását.

Szabó László SchP iskolai tapasztalatain keresztül mutatja be, mennyire próbára teszi az oktatóközösségeket a mai fiatalok valósága, különösen a járványhelyzet óta. Írásában az iskola nem csupán a tanulás, hanem a találkozás és a közös munka szentélyeként jelenik meg, ahol a liturgia a közösség mindennapi együttműködését jelenti. A szerző a kenyérszaporítás evangéliumi történetén keresztül érzékelteti, hogy a pedagógusok, akárcsak a tanítványok, gyakran szembesülnek saját eszköztelenségükkel, mégis tovább keresik, miként lehetnek az élet, a növekedés közvetítői a fiatalok számára. Írásában a kenyérszaporítás helye egy mező, rajta mindenféle sokasággal: diákokkal és nevelőkkel. A szerző ezen a szimbolikus helyen vizsgálja meg, kit mi hozott ide, milyen szándékkal van jelen, és keresi azt, hol és miben tudnának ezek a szándékok találkozni, hogyan válhatna ez a tér szentté, ahol mindenki az élet születésének a közreműködőjévé és tanújává is válhat.

Az igehirdetési előkészítők *advent első vasárnapjától karácsony második napjáig* segítik az igehirdető készülését.

Örömteli olvasást kívánnak

a szerkesztők

Novemberi számunk szerzői

Csermely Péter egyetemi lelkész, biokémikus, egyetemi tanár – Budapest

Detre János lelkész – Vác

Győri Péter Benjámin esperes – Szolnok

Hegedűs Attila iskolalelkész, doktorandusz – Sopron

Johann Gyula intézményi lelkész, mesteroktató,

a Diakóniai Képzési Központ vezetője – Budapest

Kollerné Loós Zsuzsanna lelkész – Szentgotthárd

Molnár Lilla lelkész, adjunktus – Budapest

Németh Zoltán lelkész, az MEE Gyülekezeti és Missziói

Osztályának vezetője

Szabó László SchP piarista szerzetes – Budapest

Tóth Attila lelkész – Kölcse

Zsednai Józsefné Herdliczka Éva lelkész – Várpalota

A Lelkipásztorban publikált tartalmakra a Creative Commons BY-NC-ND 4.0 licenc feltételei érvényesek.

Lelkipásztor – Evangélikus teológiai szakfolyóirat

Megjelenik havonta

Főszerkesztő: Orosz Gábor Viktor

Rovatszerkesztő: Szakács Tamás

ÖJS szerkesztő: Jasper-Makay Emese

A szerkesztőbizottság tagjai

Angyal-Cseke Csaba

Csáky-Pallavicini Zsófia

Fabiny Tamás

Johann Gyula

Kodácsy-Simon Eszter

Kondor Péter

Korányi András

Kőszeghy Miklós

László Virgil

Pángyánszky Ágnes

Percze Sándor

Szabó B. András

Varga Gyöngyi

Szerkesztőség

1141 Budapest, Rózsavölgyi köz 3.

Tel.: 469-1050, e-mail: gabor.orosz@lutheran.hu

Felelős szerkesztő: Petri Gábor

Olvasószerkesztő: Miklósné Székács Judit

Műszaki szerkesztő: Török Andrea

Borítóterv: Jánosi Nikolett

Kiadja a Magyarországi Evangélikus Egyház Luther Kiadója

www.lutherkiado.hu

1085 Budapest, Üllői út 24. Tel./fax: 317-5478, e-mail: kiado@lutheran.hu

Felelős kiadó: Antal Bálint

Előfizetési díj egy évre: 18 300 Ft; fél évre: 9150 Ft. Egy szám ára: 1750 Ft.

Külföldi előfizetések: szomszédos országokba (postaköltséggel együtt)

évi 18 300 Ft (68 €), egyéb külföldi országokba 21 100 Ft (78 €).

Nyomdai kivitelezés

Virtuóz Nyomdaipari Kft.

Felelős vezető: a kft. ügyvezetője

ISSN 0133-2821 (nyomtatott)

ISSN 2786-2585 (online)

2 133 282 1125 111

„Én vagyok az, Uram?”

Ez 34,16

■ ZSEDNAI JÓZSEFNÉ HERDLICZKA ÉVA

A tanítványok kérdezik ezt Jézustól, miután bejelentette: „egy közületek elárul engem”. És ők nem tiltakoznak. Nem mondják: én biztosan nem. Elfogadják, hogy Jézus jobban ismeri őket, mint ők saját magukat. Az ő szavára még azt is el tudják képzelni magukról, hogy egy gyenge pillanatukban hűtlenné válnak mesterükhöz. Nem akarják, de ezek szerint alakulhatnak úgy a körülmények. „Én vagyok az, Uram?” – kérdezik a tanítványok, és ezzel tanítanak minket is, hogy alázattal fogadjuk Jézus szavát, és hagyjuk, hogy az ige szembesítsen minket önmagunkkal. Ezzel a lelkülettel vehetjük kézbe Ezékiel próféciáját is, amely a jó pásztor uralkodásáról szól. Mivel Jézus nyilvánvalóan önmagára értelmezi ezt a képet, mi már az ő féltő szeretetét érezzük a próféta szavai mögött: *„Az elvesztet megkeresem, az eltévedtet visszaterelem, a sérültet bekötözöm, a gyöngét erősítem, a kövérre és az erőstre vigyázok; úgy legeltetem őket, ahogy kell.”* (Ez 34,16) Igen, tudjuk: ilyen a mi megváltó Urunk, a jó pásztor Jézus. Nem mond vele újat. De személyeset annál inkább. Főleg, ha feltesszük a kérdést: „Én vagyok az, Uram?”

Én vagyok (voltam) az elveszett? Igen, én! Hol lennék, ha meg nem találsz, Uram? Vágyaim csapdájában, a tanácstalanság és a kétségbeesés mélységeiben, indulatok és bűnök fogságában, kiszolgáltatva divatos hitek és szellemi irányzatok hatásainak. Köszönöm, hogy azért jöttél, hogy megkeresd és megmentsd az elvesztet! (Lk 19,10)

Én vagyok az, Uram, aki eltévedt? Köszönöm, hogy szólsz, mert magamtól észre sem vettem, hogy a hétköznapi céljaimat követve szem elől tévesztettem az eredeti irányt. Kérlek, terelj vissza mindabból, ami elvonta a figyelmemet rólad, ami miatt elfordultam tőled! Jó Pásztorként vezess igaz ösvényen, csendes vizekhez, füves legelőkhöz! Veled járva még a halál árnyékának völgye is jobb, mint nélküled bolyongani a világban! (Zsolt 23)

Én vagyok a sérült? Látod a takargatott sebeimet is, Uram? Az újakat meg a mindig felszakadó régieket is? Mindegyik arra emlékeztet, hogy elestem, elbuktam, vagy mások bántottak. Tényleg be akarod kötni, hogy ne fájjon, ne szakadjon fel, hanem gyógyuljon, és elfelejthessem? *„Gyógyíts meg, és meggyógyulok, szabadíts meg és megszabadulok, és csak téged dicsérlek!”* (Jer 17,14)

Én vagyok az, Uram, akit gyengének látsz? Pedig próbálom leplezni, hogy gyenge vagyok a hitben, a szeretetben, és hogy kevés az erőm a kísértésekkel – te tudod, hogy leginkább melyikkel – szemben. Olyan jó, hogy őszintén eléd tárhatom erőtlenségemet! Szükségem van az erődre, hogy nem tudjak mondani mindarra, amit te rossznak látsz, és hogy hűséges tudjak maradni a tőled kapott küldetésben. Hadd legyen ma is megtapasztalt valóság az életemben: *„akik az Úrban bíznak, erejük megújul!”* (Ézs 40,31)

Én lennék az, Uram, akire büszkén vigyázol, mint a pásztor a kövér és erős bárányára? Tényleg tudok olykor örömet szerezni neked a hozzád kötött életem hétköznapi történései között? Hálás vagyok érte, és kérek, óvj meg az elbizakodottságtól és az önteltségtől! Őrizd lelkem egészségét és erejét! Hadd legyek áldott eszközöd a rám bízottak között!

Igen, én vagyok az, akiről szól az ige, akinek szól a jó Pásztor hívása és gondoskodó szeretete minden élethelyzetben: akkor is, ha eltévedtem, ha sebeket hordozok, ha gyenge vagyok, vagy ha éppen erőm teljében érzem magam. Tudja, mikor mire van szükségem. Jó Pásztorként *úgy legeltet, ahogyan kell*.

Kell? Furcsa ez a szó, amely kényszerítő erőt, felsőbbrendű utasítást sejtet. Emberi létünkben természetes, hogy szülők, pedagógusok, munkahelyi vezetők, jogalkotók megmondják, hogy milyen szabályok mentén, hogyan éljünk. De ki mondja meg Istennek, hogy mit *kell* tennie? Ha ő mindenek felett álló Úr, akkor pontosabb lenne úgy fogalmazni, hogy „úgy legelteti őket, ahogy akarja”! De mennyivel többet mond ez a *kell*! Azt jelenti, hogy nem kiszámíthatatlan kényúrként bánik velünk az Isten, hanem úgy, ahogy szükségünk van rá. Ahogy kell ahhoz, hogy a legjobban növekedjünk, élvezhesük ajándékait, és közösségben maradhassunk vele. Ismerjük a mondást: „A muszáj nagy úr!” Meghatározza mindennapjainkat, hogy muszáj előteremteni mindazt, ami a biztonságos megélhetésünkhöz kell, nekünk és szereteteinknek. De Istennek nem parancsol a muszáj! Hát akkor mi ez a „kell”?

Ez maga a csoda: az Isten szeretetéből fakadó belső lelki kényszer! Istennek az irántunk érzett szeretete diktál. A teremtés hajnalán embert formált a porból, hogy szeretetét rá áraszhassa. A bűneset után sem hagyta magára. Választott egy népet, hogy rajta mutathassa meg, mire képes az isteni szeretet. És amikor ez sem volt elég, ő maga öltött testet közöttünk. Jézusnak pedig meg *kellett* hálnia, hogy nekünk *ne kelljen* örökre viselnünk hűtlenségünk büntetését. Ez a szeretetből fakadó „kell” fogalmazódik meg a jól ismert igékben:

- „Ez valóban az a próféta, akinek el kellett jönnie a világba.” (Jn 6,14b)
- „...hirdetnem kell az Isten országának evangéliumát, mert ezért küldettem.” (Lk 4,43b)
- „Keresztséggel kell azonban még megkereszteltetnem, és mennyire gyötörődöm, míg ez végbe nem megy!” (Lk 12,50)
- „Az Írásoknak azonban be kell teljesedniük.” (Mk 14,49b)
- „Ahogyan Mózes felemelte a kígyót a pusztában, úgy kell az Emberfiának is felemeltetnie.” (Jn 3,14)
- „...meg kell öletnie, de harmadnapon fel kell támadnia.” (Mk 8,31b)

Mióta pedig ez megtörtént, nekünk már semmit nem *kell*, hanem *szabad*! Szabad templomba járni, igét hallgatni és olvasni, imádkozni, dicséretet énekelni, közösséget építeni, megbocsátani, Krisztust követni, hálát adni! Ami az Istennel való kapcsolatunk helyreállításához és az üdvösségünkhöz *kellett*, azt Jézus megtette. Nekünk pedig *szabad* az ő nyájához csatlakozni, amelyben megígéri: „Az elveszettet megkeresem, az eltévedtet visszaterelem, a sérültet bekötözöm, a gyöngét erősítem, a kövérré és az erősre vigyázok; úgy legeltetem őket, ahogy kell.” Boldog az az ember, aki a jó Pásztor nyájában felszabadult lélekkel tudja vallani: *én vagyok az, Uram, akit megkerestél, visszatereltél, erősítettél, akinek sebeit bekötöztél, akinek lépteire vigyáztál, akit úgy szeretted és vezettél, hogy el ne veszzen, hanem örök élete legyen!*

„Én voltam az elveszett, / Aki halált érdemelt, / Kire gyászos éj szakadt. / Isten Fia, a jó pásztor / Megváltott a bűn átkától: / Üdvöm, napom feltámadt.” (EÉ 208,3)

„Mert nálad van az élet forrása, a te világosságod által látunk világosságot”

Kapcsolódások a lelkigondozói beszélgetés spirituális dimenzióihoz

■ JOHANN GYULA

Evangelikus Hittudományi Egyetem
Diakóniai Képzési Központ
lelkész, mentálhigiénés szakember, mesteroktató
E-mail: gyula.johann@lutheran.hu

DOI: 10.61894/LP.2025.100.11.1

► A teológiai-biblikus perspektívában dolgozó lelkigondozó szakemberek számára Isten jelenléte valószínűleg megélt, megtapasztalt gyógyító dimenziót jelent, amelyben a találkozásokon, beszélgetéseken keresztül (Isten–lelkigondozó, Isten–lelkigondozott, lelkigondozó–lelkigondozott) átalakulnak diszfunkcionálisan működő struktúrák, oldódnak régóta fennálló és egyre keményedő elakadások. Újra és újra visszalépve az élet forrásának közelébe, élet támad egy olyan „szeretközegben”, amely mély elfogadást, közösséget, intimitást (közelséget), életvágyat, egyensúlyt és gyógyulást közvetít a kliens¹ és a segítő számára. Valódi istentisztelet ez a helyzet különféle liturgikai, homiletikai, poimenikai, eucharisztikai szempontok és elemek jelenlétében, Isten szeretetében.

Dolgozatunkban két olyan lelkigondozói témában mélyedünk el, amelyek a lelkészi beszélgetések között valószínűleg megjelennek. A gyászolók támogatásával foglalkozó rész kicsit bővebben járja körül a releváns szempontokat, a keresztlői beszélgetés témafelvetése többféle továbbgondolási lehetőséget hagy a lelkigondozói folyamatot illetően. Fókuszba helyezzük az istenkapcsolati-spirituális kontextust. Olvasónkkal együtt keressük az érzékeny, értő jelenlét és figyelem lehetőségeit.

Kulcsszavak: jelenlét / lelkigondozás / gyógyító kapcsolatok / érzelmek / Isten szeretete

Isten jelenlétében

Ha a lelkigondozói kapcsolatra tekintünk, akkor azt mondhatjuk, ott járunk a gyógyító folyamatban a spirituális dimenzió megélése segítségével, ahol az ég és a föld összeér bennünk, ahol a Szenttől, a Gyógyítótól megérintődve megnyílik az ég, és mindig új lehetőség nyílik a továbblépéshez. „Sokféleképpen leírhatnánk az alapenergiáját ennek a közös útnak, de talán a legerőteljesebben és röviden a kapcsolódás szó a legkifejezőbb. A *self* oldaláról megközelítve: kapcsolódom Istenhez, önmagamhoz,

¹ A kliens szót a lelkigondozói szakirodalomban általánosan használt terminus technicusként alkalmazzuk a lelkigondozott megjelölésére a tanulmányban.

másokhoz, a világhoz. Kapcsolódom és közben reflektálok arra, ahogy ebben a folyamatban benne vagyok. Olyan út ez, amelyen mindig valami történik, valami új születik, vagy éppen a régi csillan meg valami új fényben. A spiritualitás folyamatos találkozás, születés, dinamikus valóság, a *dünamisz*, a Lélek lüktetése bennem.” (ROSTÁNÉ RIEZ – JOHANN 2025, 261. o.)²

A következőkben két, első ránézésre nagyon más érzelmi-kapcsolati kontextusban megélt helyzeten keresztül fogjuk bemutatni azokat a szempontokat, amelyek megjelennek, érintődnek a kísérés során, amikor a lelkész a spiritualitás terében lelkigondoz. Összetett, személyes érintődéseket is hordozó, folyamatos jelenlétet és háromfelé irányuló figyelmet, integrálást igénylő folyamatok ezek.

A „miérték” ideje – Gyászolók mellett

A lelkési praxisban a temetésre készülő gyászolókkal folytatott beszélgetés fontos szerepet tölt be. Van, amikor előre egyeztetett időpontban érkeznek a gyászolók az irodába, van, amikor spontán, akár a leghetetlenebb órák is csöngetnek. A beszélgetés a temetésre készülés fontos része, ugyanakkor az emberi léleknek számtalan olyan vetülete nyílik meg ebben az egzisztenciálisan nagyon mély rétegeket érintő helyzetben, amely a kliens életútját kísérő érzések, félszavak, tudások, félelmek, rítusok összetett struktúráját közvetíti. A lelkész számára komoly dilemma, hogy a temetés eseményére irányuló konkrét készülés és a gyászolóval folytatott lelkigondozói beszélgetés mennyire valósulhat meg ebben az egy órában. A tapasztalat azt mutatja, hogy sokan hálásak azért, ha a temetés után a lelkész felkeresi őket, és lelkigondozói érzékenységgel kíséri a gyászukat egy akár több alkalomból álló folyamaton keresztül.

A gyászfolyamat szakaszaira gondolva meg kell állapítanunk, hogy a temetés praktikus kérdéseivel foglalkozó beszélgetések kevésbé alkalmasak a lelkigondozói támogatásra. A veszteségével küzdő ember, aki a temetés konkrét feladatai között éli ezeket a napokat, igyekszik mindent a lehető legpontosabban megtervezni és előkészíteni. Ebben a folyamatban valóban a temetés mint „esemény” konkrét, gyakorlati kérdései, a liturgia részei, a búcsúztatás elképzelése áll a középpontban. A gyászolónak tartania kell magát, hiszen különféle emberekkel és helyzetekben szükséges a temetés részleteiről egyeztetnie. A gyász folyamatának ezt a részét ezért is hívjuk *kontrollált* (vö. BODÓ 2013, 159–186. o.) szakasznak. Jellemzője a temetésre irányuló tudatos, célorientált attitűd mellett egyfajta elfojtott, diffúz érzelmi motiváltság, amely a tagadási fázist követően – sokszor kontrollálhatatlanul – bukkan elő, többek között akár düh és harag formájában is. Irányulhat a gyászolóra önmagára, családtagokra, Istenre, de akár a lelkészre is.

Ebben az érzelmi fókuszú állapotban különösen is megfontolandó, hogy milyen módon tud a lelkész egyfajta lelkigondozói szerepben támogatást adni a hozzá fordulóknak. Nézzünk meg egy sokak számára ismerős példát erre a helyzetre.

Beszélgetés a temetés után

A temetés utáni (a búcsúztatási adatok felvétele és a temetés utáni második találkozás) lelkigondozói beszélgetésre a lelkési hivatalban vagy a kliens lakásában kerül sor általában. Ha a hivatalban találkoznak, annak van egy irodai, hivatalos karaktere, a kliens jön el a lelkészhez, ezzel egyben jelzi

² Hivatkoznak Kővári Magdolna SSS *A remény spiritualitása* előadására. Elhangzott Pannonhalmán 2025. március 31-én.

a segítségkérési igényét is. Ebben az esetben azzal a már meglévő emocionális-kognitív tartalommal érkezik, amely ehhez a helyhez köti, akár több korábbi találkozásra is gondolva.³ Amennyiben a gyászoló lakásában kerül sor a beszélgetésre, elmondhatjuk, hogy ez egy olyan intim körön belülről lépést jelent a lelkigondozó számára, amely nemrégiben éppen mélységesen megsérült. Minden ilyen jellegű belépés magában hordozhatja a találkozás mélységének kiszámíthatatlanságát is. A kliens megéli, hogy eljöttek hozzá, nem marad egyedül a gyászával, fontos mások számára. „...mezítelen voltam, és felruháztatok, beteg voltam, és meglátogattatok, börtönben voltam, és eljöttetek hozzám.” (Mt 25,36)

Egy konkrét beszélgetés dimenziói⁴

Az előzményekről röviden

A lelkész: A kliens érkezése előtt – ideális helyzetben – végiggondolja az általa ismert információkat, a kapcsolatfelvétel jellegzetességeit és azokat a tényezőket, amelyek esetlegesen hatással lehetnek a beszélgetés menetére. Átgondolja a temetés konkrét eseményét, emlékezve a gyászolók jelenlétére is, és imádkozva készül a gyászával hozzá érkezővel való találkozásra.

A kliens: A lelkéshiatalba megérkezve leül a kínált ülőhelyre. Hozza magával mindazt, amit eddigi életében az egyházzal, a gyülekezettel kapcsolatban megélt, amit a lelkésh ismerte gondol róla és általában a lelkészekről. Amennyiben nem ismeri a gyülekezetet, a lelkéshet, akkor arra a „kapott tartalomra” épít, amit az eddigi élete folyamán hordozott magával, és amit a temetés kapcsán a lelkész jelenlétével kapcsolatban megélt.

Elindul a beszélgetés, és talán a második-harmadik mondatban elhangzik a kérdés, hogy miért vette el tőle a szerettét az Isten. Sokunk számára jól ismert kérdés ez, amely lehetőségeket hordoz a lelkigondozói-gyógyító beszélgetés indulásához. Járjuk körül ezt a kulcsfontosságú kérdést, néhány lelkigondozói szempontot figyelembe véve.

A kérdés

A lelkigondozói beszélgetést minden esetben (ahogy az élet minden pillanatát is) az élő Isten jelenlétében éljük és látjuk. Ezzel a jelenléttel számolunk tehát a különféle interakciók és megjelenő dinamikák mentén is. Amikor elhangzik a „Miért vette el tőlem őt az Isten?” kérdés, akkor érdemes a lelkigondozónak meghallani, megérezni a gyászoló valóságos érzéseit, amelyek a kérdés mögött rejlenek.

A kliens: Lelkében biztosan jelen van a csalódottság, a fájdalom, a tehetetlenség, az Istennel szembeni düh, az esetleges önvád és egyfajta büntudat is. A kérdése mögött meghúzódik, hogy egyedül maradt, esetleg a „lezáratlanság” mint hiány is nyomasztja (ha esetleg nem tudott elbúcsúzni). Sokszor hitkérdéssé is válhat ez a mondat: „Annyira bíztam Istenben egész életemben, ő pedig most ezt teszi velem...” Vagy: „Annyit imádkoztam, hogy gyógyuljon meg a szerettem, és Isten valamiért engem büntet, és azért vette el tőlem...” A kérdésünket a legtöbb lelkész így is ismeri: Miért büntet engem az Isten? (SZENTMÁRTONI 1997,

³ Érdemes arra is gondolni, hogy a gyülekezeti tagoknak valószínűleg a korábbi lelkésszel is voltak kapcsolatai, beszélgetései, akár ugyanabban a helyiségben, ahol most egymás mellett ülnek. Sokszor előfordul, hogy a korábbi lelkésszel kapcsolatos megéleéseket vetítik rá az új lelkészre, akár évtizedek távolából is.

⁴ Több, magyar nyelven elérhető kiadvány is foglalkozik a lelkigondozói beszélgetés szakaszaival. Pl. FERRIS 2004; FABER–SCHOOT 2002; SZABÓNÉ LÁSZLÓ 2023.

107. o.) Egy rövid kis kérdés, amelyben ennyiféle, a gyászoló mindennapjait meghatározó fontos érzés okoz egyfajta állandó, de kiszámíthatatlan dinamikai kontextust. A lelkészben Isten emberét látja, akinek Isten dolgairól megfellebbezhetetlen tudása van (ezért is beszél erről hétről hétre a templomban). Ha pedig Isten embere, akkor a kérdésnek lehet egy számonkérő karaktere is, időnként akár a lelkészre vetített dühvel is.

A lelkész: „Válaszolnom kell!” Talán ez lehet az első, leginkább megmozdító gondolat. Megvédeni az emberekért a Fiát áldozó Istent ebben a helyzetben (is), egyúttal pedig megnyugtatni a klienst, hogy ő most a veszteségével küzdve valószínűleg még az Istenhez kötöttségében is megrendülve keresi az ő Urát. A lelkészben is bizonyosan sokféle érzés jelenik meg a mondatot hallva: értetlenség, de akár a védekezésre kényszerített dühe is megjelenhet (arról prédikál hétről hétre a templomban, koporsók mellett, hogy Isten mennyire szereti az embert). Esetlegesen a státusza megkérdőjelezését látja benne, vagy a lelkészségének a kompetenciavesztését, egyfajta hitelvesztést, hiszen ő is csak keresi itt a válaszokat, nincs biztos tudása a miértekről. Esetleg megérinti saját maximalizmusának csorbulása vagy éppen látni hatalomvágyának megkérdőjelezése, hiszen erre a kérdésre nem lehet válaszolni (a lelkész pedig azért lelkész, hogy minden Istennel kapcsolatos kérdésre valamilyen válasszal próbáljon szolgálni). Sok temetést végző lelkész számára akár saját hitkérdésként is megjelenhet, hogy Isten tulajdonképpen mit is vár tőle ezekben a helyzetekben.⁵ Egy ilyen egzisztenciális mélységű kérdés nagyon mélyre tud menni a lelkészben is, saját feldolgozatlan gyászérintettségai aktivizálódhatnak és plusz tartalomként megjelenhetnek ebben a hármas, Isten–lelkigondozó–kliens által megteremtett, megélt terápiás térben.

Isten: Mi az, amit róla ebben a helyzetben a Szentírást felidézve, a kegyelmi ajándékaiban részesülve, az élő ige bizonyágtételéből megélve elmondhatunk? Isten mindeközben *kapcsolódik* a lelkészhez, a gyászolóhoz abban a térben, amelyben ők a maguk lelki, kognitív-mentális tartalmaikkal vannak tudatosan vagy tudattalanul jelen. Azt is tapasztaljuk, hogy ez a kapcsolódási dinamika ennek a találkozásnak minden szintjén megjelenik. Olyan gyógyító tér jön létre ezáltal, ahol lelkész és lelkigondozott egy kicsit kiléphetnek, eltávolodhatnak a materiális, földi meghatározottságunkból adódó keretektől, és részeseivé válnak azoknak a transzcendens összefüggéseknek, struktúráknak, amelyek az élet értékét minden emberi értelmet meghaladóan validálják.

A válasz

A kliens: Bár a kérdése egyértelmű és formailag választ sürgető, mégis érezzük, hogy nem intellektuális választ vár, hanem szeretné, ha megértenék. A jelenléte, az igénye a beszélgetésre is ebbe az irányba mutat. Érzékelhető a diffúz érzelmi motiváltság, amely megjelenik a kérdés fűtöttségében – miközben inkább érzelmi-kapcsolati, mint szemantikai értelemben vett választ remél. Sokat küzd ezekben a napokban-hetekben azzal, hogy valóban érezheti-e azokat az érzéseket, amelyek megjelennek benne. Érezheti-e dühöt, haragot másokkal, Istennel szemben? Talán meg sem fogalmazza ezt a dilemmát, azonban a gondolatait, hangulatát ezek az érzések dominálják. Nem véletlenül nem érintik meg azok a támogatásként elhangzó mondatok a környezetéből, hogy „ez az élet rendje, most már a magad útját kell járnod”.

⁵ A szolgálati időmben kerültem olyan helyzetbe, hogy a nehéz betegséggel otthonukban ápolt testvérekhez nem szívesen hívtak, mert arra gondoltak, hogy ha a lelkész a betegsége közben valakit felkeres az otthonában, annak már nincs sok ideje hátra... Meglehetősen összetett ennek a mentalitásnak a háttere, de nagyon frusztráló, amikor a lelkészre mint gyászmadárra tekintenek – nagy kihívás ezekben az esetekben az esetlegesen későbbi temetésen megfelelő érzékenységgel a család mellett állva, de egyértelműen, nyíltan hirdetni a feltámadás evangéliumát.

Benne van ebben az akcidentális krízisben, és összetett támogatási interakciókra van szüksége ahhoz, hogy megélve a krízis mélységét, erőt gyűjthessen a továbblépéshez. Vár valamit Isten embe-
rétől, ami az összetört biztonságában megtarthatja, amit – az élet kézzelfogható jeleként – forgathat
magában (BAKK-MIKLÓSI – HÉZSER 2023, 369. o.).

A lelkész: Ilyen helyzetben a válaszadás nem egyszerű, hiszen a gyászoló kérdésében ott rejlik a
személyes fájdalom, a veszteség súlya és az istenképben bekövetkezett esetleges változás, törés. A lel-
kész számára fontos, hogy ne adjon kész, sablonos választ, hanem őszinte odafigyeléssel, empátiá-
val és türelemmel forduljon a kliens felé. A Pascalnak tulajdonított mondás: a szívnek vannak érvei,
amelyeket az ész nem ismer, különösen igaz lehet itt, hiszen a gyászban elsősorban nem a racionális
magyarázatok hoznak enyhülést, hanem a szeretetteljes jelenlét és a közös imádságos tér megélése.

Ennél a pontnál szólnunk kell arról a kérügmátikus alapállásról, amelynek alapján a lelkész – a leg-
jobb szándékkal, az alkalmas és alkalmatlan időre vonatkoztatott bizonyágtétel szentírásbeli való-
ságával számolva – keresi a beszélgetés közben azokat a bibliai igéket, amelyeket ebben a helyzetben
megfelelőnek tart arra, hogy a gyászoló ezeket végiggondolva, -imádkozva Isten segítségére találjon
általuk. Azt gondoljuk, hogy a jelen lévő Istenben bízva, a Szentlélekre hagyatkozva megengedhetjük
magunknak – a kliensünk érdekében –, hogy ne nekünk kelljen megoldanunk a problémáját. Azon-
ban fontos szem előtt tartani: a lelkészben felmerülő szentírási igékben ott vannak a saját igetapasz-
talatai, megélései. Alapvetően róla-neki szóló igékről-üzenetekről van szó, amelyek ezért az ő szemé-
lyes tartalmait is behoznák most ebbe a beszélgetésbe, ahol a gyászoló személyes tartalmait vannak a
fókuszban. A megszólított nem értené, honnét kerülnek elő ezek a gondolatok, hiszen a lelkész inspirá-
cióiból jönnek, még ha olyan ismerősnek is tűnnek időnként (vö. SZABÓNÉ LÁSZLÓ 2023, 142–143. o.).

A lelkész ebben a helyzetben – értve, hogy a veszteségről és az Istenről szóló kérdés egy nagyon ösz-
szetett érzelmi és kognitív kontextus „eredménye” – érzi, hogy a lelkigondozói eszköztár segítségével tud
valójában kapcsolódni a szenvedés nyomását átélő klienséhez (FABER–SCHOOT 2024). Ahhoz, hogy egy-
fajta választ fogalmazzon meg, szükséges egy „pillanatra” megkérdeznie a jelen lévő Mesterét, hogy mit
üzen neki ezen a szenvedő emberen keresztül (WICKS 2023, 57. o.). Ez a kérdés nyitja ki azt a gyász körül
összeszűkült teret, amelyet a haláleset, a temetés, a gyász teremtett meg. A tér kinyitása komoly lehetőség
a gyászoló kliens számára, mert plusz teret, időt, szempontokat kaphat ahhoz, hogy szabadon eldönthes-
se, a fájdalmát hogyan szeretné megélni, gyászára milyen módon, milyen pozícióból szeretne rátekin-
teni, hogyan szeretne beszélgetni róla. Amikor a lelkész szinte csak azt éli meg ezekben a beszélgetésekben,
hogy a kliens válaszokat akar kapni tőle, akkor érdemes ezt olyan jelként tekinteni, amely figyelmeztet
arra a veszélyre, hogy kliensét csupán a lelkész saját válaszkészítései motiválják az állandó kérdezésre.

Isten: Ismét van néhány olyan megélés Isten jelenlétéről, amely teljessé teszi ezeket a beszélgetése-
ket. Ahogy a mindenható örök Isten Jézusban emberi testben mutatkozott meg a világ számára, úgy itt
is megtapasztalhatják a beszélgető felek azt, hogy az Örökkévaló jelenléte ebben az emberi mértékkel
nézve is beszűkült helyzetben érezhető, megélhető, és az ő jelenléte önmagában hordozza az érzelmek
és a gondolatok mérhetetlen mélységének megjelenését is. Lelkigondozó és gyászoló együtt élhetik
meg azt, hogy az életük – a veszteségeikkel, fájdalmaikkal, megnyugvásaikkal, békességeikkel – egy
nagy, számunkra felfoghatatlan rendszer részeként felszabadítanak minket a testi élet néhány éves-
évtizedes megkötözöttségei alól. Mindenek ellenére is van értelme a földi, emberi életünknek – üzeni.

Nézzünk meg ebben a helyzetben néhány válaszlehetőséget.

- „Nagyon sajnálom, hogy ezt kell átélnie.” Talán egy olyan együttérző mondat lehet ez, amely
egy zaklatott beszélgetés elején segíthet a megnyugvás, a biztonság, a bizalom kialakítása irányában.

• „Nagy súlya van a fájdalomnak...” A lelkigondozó itt „kiválaszt” egy, a gyászolóban jelen lévő releváns érzést, és egyszerűen – minden plusz szó, tartalom nélkül – visszatükrözi a kliense számára. Mivel nem kerül bele semmi olyan tartalom, ami a lelkigondozóhoz köthető lenne, ezért a kliens a magában megélt érzését hallja az interakcióban, és ezt felhasználva léphet a következő gondolata, érzése, mondata irányába. Akár úgy is tűnhet, hogy a gyászoló nem kap olyan segítséget, amelyet jól végiggondolhat – ám sokkal inkább úgy látjuk, alkalmassá válik a beszélgetésben való közös haladásra, mint egy őt komolyan elgondolkodtató, egyszersmind az érzéseit háttérbe toló válasszal. A lelkész megérezheti, hogy ez a helyzet még messze van attól, hogy az örök élettel kapcsolatos hitvallásos gondolatait „elrejtse” a válaszában...

• „Sajnos még a válaszokat sem lehet ebben a helyzetben megtalálni...” A lelkigondozó itt azt a zavaros érzelmi, beszűkült tudatszintet szólítja meg, amellyel a kliense jelen van. Ez a rövid mondat komoly empatis interakció, hiszen a gyászoló emocionális-kognitív világába belehelyezkedve, hallva a „provokatív” kérdést, nem enged annak a késztetésének, hogy a kliensének ebben az elesett állapotában arra lenne leginkább szüksége, hogy jó válaszokat adjon neki, egyszersmind magához ragadja a kezdeményezést. Reflektál (tudatosítja) erre a késztetésére, és tudatosan ott marad a gyászoló mellett az ő szintjén, az ő útján. A kliens gyászának az útja ez, ahol mi kísérőként tudunk mellette lenni. (Hogyan vezessünk valakit a maga életútján úgy, hogy közben megőrizhesse a saját életének a szabadságát, tempóját, ritmusát...) ⁶

Nézzünk meg még egy jellemző beszédfordulatot.

• „Mi lesz velem most, egyedül maradtam...” A *kliens* tényleg tele van kérdésekkel, amelyeknek paradox módon nincs szükségük válaszokra – hiszen valószínűleg meg sem tudná hallani őket. Mégis, fel kell tennie újra és újra őket, magának, másoknak. Arra van szüksége ebben a helyzetben, hogy mellette maradjanak a küzdelmében, hogy a dilemmáit értő szívvel meghallgassa valaki, elfogadja őket, és ne akarja megmagyarázni a megmagyarázhatatlant. A gyászolók, akik ezt a kérdést felteszik, gyakran nem egyedül élnek, mégis úgy élik meg a veszteségüket, mintha a családon belül élve is egyedül maradnának. Jellemzően a hosszú időt együtt töltött házastársak élnek át hasonló érzéseket, akiknek az élete nagyon szorosan összefonódott. Esetleg olyanok, akik hosszabb ideig ápolták a betegségében szerettüket, akit most elveszítettek, és ezzel nagyon is közel jön a kérdés: mi lesz nélküle az ő életükkel? Mit tud nekem erre mondani? – kérdezi, közben azonban azt éli meg, hogy éppen nincs egyedül, mert van valaki, aki rá figyel, aki neki adja az idejét, az Istenre figyelő attitűdjével motivált a segítségben, akinek elmondhat mindent, amivel most olyan magányossá vált.

A *lelkész*: Ez már a második kérdés (vagy akár a sokadik a beszélgetés során), és egyre nagyobb a kísértése annak, hogy valami tanácsot adjon a gyászolónak. Azért fokozódik ez a késztetés, mert minden újabb kérdés mintha azt közvetítené, hogy azért kérdez a kliens, mert nem kap válaszokat. Ez így is van – azonban rögtön meg kell jegyeznünk, ha tőlünk kapna választ, az olyan lenne, mint ha ezzel „betömnénk a száját”, és ezután már nem kereshetné a sajátját. A kérdései megfogalmazása a maga számára elengedhetetlenül fontos ahhoz, hogy körbejárja különböző szinteken a saját aktuális érzelmi állapotát. Újabb szempontok, nézőpontok keresése is megjelenik a kérdések mögött, amelyek fokozatosan tágitják a problémájával kapcsolatos értelmezési keretét.

A kérdésre adott válaszban különösen fontos, hogy a lelkész ne próbálja azonnal „megjavítani” vagy megoldani a helyzetet, hanem inkább teret adjon a gyászoló kétségeinek, bizonytalanságának, félelmeinek. Fontos a lelkigondozónak tudatosítani, hogy ahhoz, hogy a kliense megélhesse a gyásza valóságát, szüksége van ezekre a mély, egzisztenciális súlyú és hatású megélésekre, és éppen ezek-

⁶ A mélyülő krízisben viszont direkt interakciók lehetnek szükségese!

ben a nehéz pillanatokban válik igazán értékessé a támogató, együttérző jelenlét. Nagy kihívás a lelkész számára benne maradni abban a térben, ahol a kliens szenved, és látszólag hagyni, hogy szenvedjen. Persze reflektálnia kell erre az aktivitási késztetésre is önmagában, megértve, hogy a szenvedéstől nem a válaszain keresztül tudja megmenteni a másikat, hanem a szenvedése elhordozásában tud az empatikus, elfogadó jelenlétével részt venni (compassion).

Isten: Talán amit Jób könyvéből magunkkal hozhatunk, segíthet az Örökkévaló „pozicionálásában”. Mi közben olyan dolgok történtek vele, amelyekre nincs jó emberi magyarázata az Istenében bízó embernek, az Úr folyamatosan olyan kapcsolódási felületeket nyit meg, aktivizál, amelyek az isteni gyógyító erőt közvetítik számára. Ez az isteni proaktív dinamika képes olyan állandó teret létrehozni az értelmet kereső ember számára, amelyben a fájdalomával küszködve is megéli, hogy ez az otthona mindennel együtt mindörökké. *„Mert közülnk senki sem él önmagának, és senki sem hal önmagának; mert ha élünk, az Úrnak élünk, ha meghalunk, az Úrnak halunk meg. Tehát akár élünk, akár halunk, az Úréi vagyunk.”* (Róm 14,7–8)

A lelkész ilyenkor így fordulhat a gyászolóhoz:

- „Mintha teljesen egyedül maradt volna...” A felmerülő érzések közül – magára maradottság, egyedüllét, magány, félelem, bizonytalanság, hiányérzet – egyszerűen a magányosságtól való félelmet tükrözi a lelkész. A mondatban azonban ott rejlik az a lehetőség, hogy ha a szenvedés nyomása enyhül, akkor talán megláthatja azokat, akik körülveszik.

- „Talán kicsit olyan ez, mint amikor átélte, hogy Isten megszerette önt, egyedül ön volt ott, és a mindenható Isten...” – Ez a válaszlehetőség azt a kis reménységet fogalmazhatja meg, amely a fájdalom mondat mögött mint vágy jelenhet meg. Olyan transzcendens kontextusba helyezi a gyászolót, ahol az egyedüllét az „itt és mostban” az emberi létezés meghaladó mennyei haza lehetőségét kínálja.

- „Nem tudhatom, mit hoz a következő nap, de nem kell egyedül végigmennie ezen az úton. Itt vagyok, hogy együtt hordozzuk ezt a terhet, ameddig szüksége van rá.” Ez a mondat egyszerre fejezi ki a jelenlét biztosítását, és nyitva hagyja a lehetőséget a további megosztásra, közös gondolkodásra, imádságra. Ehhez a mondathoz azonban a lelkigondozó részéről komoly elköteleződésre van szükség. A beszélgetések felajánlása olyan folyamatot jelent, ahol jelentősége van az egyértelműen meghatározott kereteknek. A kliens és a lelkigondozó biztonsága érdekében is javasolt inkább több, rövidebb folyamatra szerződni, mint egy végtelenül hagyott „lesz, ami lesz” folyamatot sejtetni.

Mivel minden, a veszteségével küzdő emberrel folytatott lelkigondozói beszélgetés más módon van hatással a segítőre, ezért hangsúlyoznunk kell, hogy a lelkigondozói munka fókuszolt istenkapcsolati figyelmet, a beszélgetések folyamatos átdolgozását igényli az irgalmas Úrral.

Mit tegyek? – Keresztelőre készülve

Érdemes ebben a spiritualitás fókuszú szemléletmódban ránéznünk a lelkési hivatalok egy másik jellemző beszélgetésére is. Keresztelőre készülünk, amelyet az egyik házastárs jelentett be telefonon. Megbeszéltük vele a találkozás időpontját, azonban a beszélgetésre egyedül jött el. Néhány udvarias beszédfordulat után – indirekt módon, a mondatok között elrejtve – megjelenik a probléma. Ő, az anya meg van keresztelve, konfirmált, a közösséghez tartozó, az alkalmakon aktívan részt vevő, úrvacsorázó gyülekezeti tag. A férje, az apa nincs megkeresztelve, és nincs is egyházi kapcsolata. Az anya szeretné, ha az egyéves kisgyermekük részesülne a keresztségben, az apa viszont azon az állásponton van, hogy ha majd felnőtt a gyermek, akkor eldönti, hogy szeretne-e megkeresztelkedni. Fáj az anyá-

nak, hogy ez a dilemma ott feszül közöttük, mert – elmondása szerint – mindig meg tudnak beszélni mindent, nagyon egy hullámhosszon vannak a férjével.

A beszélgetés első részében egyszer csak ezt mondja a kliens a lelkésznek: „Nem gondoltam volna, hogy igaza lesz édesanyámnak, aki azt mondta, hogy nem hiába van megírva, hogy ne tedd a fedet hitetlenekkel felemás igába. Nem hittem el neki. Most pedig itt van ez a helyzet, és azt érzem, hogy bár nagyon szeretem a férjem, nem találok a megoldás lehetőségét sem. Talán ha ön (mondja a lelkésznek) elhívna ide magához, és megmondaná neki, hogy ha nem kereszteljük meg a gyermekünket, akkor el fog kárhozni...” (Itt sírva fakad, és szinte vigasztalhatatlanná válik).

Nagyon fontos, hogy a lelkész az erőteljes érzelmek megjelenésére jól reagáljon. Észre kell vennie, hogy itt olyan elakadásról van szó, amely nagyfokú óvatosságot igényel. A sírás közben valószínűleg jobb csendben jelen lenni, a kliens keze ügyébe tenni egy ilyen alkalmakra az irodában tartott papírzsebkendő-csomagot, és megvárni, hogy csendesüljön a helyzet.

A *kliens*. Szinte fojtogatják az erőteljes érzések, düh, harag, csalódottság, meg nem értettség, tehetetlenség, kiszolgáltatottság, szegény, bizonyosan büntudati elemek is jelen vannak a sodró dinamikájú érzései között. Fontos, hogy el tudta mondani, és a lelkészben – aki itt már a lelkigondozói eszköztárat használva, empatikusan, feltétlen elfogadással, ítélkezésmentesen, az érzések mentén haladva van jelen – értő hallgatóra talált. A gondolatait most még teljesen elborítják az érzelmei, nem tudná meghallani a felvetésre adott választ, mert most másra van szüksége, mint amit mondani tud... A szavai mögött megjelenő látens büntudata összetett, amelyben ott van a Szentírás, Pál apostol szava, az édesanyja figyelmeztetése, a saját kudarca, a lelkész előtti szegénye (nem vagyok olyan jó keresztény...), a gyermekéért való aggodalma. Ha ezekből a részekből állítanánk össze egy „aktuális istenképet” a számára, akkor bizony meglehetősen destruktív, romboló dinamikájú kép bontakozna ki belőle. Ezen tényleg csak sírni lehet...

A *lelkész*. Tiszteletben tartja a kliens aktuális helyzetét. Lelkigondozóként tudja, hogy itt most tudatosan nem a lelkési szerepéből megfogalmazott mondatoknak van helyük. Tudja, hogy az önmagában is csalódott édesanyának olyan támogató jelenlétre van most szüksége, amelyben egy kis plusz teret kap arra, hogy a fájdalmát megélve, a maga ritmusában haladva ismét bízhatson magában, elhihesse, hogy erre a helyzetre is lesz „megoldás”. A lelkész ezért fókuszált figyelemmel van jelen Isten és a kliense felé. Ebben a konfúz érzelmi helyzetben – érintődve a kliens sok nehéz érzésétől – igazán fontos kérdés, hogy Isten mit vár a lelkigondozótól. Igyekszik megkülönböztetni az Istentől jövő érintődéseit a kliens és a maga emocionális-kognitív tartalmaitól. Nagy kísértés, hogy azonnal leszögezze: abban biztos lehet, asszonyom, hogy a gyermeke emiatt nem fog elkárhozni. Kevés esetben fordul csak elő valóságosan ez a fajta félelem a tapasztalatok szerint. Amennyiben az első beszélgetés során az elkárhozás félelme mégis ismét előkerül, akkor viszont fontos reflektálni rá és elmondani, hogy a szeretet Istene most is – amikor mi aggodalmaskodunk ezért – éppen szeretetével vesz körül a kisgyermekét. A Szentírás pedig erről így tanúskodik: „*Aki hisz, és megkeresztelkedik, üdvözül, aki pedig nem hisz, elkárhozik.*” (Mk 16,16) Az apostol szavaiban szó sincs a keresztség hiánya és a kárhozat bármilyen kapcsolatáról sem. Biztosan megnyugtató lesz mindez a számára.

Isten: Talán az irgalom, ami legelőször eszembe jut Isten jelenlétéről ezekben a számomra is nagyon ismert helyzetekben, ahol a zavaros érzelmi és tudatos tartalmak keverednek oly módon, hogy az adott keretek között nem lehet egy megoldási lehetőséget mint egy szálát megfogni és kizárólag annak mentén eljutni az elképzelt megoldásig. Az irgalom – a kairosz kontextusában értelmezve-megélve – itt ismételtelen egy olyan mennyei teret hoz létre, amelyben az „itt és mostban” helye van a csetlő-botló, a büntudatával, kétségeivel viaskodó kliensnek is, és a rá figyelő, de a kliens megoldását nem

vizionáló, a saját elképzelését érvényesíteni nem akaró, a ráhagyatkozót az érzelmei mentén kísérő lelkigondozónak is. Tehát azt élem meg a hasonló lelkigondozói helyzetekben, hogy ott kapcsolódik hozzám, ahol igyekszem megkülönböztetni a magamét az istenitől. És ott kapcsolódik a klienshez, ahol a „mi hármás jelenlétünk” közösségi tapasztalattá válik a lelkigondozott számára – a fájdalom közös hordozásának megélése kapcsán. Ebben a közösségben találhat rá ismét a maga továbbvezető adekvát tartalmaira. Isten irgalma az ő számára az élet leheteténnek (*ruah*) lehetősége, gyógyító közeg.

- „Mennyi szinte kimondhatatlan nehéz érzés van itt most velünk...” Az éppen elcsituló zaklatott sírás végén-után nagyon érzékeny területen mozog a lelkigondozó és kliense. Az édesanya nagyon kitérül, és megmutatta a sebeit, a fájdalmait a lelkésznek. A sokféle nehéz érzés valódi terhet jelent a számára, a könnyei beszélnek szinte a szavai helyett. Nagy óvatosságot és érzékenységet kíván ez a helyzet a lelkigondozótól, aki a leginkább úgy tud a kliense mellett maradni, hogy nem jön zavarba a sírása közben, sőt igyekszik ehhez egyfajta biztonságos közeget teremteni a számára, majd nem félve attól, hogy a sírás megismétlődik, összefoglalja egy rövid mondatban a helyzetet. Ezzel lehetőséget ad az anyának arra, hogy a maga biztonságát keresve, megélve léphessen esetleg tovább a saját tempójában. Nem szabad siettetni a továbblépést semmiképpen, még akkor sem, ha a lelkész zavarja, hogy egy óra alatt itt nem lehet majd sokkal közelebb kerülni a problémához. A lelkigondozó tudja, hogy ez az idő feltétlenül szükséges a közös továbblépéshez, tehát itt már egyértelműen egy beszélgetéssorozatban gondolkodik, és valószínűleg ezt ajánlja fel kliensének.

Az előző lelkigondozói mondat után talán még fontos lehet ez az irány is:

- „Nagyon fontos a gyermek keresztelőjének a kérdése, jó, hogy eljött, hiszen sokféleképpen érinti a kapcsolódásainkat még a családban is...” Talán dilemmaként ott lehet a lelkész számára, hogy itt még nagyon a számtalan összetululó érzés hatása alatt van a kliensünk, és esetleg egy lényeges érzés tükrözése inkább segítené őt a biztonsága megélésében. Azonban ez a kis mondat is adhat annyi kapcsolódási felületet az anyának, amellyel élve a maga útján tud továbblépni a beszélgetésben. Behozhatja a fentebb említett érzések bármelyikét, megerősítést kap abban, hogy jó helyen van, a lelkésze az, akinek valóban beszélhet a fájdalomról, esetleg még újabb olyan lelki ajtókat is kinyithat, amelyekre eddig nem került sor. Az édesanya szavai mindenképpen fontos üzenetet jelentenek az istenképével kapcsolatban, a férjével való nem egyezés is tovább nyithatja a beszélgetés felületeinek ajtaját. A lelkigondozó itt már nagyon fülel arra – és valószínűleg újabb reflektív szinteket is beemel a kísérésbe –, hogy vajon a keresztelő a valódi probléma, vagy csupán apropója valami (akár teljesen) más nehézség kibomlásának.

A beszélgetés akkor tud majd az anya fontos témái mentén tovább folytatódni, amikor a kliens bizalma felépül Isten és a lelkész irányában, és nem fél elfogadni önmagát ebben az aktuális helyzetében.

Ami ezek után még feltétlenül szükséges

Tapasztalatom szerint az ilyen összetettséggű dilemmák, beszélgetések nagy emocionális-kognitív terhelést jelentenek a lelkigondozó számára. Hasonló jellegű beszélgetések után elengedhetetlenül fontos Isten elé állnia a megéléseivel. Ezek a beszélgetések nem az ima szép szavaival folynak, ez a fajta kommunikáció inkább önfeltáró, önreflektív karakterű, olyan, mint amikor a tanítvány mesél a mesterének, például amikor a hetvenkét tanítvány küldetéséről visszatért Jézushoz, és nem győzték neki mesélni az út közben velük történeteket.

Mert a klienseinkkel azon a közös úton járunk, amelyre Urunk hívott el, amelyhez tőle kaptuk a küldetésünket. A küldetéssel pedig a Lelket is megkaptuk ahhoz, hogy lelkigondozóként az irgalmasság cselekedeteit gyakorolva mi is megéljük: Isten szeretetéből élő testvérek vagyunk mindany-

nyian, akik a lelkipozdózi folyamat alatt leírhatatlanul közel kerültek egymáshoz szerető Uruk gyógyító jelenlétében, közösségében.

„For with you is the fountain of life; in your light we see light”

Connections to the Spiritual Dimensions of Spiritual Care Conversation

- For pastoral counselors working from a theological-biblical perspective, God’s presence represents a truly lived, experienced healing dimension in which, through encounters and conversations (between God and pastoral counselor, God and counselee, counselor and counselee) dysfunctional structures are transformed and long-standing and increasingly hardened blockages are dissolved. By returning again and again to the source of life, life springs forth in an „environment of love” that conveys deep acceptance, community, intimacy (closeness), a desire for life, balance, and healing for both the client and the helper. This situation is true worship in the presence of various liturgical, homiletic, poimonic, and eucharistic aspects and elements, in the love of God. Our study delves into two pastoral topics that are likely to arise in pastoral conversations. The section dealing with support for mourners goes into more detail on the relevant aspects, while the topic of discussion around christening leaves room for further reflection on the pastoral care process. The focus is on the spiritual context of the relationship with God, where we seek opportunities for sensitive, understanding presence and attention.

Keywords: presence / pastoral care / healing relationships / emotions / love of God

Hivatkozott művek

- BAKK-MIKLÓSI Kinga – HÉZSER Gábor 2023. *Pasztorálpszichológia. Rendszerszemléletű alapok és gyakorlati szempontok segítőknak*. Kálvin Kiadó – Exit Kiadó – Erdélyi Múzeum Egyesület, Budapest–Kolozsvár.
- BODÓ Sára 2025. *Gyászidőben*. Kálvin Kiadó, Budapest.
- FABER, Heije – SCHOOT, Ebel van der 2024. *A lelkipozdózi beszélgetés lélektana*. Semmelweis Egyetem Mentálhigiéné Intézet – Párbeszéd (Dialógus) Alapítvány, Budapest.
- FERRIS, Margaret 2004. *Együttérzés. Lelkipozdózi és lelkievezetői alapismeretek keresztény segítőik számára*. Ford. Rohoncz Katalin. Semmelweis Egyetem Mentálhigiéné Intézet – Párbeszéd (Dialógus) Alapítvány, Budapest.
- GEEST, Hans van der 2004. *Négyszemközt. Példák a sikeres lelkipozdózásra*. Ford. Vári Andrea. Semmelweis Egyetem TF – Párbeszéd (Dialógus) Alapítvány, Budapest.
- ROSTÁNÉ RIEZ Andrea – JOHANN Gyula 2025. Spirituális önismeret – Ahol az ég és a föld összeér. *Lelkipásztor*, 100. évf. 5. sz. 260–269. o. <https://doi.org/10.61894/LP.2025.100.5.3>
- SZABÓNÉ LÁSZLÓ Lilla 2023. *Poimenika. A lelkipozdózás elmélete*. Károli Gáspár Református Egyetem – L’Harmattan, Budapest.
- SZENTMÁRTONI Mihály 1997. *Lelkipásztori pszichológia*. Pázmány Péter Katolikus Egyetem – Jel Kiadó, Budapest.
- WICKS, Robert J. 2023. *Elérhetőnek lenni... A jelenlét kihívása és ajándéka*. Ford. Szigeti-Cseke Zsuzsa. Sarutlan Kármelita Nővérek, Magyarország.

Fiatalok és spiritualitás

■ HEGEDŰS ATTILA

Evangelikus Hittudományi Egyetem
lelkész, doktorandusz
E-mail: attila.hegedus@lutheran.hu

DOI: 10.61894/LP.2025.100.11.2

- Jelen írás arra a kérdésre keresi a választ, mi az oka annak, hogy egyre nehezebb a fiatalokat a vallási közösségbe integrálni, mire lenne szükségük, és milyen eszközeink lehetnek, hogy ez a találkozás megszülethessen.

Elsőként nemzetközi kitekintésben nézzük át a vallásosság és a spiritualitás szerepének változásait. Az intézményes vallástól és az egyházi keretektől való eltávolodás néhány kivételtől eltekintve szinte mindenütt jelentkezik – a kivételek között az iszlám többségű országok, valamint Izrael és Dél-Amerika áll. Nem sajátosan magyar helyzettel állunk tehát szemben.

Ugyanakkor nem vált valóra a jóslat, hogy a társadalom „vallástalan” lesz: a lelkiségre, a spiritualításra ma is igény van, de ez kezd elszakadni az intézményesült vallástól. Bemutatjuk a vallás és a spiritualitás kapcsolatának négy fokozatát. Ezek mentén az ifjúsággal foglalkozó vallási és világi közösségeknek is fel kell tenniük a kérdést, hogy vállalják-e, hogy a spiritualitás munkájuk részévé váljon, vagy igyekeznek valamilyen okból elkerülni azt.

Írásunk utolsó szakaszában megvizsgáljuk a kérdést, hogy melyek a spiritualitás fiatalok számára igazán releváns területei. Végül felvázolunk néhány elvi szabályt és gyakorlati módszert azoknak, akiknek az a hivatása, hogy a fiatalok spiritualitását erősítsék.

Kulcsszavak: spiritualitás / vallásosság / szinkretizmus / fiatalság / tapasztalat / hagyomány

Bevezetés

Szívem mélyén őrzöm egy kamaszkoromban, 1987-ben vagy 1988-ban kapott levél emlékéit. A levélben hivatalosan értesítettek, hogy „helyhiány miatt sajnos nem tudunk fogadni a gyenesdiási ifjúsági konferencián”. A levél alján pedig ceruzával a megjegyzés: egy hálóztsákkal gyere!

Hát így történt, hogy egy négyágyas szobában aludtunk heten, és elfértünk. Pár év múlva a teológián hatalmas évfolyamok, zsiszegett az egyetem (akkor még akadémia) új épülete.

Hatalmas veszély, hogy mi, ötven körüli lelkészek a saját nosztalgiánkból babérkoszorút fonjunk, és sajnálkozunk azon, hogy ma jóval kevesebb a teológushallgató, és a Kapernaum sem működik. Véleményem szerint az az időszak, a rendszerváltás előtti-utáni évek a társadalmi mozgások miatt mozgatták meg az fiatalokat az egyházban is – a Mevisz születése, Bárka-táborok, a KIE fellendülése, egyházmegyei csendesnapok és táborok –, épp úgy, mint ahogy nem véletlen, hogy a háború utáni válságos időszak hozta el a negyvenes-ötvenes évek ébredési mozgalmait is. Fölösleges ilyen különleges időszakokhoz hasonlítani a mostani életünket. Talán ez a felismerés segít a bennünk szűkülő érzést megszüntetni: mit rontottam el?

Márpedig ez az érzés sokakban benne lehet: miért nem tudjuk úgy megszólítani a fiatalokat, mint bennünket annak idején azok a fiatal lelkészek, akik épp mostanában mennek nyugdíjba? De én nem

hiszek ennek az önvádnak. Jó lenne önostorozás helyett higgadtan végiggondolni: milyen helyzetben vagyunk, és mit tudunk tenni?

Ennek a tanulmánynak a célja átgondolni, hogy mit is jelent a spiritualitás, és különösen is mit jelent a fiatalság számára: mire is van egyáltalán szükségük, mit várnak a fiatalok, és mi az, amiről nem is sejtik, hogy várhatnák tőlünk? Ha körbenézünk a világban, és megvizsgáljuk, a különböző országokban milyen a fiatalok spiritualitásának a helyzete, azt fogjuk látni, hogy egy-két kivételt leszámítva hasonló folyamatok játszódnak le a világ legtöbb pontján. Ez talán segít nekünk abban, hogy feloldódjanak a görcseink, és ne lépjenek életbe önvádoló mechanizmusaink: nem arról van szó, hogy mi rontottunk el valamit, hanem arról, hogy egy globális átalakulás közepén kell helytállnunk.

Végül ne feledjük el, hogy ettől még adott számunkra a feladat: az a felelősségünk, hogy megérintsük azokat a fiatalokat, akik ebben a világban szocializálódtak. Ehhez szeretnék pár gondolatot, ötletet keresni a tanulmány utolsó szakaszában.

Nemzetközi kitekintés

Anton A. BUCHER (2008) tanulmányában nemzetközi kitekintésben vizsgálja, hogy a fiatal felnőttek között milyen arányban állnak azok, akik vallásukat relevánsnak tartják mindennapi életükben: hisznek-e Istenben, a túlvilágban, rendszeresen imádkoznak-e, a vallási előírások szerint élnek-e az életüket, tapasztalatuk szerint Isten beavatkozik-e az életükbe, stb. (Persze ezek a kérdésfeltevések nem mindig egyértelműek: az *isteni beavatkozás* egy buddhista háttérű számára nehezen értelmezhető, a *túlvilág* fogalma pedig irreleváns a reinkarnációban hívőknek.) Tanulmányában nem különbözteti meg a vallásosságot és a spiritualitást. Tapasztalata szerint a skála egyik végén a hagyományosan iszlám országok – Nigéria, Marokkó – állnak, illetve ahol a katolikusság ma is nagyon erőteljesen hat az emberekre – például Dél-Amerika. A legszekularizáltabb országok – ahol a fiatalok a legkevesebbet gondolnak Istenre, döntéseikben nem releváns szempont a hit – a felmérése szerint Oroszország, Franciaország és Ausztria.¹ Bucher szerint az iparosodott országokban van kisebb szerepe a hitnek, és általános tendencia a hit szerepének csökkenése. Érdekes kivétel Izrael, ahol a fiatalabbak nagyobb százalékban vallják magukat hívőnek, mint az idősebb generáció.²

Érdekes pontja a felmérésnek, ahol arra kérdez rá, hogy az Istennel való kapcsolat mennyire jár együtt az örömmel: „A marokkói fiatalok »nagyon gyakran vagy gyakran« tapasztalnak örömet Isten vagy valami isteni iránt: 88 százalékuk, őket követi Brazília és Indonézia (85%), India (84%), Guatemala (83%), Nigéria (80%) és Törökország (74%) – vagyis a fejlődő és az iszlám által befolyásolt országok. A nyugati iparosodott országokban a fiatal felnőttek körében az isten iránti öröm mértéke jelentősen változik: magas Olaszországban (70%) és az Egyesült Államokban (59%), a legalacsonyabb Ausztriában (16%), Oroszországban (21%), Spanyolországban (23%) és Franciaországban (25%).” (BUCHER 2008, 10. o.) De a legérdekesebb, hogy míg a vallásosabb országokban (Marokkó, Guatemala

¹ Sejtésem szerint Oroszországban a szekularizálódás magas arányának csak egyik oka lehet a sok évtizednyi állami vallásellenesség, belejátszhat az is, hogy az ortodoxia gyakran vállalja a politika kísértőhajója szerepet, és nem tudja a spirituális útmutató szerepét ellátni, Franciaországban pedig komoly hagyománya van a szekularizációnak.

² Ennek az oka valószínűleg az, hogy az idősebbekben sokkal inkább ott van még a holokauszt megoldhatatlan görcsének emléke. (Magyarországon is tapasztalható a zsidóság körében, hogy a vészkorszakot túlélő korosztályban benne volt a felejtés és az identitásvesztés vágya, és a mostani fiatalok kezdik újra felfedezni kulturális és vallási örökségüket.)

stb.) nincs szignifikáns különbség az idősök és a fiatalok „Isten-öröme” között, addig a kevésbé vallásos országokban (pl. Ausztria, Svájc) az idősök jóval nagyobb örömet éreznek, ha Isten-kapcsolatukra gondolnak, mint a fiatalok. Ez egy hatalmas felkiáltójel: mit veszítettünk el, ami miatt az európai fiatalok kevésbé érzik Isten jelenlétét örömmel? Hiszen az idősebb korosztály átéli ennek örömét. Az biztosan nem jó válasz, hogy a hit, a spiritualitás inkább idősebb korban segíti az életet, mert ha így lenne, akkor mivel magyarázzuk, hogy például Dél-Amerikában nem tapasztalható ez a törés a korosztályok istenélménye között? A kérdésre nincs kész válaszom.

Különösen érdekes eredmény viszont, hogy fordított irányú kérdés esetén, ahol az Istentől való félelemről volt szó, ugyanazokban az országokban volt magasabb az Istennel kapcsolatos félelmet megelőző aránya, mint ahol többen éltek át vele kapcsolatos örömet. Pontosítanunk kell hát: nem az Isten miatt érzett öröm, hanem az Isten iránt érzett emóciók erősebbek – függetlenül az érzés irányultságától. Tehát nem arról van szó, hogy egyes országokban jobban félnek az istenitől, másokban jobban örülnek neki, hanem arról, hogy az Isten-kérdés jobban megmozgatja bizonyos nemzetekhez tartozók lelkét – mindkét irányban.

A spiritualitás fogalma

A múlt század közepéig nem nagyon volt használatos a spiritualitás kifejezés. A hagyományos társadalomban, amelyben a vallás alapvető szerepet játszott a mindennapokban, a vallás fogalma lefedett mindent, amit ma spiritualitásról értünk. Igazából a vallás által meghatározott szemléletmódot értették alatta, inkább a kegyesség, jámborság kifejezéseket használva. Hangsúlyt mindig akkor kapott, amikor az egyházban valami életidegen kezdett el dominálni: a középkorban a politikai hatalom és a merev skolasztika, a protestáns ortodoxia idején a túl aprólékos dogmatizmus vagy a liberális teológia racionalizmusa.

Tomáš Halík egyenesen úgy fogalmaz, hogy a spiritualitás „hosszú időn át olyan robbanóanyag-nak számított, amelyet csupán kipróbált specialistákra lehet rábízni, és túl erős borként csak azoknak szánták, akik (szinte kizárólag a kolostorokban) a »nagyobb tökéletességre« törekvésnek szentelték magukat. Az ő dolguk volt meghatározni, hány csepp vagy milyen hígítású bort lehet megadni a többi kereszténynek, akiknek inkább az erkölcsi rendelkezésekből és a szertartásokon való passzív részvételből kellett táplálkozniuk. A spiritualitásnak csak kevés formáját kínálták föl a széles néprétegeknek, azok viszont hamar népszerűekké is váltak.” (HALÍK 2014, 3. o.) Vagyis a spiritualitás a vallásos élet egy szelete a többi mellett – egyházi rend, erkölcs, liturgia, szokások stb. Az egyszerű hívek épp olyan természetesen voltak a részei az egyház szervezetének, liturgiájának és szokásrendjének, mint lelkiségének. A spiritualitás az egyház elidegeníthetetlen része volt. A történelem során sok olyan spirituális mozgalom volt, amely az egyházon *belül* kereste a helyét: a szerzetesség – köztük különösen is a ferencesek, illetve a kontemplatív rendek –, a devotio moderna, később a pietizmus, a 20. században pedig a karizmatikus mozgalmak.

A 20. században lett nyilvánvalóvá a törés: az emberek elkezdtek különválasztani a vallásosságot és a hitet, az első alatt a külső kényszer vagy megszokások által determinált viselkedést értik, amely nem biztos, hogy hordoz mély lelki tartalmat vagy meggyőződést, a spiritualitás pedig a személyes kérdésekre adott személyes, transzcendens jellegű válaszokat jelenti, amelyek függetlenek a közösségi, szervezett vallásoktól.

Dietrich BONHOEFFER még meg volt győződve arról, hogy vallástalan időszak jön. Börtönleveleinek egyik fő témája éppen az, hogy miként lehetünk Jézus követői úgy, hogy vállaljuk a vallástalan világot, ezt hívta ő felnőtt kereszténységnek (1999).

Azóta kiderült számunkra, hogy a vallásosság iránti igény megmaradt, csak az arányok fordultak meg. A vallás keretei oldódtak föl, és már nem a vallásosság, hanem a hit, a spiritualitás lett fontosabb, és ennek csak esetleges része (lehet) a hagyományos vallásosság.

A spiritualitás értelmezésének négy fajtáját különböztetem meg:

1. Hagományos: a vallásosság része a lelkiség, a spiritualitás, amelynek az egyház feladata keretet adni. A Kölni Katolikus Érsekség (2020) kiadványa véleményem szerint ezt az utat követi.

2. A spiritualitás fogalma szélesebb, ennek (esetleges, de nem szükségszerű) része a konkrét szervezett egyházhoz, valláshoz való kapcsolódás. Mivel a spiritualitás szétfeszíti a konkrét vallási kereteket, óhatatlanul megjelenik a szinkretizmus jelensége.

Sajátos szélsőség ilyen szempontból Martin BAIERL (2020) tanulmánykötetének eleje. A szerző bemutatkozásként – mondhatni referenciaanyagként – felsorolja végzettségeit és a különböző területeket, amelyeken otthonosan mozog: hipnoterápia, gyógyító érintés, reiki, energetikai pszichológia, sámánenergetikai gyógyászat... Mindeközben egy evangélikus közösségben találta meg a helyét. Mintha az „legitimálná” hozzáértését, hogy ennyi különböző irányt képvisel egyszerre.

3. A hit és a vallás szembeállítása, vagyis a szervezett egyházzal való szembenállás egyben egy saját hitrendszer felállítása, akár – mint az előző pontnál – szinkretista alapon, annyi különbséggel, hogy itt megjelennek az egyházzal szemben averziók.

4. A spiritualitás teljesen elveszíti transzcendens jellegét, egyfajta szimplán humanista „lelki wellnessé” válik. A spiritualitás nem más, mint a lelki egyensúly, a mentális stabilitás szinonimája.

Adalék a spiritualitás: vallás vagy wellness kérdésköréhez

A *Spirituality, Ethics and Social Work* című tanulmánykötet (GEHRIG et al. 2021) széles körű összefoglalás eredménye, amelynek a különböző országokban folyó szociális, segítő munka feltérképezése volt a célja a spiritualitás szempontjából. Az ifjúsággal foglalkozó segítőik és a spiritualitás kapcsolatával az írországi helyzettel foglalkozó tanulmány (MCMANUS 2021) foglalkozik alaposabban.

Írországbán – részben történelmi, nemzeti okokból is – hagyományosan nagyobb a katolicizmus szerepe, mint a legtöbb európai országban. Ugyanakkor a szekularizáció itt is erőteljesen jelen van, és megjelenik a szociális szférában is. A segítő foglalkozásúak igyekeznek a vallásos tartalmakat távol tartani munkájuktól, ami egy szekuláris államban teljesen érthető. Akkor is az, ha közben tudjuk, a fürdővízzel együtt a gyereket is kiöntik, a kliens személyiségi jogainak jogos védelme egyben azt is jelenti, hogy egyrészt nem foglalkoznak krízisének egy fontos szegmensével, másrészt a gyógyulás egyik lehetőségét is elveszik tőle – holott a szakirodalom szerint a spiritualitás egészségvédő faktor jellege erősebb, mint a vallásosság lelki teher jellege. (Ne feledjük, a vallásossághoz hozzátartozhatnak a vallás által okozott pszichés zavarok is, ezt kár lenne eltagadni.) Ezzel együtt érthető, hogy egy világi segítő nem érzi feladatának saját spiritualitásának bevonását a segítő munkába.

Ebből kiindulva sok ifjúsági szervezet, amely eredetileg egyházi keretek között működött, önállósult, és „civilé” vált – ilyen például a Clare Ifjúsági Szolgálat. Ugyanakkor az elszakadás nem teljes, a fenntartó testületben, a kuratóriumban még mindig van egy, a püspök által delegált személy.

De nagyon érdekes, hogy azokban az ifjúsági szervezetekben, amelyek megmaradtak egyházi kötelékben, szintén megkezdődött egyfajta szekularizációs folyamat, munkájukat az *etsi deus non daretur* elv alapján végzik. Nem tagadják, de nem is hangsúlyozzák Isten-kapcsolatukat, irrelevánssá lett a spiritualitás az egyéb szakmai (mentális, szociális stb.) szempontok mellett.

Ennek több oka van az általános szekularizáció mellett. Az egyik a nemzeti/politikai és a vallási identitás keveredése (ír katolikus – angol protestáns szembenállás). Egy másik ok a szektarianizmus, a hitbéli kizárólagosság, szűkkeblűség veszélye. A harmadik indok lehet az egyházi intézményekben történt abúzusok nyilvánossá válása, ami mindenre rávetítette az árnyékát, ami az egyházhoz kapcsolódott.

Számomra azért tanulságos a történet, mert felveti a kérdést: megteheti-e egy egyházi keretek között működő intézmény, hogy a szakmaiságra hivatkozva gyakorlatában ne tükröződjön a spiritualitás?

Ismerős lehet ez a jelenség hazánkban is: keresztény ifjúsági tábor szervezők éppen azért igyekeznek nem vallásosnak látszani, hogy az egyházzal szembeni előítéleteket elkerüljék – például áhítat helyett esti gyűlést tartanak. Ami marad, az egy egyszerű wellnessélmény, erkölcsiségre lecsupaszított önismeret.

Egyrészt értem a logikájukat, másrészt az a tapasztalatom, hogy a diákoknak nem rossz tapasztalata van az egyházzal, hanem *nincs tapasztalata!* Az idegenkedés nem feltétlenül jár együtt ellenségességgel – és a segítő felelőssége, hogy ezt a fehér lyukat, a hithez való viszonyt mivel tölti be. A félelemnek – „a gyerekek nem fognak jönni, ha megtudják, ez az alkalom egyházi!” – sokkal kisebb alapja van, mint hinnénk.

Ugyanakkor a személyes hitelességemet veszítem el, ha egy ilyen szerepben nem merem vállalni, hogy ez nekem fontos, és lehetőségként felkínálni a másoknak, hogy esetleg neki is fontos lehet. Nem egyházi intézményrendszerben érthetőbb a spiritualitástól való félelem, de definiáltan keresztényként félni a kereszténység láthatóvá tételétől engem Karinthy Frigyes szerény vegetáriánusára emlékeztet, aki nappal nyilvánosan húst eszik, és csak szerényen, titokban, négy fal között vegetáriánus.

A spiritualitás mint határelmény

Paul McQuillan hívta fel a figyelmemet TACEY-re (2003, idézi McQUILLAN 2004), aki a „vallási” vagy „spirituális” kifejezések helyett a *határelmény* szót használja az ausztrál fiatalok vallásosságát vizsgálva.

A határelmények olyan élmények, amelyek során egyrészt tudatossá válik az élet, másrészt képesek felébreszteni az emberben az emberiség ősi kérdéseit a létről, az emberi sorsról és a szenvedésről. A spiritualitás nem más, mint az élet csodájára való ráeszmélés, amikor egyesek észreveszik az élet eseményeinek mintázatát. Ez tapasztalati alapú, és mint benső tapasztalatot nagyon nehéz megmagyarázni. Tacey szerint a művészet és a tudomány legfontosabb feladata, hogy felébressze és életben tartsa ezt az érzést.

A hagyományos vallási megközelítés a spiritualitás alapjának a történelmet, a hagyományokat és a Szentírást tartja. Tacey kéri, hogy emellé vegyük oda a *tapasztalatot* is, amely hozzájárul az élő hithez. Szerinte Isten nem állandó, mozdulatlan, hanem él, mozog, és így változik is bennünk. Ez a feszültség – a tanítás állandósága és Isten mozgékonyasága – évszázadok óta jelen van a teológiában. Tacey szerint a fiataloknak nem a transzcendens és örök, hanem a világban jelen lévő és hozzánk közel álló Isten a fontos.

Ez utóbbi gondolatot a Vesztfáliei Evangélikus Egyház Ifjúsági Munkájáért Felelős Hivatal meg-

bízásából készült tanulmány így fogalmazza meg: „A megkérdezett fiatalok számára a hit gyakran funkcionális szerepet tölt be. Hitük megértése tehát kapcsolódik olyan mindennapi kategóriákhoz, mint a család, a hazához tartozás, a boldogság, a béke stb. Hitük már nem feltétlenül transzcendens vonatkozással bír.” (*Empirica* 2012, 13. o.) Az intézményes egyház mint a spirituális keresés és tapasztalatok kifejezésének egyik formája sokak számára problematikus – ez, úgy tűnik, általános tapasztalat. ROLHEISER (1999, idézi McQUILLAN 2004) modern válásoknak nevezi azokat a törésvonalakat, amelyek az egyházi lét és a fiatalok spirituális vágya közé ékelődnek. Néhány ezek közül:

1. A lelkiség és az egyházi struktúra közötti szakadék.
2. Az egyházak szexualitakai szempontjainak hangsúlyozása, illetve időszerűtlensége. Például a házasság előtti szexualitás tiltása anakronisztikus, amikor a házasságkötés időpontja későbbre kerül, így több mint tízéves időszakról beszélünk.
3. Az egyházi nyelvezet és a mindennapok nyelve közötti szakadék. Különös példa erre a „két nyelvre” egy tizenöt éves fiatal, Janine vallomása: „Szeretek evangélikus lenni, mert ez a vallás a szabadság vallása, amelyben a yin és a yang az egyensúlyt tartani tudja.” (*Empirica*, 13. o.). Ez a mondat, bármennyire is meghökkentő, nem feltétlenül jelent szinkretizmust. Inkább arról van szó, hogy bizonyos fogalmakat, jelenségeket azon a néven nevez meg, amelyeket az őt körülvevő világ ráhagyományoz. A fenti mondat nem feltétlenül arról szól, hogy a válaszadó a kínai univerzizmust keverné a kereszténységgel, sőt gyanítható, hogy nem ismeri olyan mélységig a kínai vallásosságot, hogy ilyen összegzést végezzen. Ő vélhetően a populáris szintű ismeretekre épít, az internet felületen információira, s innen nézve számára a yin és yang elve egyszerűen az egyensúlyra való törekvést jelenti. Vagyis miközben tény, hogy más vallás fogalmát veszi át, olyan tartalmat mond el vele, amely alapvető emberi érték, és függetlenedik az eredeti vallástól. (Ez egyben azt is jelenti, hogy Janine, aki alapvetően pozitív módon áll az egyházhoz, a gyülekezeti közösséget sem a hittartalmak, hanem a hitmegélés felől ragadja meg: nem a hitbeli tanítást, hanem az egyensúly élményét mondja ki.)

Az, hogy egy egészen más nyelvi közegben kell megszólalnunk, aminek része például a távoli kultúrák nyelvi jelenléte is, nem jelent ellenségességet, csak kihívást: én a magam részéről Janine mondatának első felét nagy örömmel olvastam, a második felét pedig úgy, mint ami párbeszédre ösztönöz.

Oláh Julianna (2021) kutatása szerint vannak döntő különbségek a fiatalok és az idősek, illetve a férfiak és a nők spiritualitása között: a fiatal felnőttek vallásossága személyre szabottabb, „egyedibb” az idősebbekénél. Vagyis az idősebbek jobban hajlanak a közösségi módon megélt formákra és gondolatokra. (Témánk szempontjából mellékszál, de a másik érdekes különbség a nők és a férfiak vallásossága között áll fenn: a nők Istennel való kapcsolatának szervezesebb része a kapcsolat, az intimitás, míg a férfiaknál döntő szempont az útmutatás, az élet értelmének megtalálása, a vezetés és a társas támogatottság, a praktikusság és az erkölcsi iránytű jelleg. Ezzel párhuzamosan a lányok általában spirituálisabbnak és vallásilag elkötelezettebbnek vallották magukat.)

A kamaszkor spirituális kérdései

A spiritualitás más-más szegmense lesz fontossá életünk különböző szakaszában. (Időskorban az elfogadás inkább azt jelenti, hogy elfogadom az életemet olyannak, amilyen lett, elfogadom, hogy már semmit nem tehetek a világért, másokra szorulok, el kell fogadnom mások segítségét, és ezzel együtt magamat is Isten által elfogadottnak tartom, és elfogadom, hogy hamarosan meghalok.)

A kamaszoknak természetesen teljesen más szempontok lesznek mérvadók. A legfontosabbak vázlatpontoszerűen a következők:

1. *Az önismeret fejlesztése.* Megérteni önmagát, a helyét a világban.
2. *Tudatosság és jelenlét.* Észrevenni a jelent, ráismerni arra, hogy az „itt és most”-ban létezzünk.
3. *Kapcsolódás.* Arra ösztönzi a gyermeket, hogy empatikusan kapcsolódjon másokhoz, a természethez és az élet nagyobb egészéhez.
4. *Értékek és erények átadása.* Például a szeretet, a tisztelet, az együttérzés és a hála fontosságának hangsúlyozása.
5. *Kérdések bátorítása.* Lehetővé teszi, hogy a gyermek felfedezze a saját válaszait az élet nagy kérdéseire.

6. *Transzcendencia.* Annak a felismerése, hogy a világ léte misztérium, nem véletlen, hanem tudatosan felépített valóság, amelynek én is részese vagyok, így minden tettem és egész létem önmagán túlmutató értelmet nyer.

PIKÓ Bettina és társainak kutatása szerint kamaszkorban a legalapvetőbb az élet értelmének, céljának keresése (2011), ugyanakkor rámutatnak egy nagyon fontos aspektusra is. Megkülönböztetnek külső kontrollhitet és belső kontrollhitet: „Míg a belső kontrollhit arra bátorítja az egyént, hogy gondolkodjon el az adott problémán, azaz elősegíti a hatékony megküzdési folyamatokat, a külső kontroll azt az érzést közvetíti, hogy az egyén nem képes kézben tartani az eseményeket, azaz nem rendelkezik a kontrollhoz szükséges képességekkel vagy erőforrásokkal.” (PIKÓ et al. 2011, 11. o.) Lelkészként ezt úgy olvasom, hogy amíg a ránk kényszerített vallásosság gyilkol – lásd: „*Súlyos és elhordozhatatlan terheket kötöznek egybe, és az emberek vállára rakják*” (Mt 23,4) –, addig a belülről fakadó igent mondás felszabadító, gyógyító hatású lehet.

Néhány ötlet a spiritualitás fejlesztésére

Elek László SJ (2018) megfontolandó alapelveket fektet le azoknak, akik a kamaszok spiritualitásfejlődését szeretnék segíteni:

1. Közvetlen tapasztalattól induljunk el. Az elvont fogalmi gondolkodás még csak kialakulóban van, a valós élmények előnyben vannak. Más szóval ne deduktív módon (a nagyobb, elvont igazságtól indulva) jussunk el a személyeshez, hanem induktív módon közelítsünk a gyerekekhez. Engedjünk teret a saját élményeknek, ne akarjunk rögtön absztrahálni – adjuk meg az időt, hogy a konkrét és egyedi tapasztalat általános tanulsággá és belső igazsággá érlelődjék.

2. A másik lelkivilágába való beleérzés még csak ekkor kezdődik. A kamaszokkal együtt járó identitáskeresés és az identitásvesztéstől való félelem azt eredményezheti, hogy a másik véleményével és belső élményeivel való találkozás az én elvesztésének rettegését váltja ki, ezért a beleérzés néha nagyon sematikus és árnyalatlan (fekete-fehér) tud lenni.

3. A kortárcsoport fontossága miatt nem az egyes egyénnek, hanem a közösségnek kell a számunkra lennie. Ennek része az is, hogy olyan belső ethoszt alakítunk ki a közösségben, amelyben alapérték például a gyengék iránt tanúsított empátia, de része az is, hogy a csapat domináns figuráit „bevonjuk” a vezetésbe.

4. „Ha azt mondja, ugorj a kútba, megteszed?” Ezzel a mondattal szoktuk felhívni a figyelmet a közösségen belüli megfelelési kényszerre, amely a fiatalokat jellemzi – elsősorban negatív felhanggal.

Elek László SJ szerint azonban ezeket a megfelelési kényszereket nem kell eltörölni (nem is lehet), de apránként meg lehet tanítani a fiatalokat a közösségen belül is felismerni saját szavuknak, gondolataiknak az érvényességét, és így eljutni a szabadság egy magasabb fokára.

5. Az csak látszat, hogy a fiatalok mindenféle felsőbbiséget elvetnek. Vágynak autentikus felnőttekre, akiket követhetnek, de a szimplán hierarchián alapuló tekintélyt elvetik. Az elismerést a személyes karizma és a hitelesség adja, a rendszer logikájából fakadó felsőbbiséget esetleg racionálisan tudomásul veszik, de lelkileg nem hatja meg őket.

6. A világról szerzett tapasztalataikból már egész rendszer épül fel bennük, de még nem képesek reflektálni rá, világunk paradoxonjai pedig kifejezetten elakadást okoznak nekik, ezért egyszerűsége érdemes törekedni mind a tanításban, mind az egyszerre megélt szerepek terén.

7. A szimbólumok jobban megérintik őket, mint a hosszadalmas eszmefuttatások. (Személyes tapasztalatom iskolalelkészként, hogy egy-egy reggeli áhítatom akkor válik értelmezhetővé a fiatalok számára, ha egy képet mutatok nekik; szinte látszik a megértés másik szintje az arcukon.)

Tanácsok

Nagy fába vágjuk a fejszénket, ha a spiritualitást szeretnénk „megtanítani” a ránk bízott fiataloknak. Éppen azért, mert ez teljesen személyes, ráadásul meggyőződésünk szerint a hit Isten ajándéka, s mint ilyen számonkérhetetlen. De ha mégis meg szeretnénk éreztetni a fiatalokkal a spiritualitás erejét, érdemes pár dolgot szem előtt tartani.

1. *Türelem* – magunkkal és a diákokkal szemben. Egy kamasz, aki egy Elefánt-koncertről esik be, nem fog rögtön ráhangolódni egy taizéi énekre. Ez nem azt jelenti, hogy nem lehet óvatosan megköszöntölni vele, de gyors eredményt ne várjunk. Ugyanakkor tisztában kell lennünk saját korlátainkkal is: ha mi magunk nem vagyunk jó énekesek, számunkra a zene idegen világ, nem biztos, hogy ezen az úton kell elindítani őket.

2. *Indukció*. Nyugodtan engedjük el a deduktív vezetést! Nem kell, hogy a nagy, elvont igazságból induljanak el, hogy aztán eljussanak az egyénhez. Engedjük, hogy a személyes kérdések, tapasztalatok megfogalmazódjanak, amelyek később induktív módon egy nagyobb valóság részei lesznek a számukra. A spiritualitás nem átadandó, kognitív tananyag, hanem egyéni megélés, ami egyben a közösség tagjává is tesz minket.

3. *Személyes példával való vezetés* – akár a negatívumokkal. Ez az egyik olyan terület, ahol nemcsak vezetője, hanem útítársa is vagyunk a ránk bízottaknak. Nyugodtan vállaljuk saját útkeresésünket, zsákutcáinkat, de vállaljuk azt is, hogy mi az, ami nekünk segített.

4. *A csend szerepe*. Nem könnyű, de meg lehet mutatni az elcsendesedés, a kivonulás örömét. Ma elterjedt kifejezés a FOMO (fear of missing out), azaz a félelem a kimaradástól: rettegés attól, hogy nem veszünk részt a világ – és főleg az online világ – áramlásában. Óvatosan meg lehet nekik mutatni a „kimaradás örömét” (JOMO: joy of missing out).

5. *Nonverbális módszerek*. Kamaszkori táborainkban a hitátadás fő formája az áhítat, az előadás és a beszélgetés volt – mindhárom verbális alkalom. Egyedül az éneklés volt az, ami ebből a verbalitásból kilógott. Ez szorosan összefügg protestáns identitásunkkal, amelyben a hangzó ígét részesíti előnyben. A spiritualitás megélésének formái azonban nem korlátozódnak egy érzékszervre (hallás) és egyféle cselekvésre (beszéd): formák, szimbólumok, rajzok segíthetik elmélyíteni a lelki élményt.

Itt is nagyon fontos, hogy ne akarjunk olyan utat választani, amely nekünk nem otthonos. Szerencsére nagy irodalma van az eszközöknek, amelyek közül választhatunk.

Zárszó

Több okból vagyunk nehéz helyzetben, ha ifjvezetőként, lelkészként, közösségformáló emberekként a fiatalok spiritualitásán tündökönk. Veszélyzóna, ha saját tapasztalatainkat, élményeinket kérjük számon a ránk bízottakon, és elfelejtjük, hogy a mi spirituális utunk sem egyenletes, ráadásul az is inkább ajándék, mint küzdésünk „terméke”. Hasonlóképpen kockázatos, ha idealizáljuk az előttünk járókat, és elhítetjük magunkkal, hogy mi csak korcs utódok vagyunk. Látnunk kell, hogy az ifjúság spiritualitásának kérdése nem csak nálunk és nem csak az elmúlt években lett kihívás – ne okoljuk magunkat olyan körülmények miatt, amelyekről nem tehetünk.

A másik végtet, hogy szétárjuk a kezünket, a körülményekre hivatkozunk, vagy éppen azokat nem vesszük figyelembe, és ragaszkodunk azokhoz a módszerekhez, amelyek egykor nálunk hatásosak voltak. Ha az emberlét számára fontosnak tartjuk a spiritualitást, akkor az a felelősségünk, hogy ezt adjuk is át másoknak.

Igazából két dolgot tartok fontosnak: az egyik a rugalmasság. Keressünk, próbáljunk ki eszközöket! Nem baj, ha nem működik mindenkinél, ha egy-egy alkalom után azt kell mondanunk, legközelebb ezt nem vagy nem így kell csinálni. Előbb-utóbb lesznek, akiknél célhoz érünk. A másik az önmagunkkal szembeni őszinteség: csak azt a lelkiséget, spirituális tartalmat tudjuk továbbadni, amely bennünk is megvan. Ne várjuk magunktól, hogy egy tőlünk idegen lelkiséget át tudunk adni. És ne is higgyük el senkinek, hogy ez lenne a feladatunk. Egyszerűen mutassuk föl a fiataloknak, hogy a transzcendenssel való együttélés mennyire gazdagít bennünket – és tegyük kíváncsisá a fiatalok számára ezt a tapasztalatot. Ahogyan tudjuk.

Youth and Spirituality

- This paper seeks to answer why it has become increasingly difficult to integrate young people into religious communities, what their needs are, and what tools we might have to enable such an encounter. We begin by reviewing, in an international context, the changing role of religiosity and spirituality. A distancing from institutional religion and church frameworks can be observed almost everywhere, with a few exceptions—such as Muslim-majority countries, Israel, and parts of South America. Thus, this phenomenon is not unique to the Hungarian context. At the same time, predictions of a “religionless” society have not come true: there remains a strong demand for spirituality and inner life, though increasingly detached from institutionalized religion. We present four possible levels of the relationship between religion and spirituality. Along these lines, both religious and secular communities working with youth must ask themselves whether they are willing to make spirituality part of their work, or whether they seek to avoid it for various reasons. In the final section, we examine which aspects of spirituality are most relevant to young people today. Finally, we outline sev-

eral guiding principles and practical approaches for those whose vocation is to nurture the spirituality of youth.

Keywords: spirituality / religiosity / syncretism / youth / experience / tradition

Felhasznált irodalom

- BAIERL, Martin 2020. *Praxishandbuch Rituale für die Kinder- und Jugendhilfe: Spiritualität als Resilienzfaktor erleben*. 1. kiad. Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen. <https://doi.org/10.13109/9783666690129>
- BONHOEFFER, Dietrich 1999. *Börtönlevelek*. Szerk. Eberhard Bethge. Ford. Boros Attila. Harmat Kiadó, Budapest.
- BUCHER, Anton A. 2009. Religiosität und Spiritualität bei jungen Erwachsenen. In: *Woran glaubt die Welt? Analysen und Kommentare zum Religionsmonitor 2008*. Verlag Bertelsmann Stiftung, Gütersloh. 633–654. o.
- CSEHÁK Hajnalka: Lelki változások a kamaszkorban. *Lelki Titkaink Mentálhigiénés Stúdió*, http://www.lelkititkaink.hu/lelkivaltozasok_kamaszkorban.html. (Megtekintés: 2025. szeptember 5.)
- ELEK László SJ. 2018. Gyakorlati alapelvek kamasz-lelkigyakorlatokhoz. A hitstruktúra fejlődésének elmélete alapján. *Embertárs*, 16. évf. 3. sz. 211–221. o.
- Empirica Forschungsinstitut für Jugendkultur & Religion: *Spiritualität von Jugendlichen: Pilotstudie. Zusammenfassung der Ergebnisse*. Evangelischen Kirche von Westfalen, Marburg, 2012.
- HALÍK, Tomáš 2014. A spiritualitás – a vallás mélységi dimenziója. *Érted vagyok – A jézusi tájékozódás lapja*, 25. évf. 4. sz. (146.) 2–5. o.
- Jugendseelsorge Erzbistum: *Feel the Spirit. Spiritualität in der Arbeit mit Kindern und Jugendlichen*. Köln, 2020. https://www.kja.de/export/sites/kja-abteilung-24/galleryes/dokumente/publikationen/KJA-Praxishilfe-4_Spiritualitaet_WEB.pdf. (Letöltés: 2025. szeptember 10.)
- KOLACKI, Debbie 2019. *Spiritual Practices for Children and Youth*. Kézirat. <https://www.prcli.org/wp-content/uploads/2019/06/Spiritual-Practices-with-Children-and-Youth-booklet-1.pdf>. (Letöltés: 2025. szeptember 4.)
- MARGITICS Ferenc 2025. *Vendégek az ismeretlenből. Spirituális gyermeknevelési útmutató szülőknek*. Consciousness Book Publishing, Budapest.
- MCMANUS, Brian 2021. Youth Work and Spirituality in Ireland. In: Rainer B. Gehrig et al. (szerk.): *Spirituality, Ethics and Social Work*. FreiDok Plus, Freiburg. 285–301. o. <https://doi.org/10.1163/24055093-90000214>
- MCQUILLAN, Paul 2004. Youth Spirituality: A Reality in Search of Expression. *Journal of Youth and Theology*, 3. évf. 2. sz. 8–25. o.
- OLÁH Julianna 2021. „Mindezek ellenére se hagynám el a hitemet...” Vallásosság és spiritualitás észlelt előnyeiről és hátrányairól kibontakozó felnőttkorban. In: Farkas Vendel – Kazsimér Soma Balázs – Sinka Andor (szerk.): *Tanulmányok a XX. Eötvös Konferencia előadásaiából*. ELTE Eötvös József Collegium, Budapest. (Adsumus XVIII.) 147–166. o.
- PIKÓ Bettina – KOVÁCS Eszter – KRISTON Pálma 2011. Spirituality – Religion – Health. Youth's Mental Health in Light of the Indicators of Spiritual Well-being. *Mentálhigiéné és Pszichoszomatika*, 12. évf. 3. sz. 261–276. o. <https://doi.org/10.1556/Mental.12.2011.3.4>
- Spirituális gyermeknevelés. Jelenlét, tudatosság, empátia és hála. *Tudatosság Könyvek*, <https://kulcsok.wordpress.com/blog/spiritualis-gyermekneveles-jelenlet-tudatosság-empathia-es-hala/>. (Megtekintés: 2025. január 22.)

„Ti adjatok nekik enni”

Hogyan tud válaszolni az iskola a fiatalok valóságára?

■ SZABÓ LÁSZLÓ SchP

Az utóbbi években, de a Covid óta különösen is azt érezzük az iskolában, hogy a fiatalok valósága: mindaz, ahogyan jelen vannak, amit hoznak, ahogyan találkozunk velük, próbára tesz bennünket. Próbára tesznek mindenkit, aki az iskolát formálja, alakítja, aki a nevelési folyamatban velük találkozik és együtt él. Valami olyasfajta tapasztalás ez, mintha elvesztettük volna őket; mintha nem tudnák meghallani azt, amit az iskolával át szeretnénk adni. Egyre inkább az a benyomás keletkezik a nevelői közösségekben, hogy amit adni akarnak, az vagy nem kell, vagy a mai fiatal számára érdektelen – vagy legalábbis annak tűnik. A távolság egyre nő a fiatalok és az iskola között, és a távolsággal együtt a rendszer összes résztvevőjének feszültsége is. Mintha az iskola a távolság és az idegenség megélésének a helyévé vált volna ahelyett, hogy a találkozás és az együtt tanulás szentélye tudna lenni.

Egyházi középiskolai kollégiumi nevelőként és mentálhigiénés kísérőként nemcsak szemlélője, hanem érzékelője is vagyok ennek a folyamatnak. A kérdések az én kérdéseim is, és a vívódásokat is érzékelem, hatnak rám. Gondolkodásomra és útkeresésemre erősen hat, hogy az iskola küldetésével és meggyőződéseim szerinti identitásválságával kapcsolatos kérdéseket nem pusztán nevelői identitásomból élem meg, hanem szerzetesi mivoltomból is. Így tehát amikor az iskola küldetésére gondolok, akkor gondolkodásom horizontján az egyházi iskola identitása, mibenléte és küldetése is ott van. Mindazonáltal úgy gondolom, hogy az iskola világnézettől függetlenül mindenki számára a tanulás és a növekedés egyetemes szentélye. Szentély, ahol „liturgia” történik, ami a szó etimológiája szerint az emberek, a nép együtt munkálkodását jelenti, valami olyasfajta közös tevékenységet, fáradozást, amelyben megjelenik az emberfeletti, és ezáltal valami egészen fenséges és valamilyen egészen más minőség születik. Megélt feszültségünk pedig éppen abból adódik, hogy csak a fáradozást éljük meg, de sem az a vágyunk nem tud teljesülni, hogy ez közös legyen, sem az, hogy megtapasztaljuk a természetfeletti felemelő és mindent átformáló megjelenését: az élet ébredését és erősödését.

A címben – „Ti adjatok nekik enni” – a csodálatos kenyérszaporítás evangéliumi történetére utalok. Arra a helyre, ahol a tanítványok azt kérik Jézustól, hogy küldje haza a sokaságot, mert már este van, és éhesek. Ebben a képben, ezen a mezőn felismerni vélem az iskolát. Látom a fiatalokat mint *sokaságot*, akik éheznek valamire, és a *tanítványokban* látom az iskolát, a nevelők közösségét, akik mindezt felismerik, de ugyanakkor felismerik tehetetlenségüket is, hogy ők ebben a helyzetben nem tudnak az élet közreműködői lenni, mert nincs eszköz a kezükben. Belátásuk, mint az evangéliumi tanítványok belátása is, ahogyan Jézushoz fordulnak, voltaképpen a kudarc beismerése. Beismerése annak, hogy az este nem csupán a világ estéje, hanem a sötétség hivatásuk lényegére is ráborult, hiszen nem tudnak azok lenni, akik szeretnének.

Írásomban arra vállalkozom, hogy megnézzem ezt a mezőt, rajta a mindenféle sokasággal: diákokkal és nevelőkkel; megvizsgáljam, kit mi hozott ide, milyen szándékkal van jelen, és keressem azt, hol és miben tudnának ezek a szándékok találkozni, hogyan válhatna ez a tér szentté, ahol mindenki az élet születésének a közreműködője és tanúja is tudna lenni.

Mit mondanak a diákok?

2025 tavaszán az egyik piarista iskola megkért, hogy a gimnazisták számára tartsak egy húsvétra felkészülő elmélkedést egy órában. A kihívás nem volt kicsi, tekintettel arra, hogy az érintettek létszáma háromezáz körüli volt. Hogy a frontális előadás műfajának személytelenségét némiképpen megtörhessem, és legalább egy minimális képem legyen a hallgatóságról, készítettem egy tizenegy kérdésből álló, anonim módon kitölthető önbevalló kérdőívet.¹ Az iskola ezt elküldte a résztvevőknek, akik közül kilencvenötön kitöltötték. A kitöltők átlagéletkora 16,09 év. A mérés csak egy iskolában történt, és az adatfelvétel kérdései nem terjednek ki minden részletre, amelyek szükségesek lennének ahhoz, hogy általános érvényű és kutatómódszertanilag megalapozott megállapításokra juthassunk – nem is beszélve a megkérdezett sokaság méretéről és a kérdőív beméretlenségéről. Az így létrejött adathalmaz valamelyest mégis alkalmas lehet arra, hogy diákjaink valóságát érzékelhessük, hangjukat hallhassuk. A kérdések a következők voltak:

1. Életkorod
2. Írj három szót az életedről!
3. Mi az, amin mostanában a legtöbbet gondolkodsz?
4. Mi az, ami mostanában meghatározza hangulatodat?
5. Mi az a három dolog, ami mostanában a legtöbb energiát kívánja tőled? Nagyságrendi sorrendben írd fel őket, első helyre azt, ami a legtöbbet!
6. Mi az, ami fel tud téged tölteni?
7. Van-e valami, amit fontosnak tartasz (vágysz rá), de jelenleg nincs jelen az életedben, hiányzik? Mi(k) ez(ek)?
8. Ha a jövődre gondolsz, mitől félsz/tartasz leginkább?
9. Van embered?
10. Fogalmazd meg egy mondatban azt a kérdést, amire mindenféleképpen választ akarsz! Ha több ilyen van, akkor a három legfontosabbat írd le!
11. Van-e valami, amivel nagyon egyedül vagy? Ha tudod, írd le, hogy mi ez!

Az elemzés során olyan körülhatárolható *tendenciákat* kerestünk, amelyek alapján kategóriákba tudjuk a válaszokat rendezni. Minden kategóriához megfogalmaztunk egy jelenséget, azon belül a válaszokból kirajzolódó néhány tipikus félelmet és megfogalmazódó hiányt neveztünk meg. A vizsgálat rámutat mindezek feltételezett hatására és következményére, valamint feltárja azokat a meglévő megküzdési stratégiákat, erőforrás-mobilizálási lehetőségeket, amelyek a válaszokból felsejlenek. Ez utóbbiak a lehetséges segítségi stratégiák kidolgozásához alkalmas kiindulópontot jelenthetnek.

Általánosságban elmondható, hogy mindaz, ami a válaszokban megjelenik, az élethelyzetből fakadóan alapvetően normatívnak mondható, hiszen a feltárult működések túlnyomó része a megélt fejlőd-

¹ A kérdőív kialakításában és az adatok értelmező elemzésében Galaczi Tibor SchP piarista szerzetes, pszichológus, a PPKE Alkalmazott Viselkedéselemzés Tanszékének egyetemi tanársegéde működött közre.

dési szakasz jellegzetességeiből származik, amelyek sokféle stresszel és szorongással járhatnak. Kevés ettől való eltérés van – ezek az adott helyeken megnevezésre kerülnek. Olyan jelenségek, hangsúlyok, kicsúcsosodások ezek, amelyek talán meghaladják a szorongás életkorilag normatívnak tekinthető szintjét, és azt eltolják egy olyan irányba, amelyben létrejöhetnek korántsem veszélytelen helyzetek is.

A továbbiakban a tíz tendenciát és a hozzájuk tartozó jelenségeket ismertetem. A felsorolás sorrendiségéből semmilyen következtetést nem lehet levonni, az nem tükröz fontossági sorrendet.

1. Jövőorientált szorongás és bizonytalanság

Jelenség

A szorongás és a bizonytalanság érthető módon az érettségi, felvételi, pályaválasztás tematika mentén fogalmazódik meg markánsan. Ezek jellemzően erős hangsúllyal vannak jelen a válaszokban. Ezt a bizonytalanságot leginkább az képezi, hogy elegendő pontszámot kell elérniük a továbbtanuláshoz, valamint a nyomasztó érzés, hogy helyes döntést kell hozniuk jövőjükéről.

Félelmek

- A kudarcból való félelem
- Félelem, hogy rossz döntéseket hozok
- Félelem, hogy iránytalan marad az életem

Úgy tűnik, hogy túl nagy a tét, vagy azt túl nagyra élik meg a fiatalok. Mintha most kellene eldőlnie mindennek, ami a jövőre vonatkozik, mintha az, ami most történik, végérvényesen meghatározná az életüket. Félnak attól is, hogy ez a bizonytalanság a jövőben sem oldódik fel. Több válaszon érezhető a sejtés, hogy még ha sikerülnek is a megnevezett próbatételek, azok nem tudják megválaszolni az életük értelmességére vonatkozó végső kérdéseket. Itt érzékelhető egyfajta instabilitás, amely egyfelől életkorból fakadó, másfelől azonban származhat a körülvevő világ bizonytalanságából. És felmerül a kérdés, hogy ha rájönnek valamilyen saját irányra, célra jövőjüket illetően, lesz-e elég bátorságuk a meglegt utat végigjárni.

Hiány: konkrét útmutatás a döntéshozatalhoz

Az iránytalanság és céltalanság útmutatást követel. Elképzelhető persze, hogy e követelés mögött van egyfajta felelősségátvitel is, hiszen ha valaki kívülről megmondja vagy eldönti, akkor azzal szemben lehet tiltakozást megfogalmazni vagy ezt utólag felmentő hivatkozásként használni. Noha a válaszadókat személyesen nem ismerjük, feltételezzük, hogy az efféle működés hátterében a személyes történetekben kialakuló belső motivációk is szerepet játszhatnak.

Hatás: folyamatos stressz és rögzülő döntésképtelenség

A döntésképtelenség tudja erősíteni a fennálló stresszállapotot, ennek pedig az lehet a következménye, hogy valamilyen módon – akár adaptív, akár maladaptív eszközökkel – ebből a stresszből ki kell törni, mert annak nagysága és mennyisége elviselhetetlen.

Meglévő megküzdések: tervezés és társas kapcsolatokban való megosztás

A tervezés segít a belső rendszer strukturálásában, és megadhatja a kontroll élményét is, hogy az irányítást végső soron kézben tartom. A társas kapcsolatok szerepe ebből a szempontból az érzés miatt fontos, hogy „nem vagyok egyedül”. Figyelemre méltó, hogy az egyedüllét és a magára maradottság mint állapot és félelem szinte minden felmerülő tendenciánál megnevezhető.

2. Iskolai túlterheltség

Jelenség

Az előző tendenciánál azonosított szorongások itt a jelenre vonatkoznak: a tanulás, a vizsgák, a házi feladatok folyamatos stresszforrásként jelennek meg, és gyakori az iskolai követelmények mennyiségére való utalás is. Előbb-utóbb fel kell tennünk a kérdést, hogy bír-e a diák ennyit, be tud-e fogadni ekkora mennyiséget, meg tud-e felelni ekkora terhelésnek. Két szempont feszül itt egymásnak: az iskoláé és a diáké. A válaszadásokból most természetesen a diákoké rajzolódik ki hangsúlyosan – hiszen azért tettük fel ezeket a kérdéseket, hogy meghalljuk őket... Fontos tény, hogy a tanulás, a házi feladatok, az iskolai elvárások a diákoknál mint próbára tevő elemek, megküzdendő tényezők értelmeződnek, és ezeknek a megküzdéseknek a sikerességéből értelmezik és értékelik magukat.

Félelmek

- „Nem igazi élet ez”
- A bukástól és kudarcától való félelem

A félelmekből kitűnik a dolgok bizonyos értelemben véglegesnek való megélése és ezzel az eredmények és eredménytelenségek jelentőségének felnagyítása. Az ő „itt és most”-jukban a vizsga mindent eldönt, a bukás hatása pedig végérvényes. Ezzel a feszültséggel élnek, és kevésbé tudják józanul szemlélni ezen kihívásokat és azok jelentőségét: hogy egy vizsgát meg lehet ismételni, egy kudarcot ki lehet javítani, a jelentkezésen lehet módosítani, a jövőtervet lehet alakítani...

Nem teljesen világos, hogy mire gondolt több válaszadó is akkor, amikor leírta, hogy „nem igazi élet ez”. Lehet mögötte egyfajta bizonytalanság, hogy a helyemen vagyok-e, illetve ugyanaz a szorongás, amit fentebb azonosítottunk: „Vajon az, amit most teszek, alkalmas-e arra, hogy megtaláljam az életcélot: azt az életet, amit a saját értelmezésem alapján igaziként tudok megélni?” Vagy esetleg még rosszabb: úgy él-e meg, hogy a jelenlegi tanulmányaik, feladataik, folyamataik nincsenek releváns kapcsolatban azzal, amit majd „az igazi élet” vár tőlük. Nem arra készíti fel őket. Nem ilyen lesz.

Hiány

- Egyensúly a tanulás és a pihenés között
- Az időbeosztás és időkezelés témája

Segítő melléállást igénylő prevenciós tematikát kínál a két megfogalmazott hiány. Megtanulni a tervszerűség mentén menedzselni az életet a meglévő feladatok és kihívások között.

Hatás

Hosszú távon veszélyes a kialvatlanság. Némely válaszadónál kiegészés tünetek látszanak – amit kifejezetten korainak kell tekintenünk. Megjelennek motivációvesztésre utaló jelek is, ami azért nehéz, mert ez magával tudja vonni az értelem, értelmesség elvesztését is. Jó lenne elkerülni az élet értelmetlenségének kibomlását, ami teljes mértékben lehetetlenné tenné bármilyen fajta megküzdést.

Meglévő megküzdések

- Alvás
- Sorozatok
- Priorizálás

Az alvás és a sorozatok disszociációs természetűek: úgy kapcsolnak ki, hogy közben leválasztanak a világról és az „itt és most”-ban megélt érzelmekről. Az ilyesfajta kikapcsolódási formák kizárólagossága hordozhat magával függőséghez vezető disszociatív tendenciákat, amelyekre érdemes odafigyelni.

A priorizálás – hasonlóan a tervezés tanulásához – a kontrollt és a strukturáltság élményét tudja erősíteni, mindenféleképpen adaptívnak mondható megküzdési mód.

3. A szociális kapcsolatok mélyreható hiánya

Jelenség

A kapcsolatiságra vonatkozó válaszokból az állapítható meg, hogy a válaszadók kapcsolatai, noha működőnek tűnnek, nem elégséges mélységűek, inkább felszínesek. Felmerülő kérdés egyfelől, hogy rendelkeznek-e elég idővel valós és mély kapcsolatok kialakítására és fenntartására, másfelől vannak-e belső energiáik ahhoz az energiabefektetéshez, amelyet mindez igényelne. A valós és tartalmas kapcsolatok ellen dolgozik a TikTok- és Facebook-világ, ahol a kapcsolatnak tűnő relációk különösebb időt és energiát nem igényelnek, minimális figyelemmel létrehozhatók és felszínesen fenntarthatók. Ezek és a hasonló platformok jelentős mértékben felelősek a kapcsolati világ átalakulásáért, ami a válaszokból is kiténik.

Sokan számolnak be magányról és a megértettség hiányáról. Az identitás kialakulásának abban a fázisában, amelyben fejlődés-lélektani szakaszukban vannak, értelmezhető és indokolt valamilyen magányélmény megléte, de a magányra utaló válaszadások mennyisége mintha ezt az indoklottsági szintet meghaladná – erre fontos odafigyelni.

Félelmek

- A magánytól
- Az izolációtól – hogy „egyedül maradok”
- A fontos kapcsolatok elvesztésétől

A fontos kapcsolatok elvesztésétől való félelem felvetheti a kérdést, hogy a korai kötődés kialakulása során hogyan válhatott a világ olyan veszélyes helyé, ahol ez előfordulhat. Nem célunk ilyesfajta terápiás fejtegetésekbe bocsátkozni, és illetőségünk sincsen ezen a területen, de észre kell ven-

nünk azt, hogy mindez kilencvenöt fiatal kitöltő válaszaiból olyan arányban mutatkozik, hogy az markáns mintázatot jelez.

Hiány

- Párkapcsolati partner
- További őszinte, mély kapcsolatok

Úgy véljük, ha a fiatalok beleragadnak abba a szorongásba, hogy lehet-e valaha olyan kapcsolatuk, amilyenre vágnak, és ha a megtapasztalt hiányuk ezen a téren a jövőbe vetett bizalmukat is aláássa, az hosszú távon akár a párkapcsolati partnerek szerzésére és megőrzésére való törekvéseiket is korlátozhatja, hisz hiányozni fog belőlük az erre való készség, nyitottság és bátorság – és persze az életbe vetett bizalom. De a korosztálynál maradván mindez a képesség az őszinte és mély baráti kapcsolatokhoz is szükséges.

Hatás

Veszélyes, ha fennmarad a magány, és a meg nem értettség érzése rögzül.

Meglévő megküzdések

- Barátok, család, társas kapcsolatok, közösségek (offline)
- Online kapcsolattartás

Az online kapcsolattartás veszélyeiről elmondottak mellé hozom a „mintha”-élményt: valójában nem elégítik ki azt az igényt, amelyre a fiatalok vágnak, sokszor nélkülözik a kapcsolatiságnak azokat az elemeit, amelyek a bizonyos szintű minőséghez szükségesek – és ezt a hiányt ők is érzik és hordozzák.

4. A hit és az identitás keresése

Jelenség

- Kérdések az istenkapcsolatról
- A hivatás és küldetés dilemmái
- A társadalom romlottságának megfogalmazása
- Bizonytalanság az értékek és az életcél tekintetében

A felsorolt jelenségek közül a hivatás- és küldetésdilemmák középre helyezhetők mint az összes többi mozgatórugója. Ismét olyan pontnál vagyunk, amely az élet értelmességéről és célra irányultságáról, a világban „nekem szántként” felismert hely megtalálásáról szól. Ha ez nem tud teljesülni, akkor különböző nehézségek és akár zavarok is tudnak a későbbiekben támadni.

Figyelemre méltó azok aránya, akik a társadalom lehangoló állapotára utalnak, úgy tüntetvén fel azt, mint olyan helyet, ahol nem lehet otthonra lelni. És megengedjük magunknak a feltételezést, hogy mintha a szimmetrikus kapcsolatok korábban feltárt hiányai és az elemzés során megsejtett esetleges zavarai áttevődnének a transzcendentális kapcsolatokra is.

Félelem

Az istenkapcsolat elvesztése – ahogy korábban a fontos kapcsolatok elvesztésétől való félelem – is megjelent. Kérdés, hogy hol veszhet el a válaszadó képzetében az istenkapcsolat: az élet alakul-e úgy, hogy benne sikkad el, vagy az Isten maga fordul el, az ő elfordulását éli meg bizonyos nem kívánt történetekben?

Hiány

- Párbeszéd
- Hitbéli példaképek

Utalhat ez a félelem ismételtén a párbeszéd és a meghallgatás vágyára – Isten mint alapvető fórum, hely, személy, aki ha nincs, akkor aztán végképp egyedül vagyok, és ha ő sem, akkor aztán igazán senki sem hall meg engem.

Hatás

- Értelmelvesztés (értelmetlenség)
- A lelki élet hiánya, zavarai

Az élet és a lét értelmességébe vetett hit elvesztésének veszélyét már említettem. Ha a lelki élet megéléséhez és belső kereséseihez nem kap megbízható helyről jó eszközt a fiatal, akkor az így keletkezett hiány az istenképét és istenkapcsolatát káros és belső egységét veszélyeztető módon össze tudja zavarni. Ahogyan a társas kapcsolatokban, úgy az istenkapcsolatban is fontos, hogy legyen eszköz és legyen segítség a közel lépésre. Természetesen számunkra nem mindegy – egyházi iskola lévén –, hogy milyen istenképet közvetítünk diákjaink felé direkt és indirekt módon.

Meglévő megküzdések

Sokan beszámolnak arról, hogy van eszközük, és élnek is vele: egyéni és közösségi imaformák gyakorlásával. Ennél azonban nem volt sem több, sem részletesebben leírt, sem ettől eltérő megküzdés.

5. A mentális egészség kihívásai

Jelenség

- Stressz
- Kimerültség
- Önbizalomhiány
- Szezonális affektív zavarra jellemző tünetek
- Szuicid gondolatok
- Depresszív hangulati mintázatok
- Önutálat – a reális önkép devalválódása

Összességében depresszív hangulati mintázatok jelennek meg itt, amelyek az örömtelenség alapvető érzéséből származnak. Kiemelendő a szuicid gondolatok jelenléte. Égető kérdés, hogy miként tud ez úgy feltárulni, hogy segítséghez jusson az, aki ezzel a teherrel él. Ijesztő belegondolni annak lehetőségébe, hogy mindez megjelenik egy anonim kérdőívben úgy, hogy esetleg az illető környezetében nem tud róla senki. Előrehozom a konklúzióknak szánt kérdést: mi kell ahhoz, hogy olyan iskolát, olyan iskolai közösséget tudjunk szervezni, ahol senki nincs egyedül?

Félelmek

- Teherbírás megszűnése
- Öngyilkosság

Hiány

- Párbeszéd
- Példaképek

Hatás

- Passzivitás
- Örömtelenség

Meglévő megküzdések

- Étkezés
- Testmozgás
- Visszahúzódás, magányos tevékenységek

Ígértesnek tűnik a testmozgás megjelenése mint használt adaptív megküzdési stratégia. A visszahúzódás lehet az identitás kialakulásának magányos útja és ilyen értelemben normatív, és lehet az élményfeldolgozás eszköze is. Fontos lenne a saját élmény feldolgozásának gyakorlatait megtanítani és akár közösen is végezni, eszközként arra, hogy hogyan lehet az élményekkel, megélésekkel elboldogulni a világban.

6. Az önismeret és az önellfogadás hiánya

Jelenség

- Önellfogadási, önértékelési bizonytalanság
- Magas élideál okozta szorongás
- Belső béke és autonómia igénye

A válaszokból szinte elérhetetlen élideál rajzolódik ki: a saját maguknak állított mérce igen magasnak tűnik. Veszélyt tud jelenteni, ha az internalizált külső elvárások létrehozhatnak egy olyan ideá-

lis ént, amely távol esik a valós éntől. Ez mindig önértékelési kételyeket fog ébresztetni. A reális önkép megfogalmazásához is fontosak azok az egészséges és biztonságos kortárs és tekintélyalapú kapcsolatok, amelyekről korábban már volt szó. Ezzel függ össze a belső béke és az autonómia: hogyha ezek valóban megjelennek élményként, akkor ebben tud növekedni a reális én elfogadottsága is.

Félelmek

- „Nem vagyok elég jó”
- „Nem vagyok rá képes”
- Anticipált szorongás a teljesítményt illetően

Hiány

- Önreflexiók technikák
- Pozitív megerősítés

Az önreflexió egyensúlyára fontos vigyázni: nem jó, ha túl intenzívvé válik, mert akkor képes tovább növelni a hiányok és gyengeségek jelentőségét.

Hatás

Segítő társ és elfogadó kísérés nélkül veszélyes, hogy az önbizalomhiány rögzül.

Meglévő megküzdések

- Önreflexió
- Kreatív önkifejezés

A kreatív önkifejezés a valóságot a különböző elemeivel együtt másféle formában, átdolgozva teszi láthatóvá, értékelhetővé és befogadhatóvá. Lehet ez kreatív írás, képzőművészeti alkotás, zenélés: a művészetnek bármely ága alkalmas arra, hogy az egyén saját magát egy másik szempontból fogalmazza meg, és így jelenítse meg belső valóságát.

7. Kreatív kifejezés és érzelmi nyelvek hiánya

Jelenség

- Passzív befogadási formák (evés, alvás, sorozatok, zene)
- Kevés kreatív működés

Ez a tendencia és a hozzá kapcsolódó néhány jelenség kapcsán az előzőekben tárgyalt megküzdési lehetőségekre mutatunk vissza. Noha felfedezhetjük köztük a kreatív kifejezés eszközeit, mégis túlsúlyban vannak a válaszadó fiatalok körében a passzív befogadási formák: azok a lehetőségek, eljárások, tevékenységek, amelyek befogadásra épülnek, így a „rendszer” pihenő állapotában is csak telítődik.

Félelmek

Ha a jelenség a maga megélt hiányaival tartósan fönnull, akkor az alapvető élményvilág a meg nem értettség lesz – mert az önkifejezéshez, a belső világ megmutatásához nincsen eszköz és nincsen bátorság.

Hiány

- Az érzelmi kifejezések nyelvi árnyaltságának hiánya
- Az önmegfogalmazás nehézségei
- A kreativitás kifejezésének lehetőségei

Hatás

- Az érzelmek elfojtása
- Az érzelmek megközelíthetlensége

Meglévő megküzdések

- Zenehallgatás és ritkábban írás

8. Generációs elszigeteltség és a felnőtt világgal való torz kapcsolat

Jelenség

- Szülői elvárások nyomása
- Szülői támogatás hiánya (ahogyan a fiatalok megélik)
- A tanárok irreálisnak megélt követelményei
- Értelmetlen tananyag
- Empátia és megértés hiánya
- Bizalomhiány

Meg nem értettségről és generációs izoláltságról szólnak ezek a jelenségek. Olyan erővel tudnak bírni, hogy lehetetlenné teszik a kapcsolatot két világ között: az egyik, amelyben követelmények és nyomások jelennek meg, amelyben úgy élik meg a fiatalok, hogy nincsen számukra a megértésnek kerete; a másik pedig az ő törékeny és kereső világuk. Nem tapasztalnak empátiát és támogatást, így a két világ között nagyon kevés átjárás van.

Félelem

- Meg nem értettségtől
- Attól, hogy mindez így fog maradni

Hiány

- Közös tevékenységek
- Az egymásra kölcsönösen figyelő, tiszteleten alapuló viszony mint a párbeszéd és az egyenrangúság alapélménye

Hatás

Magány, magára maradás. A kapcsolatok, amelyekről itt szó van, a megélés szintjén mindig aszimmetrikusak. Ennek egyfelől egy sajátos magány a következménye, másfelől pedig az, hogy a kortárs csoportok a közös ellenségképzés dinamikájában még inkább összefognak egymással azok ellen, akik ezeket az elvárásokat támasztják – még ha részben jogosan is, hiszen a felnőtt élet követelményeihez valamikor és valamilyen módon mégis meg kell tanulni kapcsolódni.

Meglévő megküzdések

- Társakhoz fordulás
- Közös ellenségképzés

9. A testtel való kapcsolat bizonytalansága

Jelenség

- Utalás testképzavarokra
- Kinézet és hangulat viszonya
- Evészavar
- Sport mint teljesítmény, de nem mint örömforrás
- Alvás/evés mint hangulatszabályozók

Az itt feltárt jelenségek egy része közelít a klinikai jellegű problémákhoz, különösen is, ami a testképzavart és a hozzá kapcsolódó képzeteket és vélhető eljárásokat illeti. Kitűnik, hogy fontos a „hogyan nézek ki” és a „mit gondolnak rólam” kérdéskör, és minden meghatározó, ami ezzel kapcsolatban az énben történik. A sport jelenléte ebben a kontextusban azért figyelemre méltó, mert ha a bárhonnan is érkező elvárásoknak való görcsös megfelelést „szolgálja”, akkor fontos azt átfordítani szabad, valódi örömforrást nyújtó, kikapcsoló és feltöltő tevékenységgé.

Félelmek

- Testképzavarra utalók:
 - „Hogy nézek ki?”
 - „Nem tetszem magamnak!”
 - „Mit szólnak hozzám így?”

Hiány

- Hangulatszabályozás (hangulatingadozások)

Hatás

- Nem alakul ki az egészséges testkép

Meglévő megküzdések

- A mozgás mint erőforrás (ha nem görcsös megfelelés motiválja)
- A sport mint kikapcsolódás
- Séta a természetben – a természettel való kapcsolat

10. Digitális túlterheltség és a valódi kapcsolatok hiánya

Jelenség

- Digitális fáradtság – az internetfüggőség rombolja a hangulatot
- A kapcsolatok elől való menekülés az online világba
- Függőségi tünetek
- Kapcsolati szegénység, magányosságérzés
- Nehezen megfogalmazható érzésvilág

A kapcsolati nehézségeknél volt már szó a menekülésről, az online kapcsolatokról mint menekülési formáról. A válaszadásokban előforduló utalások mennyisége teszi indokolttá, hogy külön kategóriát képezzünk a digitális túlterheltségről. A válaszokban függőségi tünetek is érzékelhetők, amelyek következménye a társaktól és a saját érzésvilágtól való eltávolodás, menekülés egy mesterségesen konstruált világba, amelyben mindenki torzított formában jelenik meg. Jelentős feszültség érezhető abban, hogy amennyire jelzéseik alapján intenzívnek tűnő kapcsolati életet élnek a digitális térben, éppen olyan erős hangsúllyal fogalmazzák meg ugyanazon válaszadók a magányosság érzését is. Egyértelmű tehát, hogy ezek a kapcsolatok nem elégítik ki az éltető kapcsolódásra irányuló, igazán mély vágyukat. Így ez a mód nem alkalmas arra, hogy a belső világot a vágyott és megfelelő módon kifejezze.

Félelmek

- Kommunikációs képtelenség kialakulása
- Egyre növekvő nehézség és gátlás valós kapcsolatok kialakítására

Ezek valójában a mi féltéseink. Hogyha csak a digitális térben, annak látszólagos biztonságában kommunikálnak, nehéz megtanulni, hogy mindez hogyan tud konstruktív módon működni valós térben.

Hiány

- Otthonos és magabiztos mozgás az offline kapcsolati kultúrában
- Tartalmas és mély beszélgetések

Hatás

- Kapcsolati szegénység (valós kapcsolódások zavara)

Meglévő megküzdések

Megjelenik az önszabályozás igénye. Ezt fontos meghallani és erősíteni. És úgy tűnik, hogy a fentebb megfogalmazott inség sokakat képes visszavezetni az offline térbe – vagy legalábbis ennek a szándékát sokan kifejezik. Az önszabályozás gyakorlata mellett többen élnek az offline társasjátékkal – amelyről elmondható, hogy a közös játék mint kultúra fontos preventív és építő gyakorlat tud lenni.

Így vannak jelen

...a fiatalok, akikkel a társadalom oktatásnak hívott mezején találkozunk. Válaszaik alapján kirajzolódott előttünk valóságuk: látjuk őket jövőjük előtt szorongva; elvárásoktól túlterhelten; kapcsolatokat keresve, azokban próbálkozva a valós és az elképzelt világban. Látjuk őket testükkel bajlódva; képernyő előtt elzsibbadva; hitet és önazonosságot keresve; magukat ügyel-bajjal toldozva-foltozva; keresvén azt, hogyan szóljanak, mit gondoljanak és mondjanak magukról; és így vannak ők, megélve a tőlünk való elszigeteltséget. És ha hallani akarjuk őket, akkor álljanak itt leggyakrabban visszatérő szavaik: *megfelelés, nyomás, stressz, unalom, küzdelem, depresszió, gyász, iskola, kín, kihívás, verseny, magány, félelem, elveszett, sűrű, kétség*. De itt van a *bilincs*, a *szabadság*, az *élés* és a *látás*; és itt van a *vágy* a *biztonságra*, *szeretetre*, *nyugalomra*, *emberre*, *időre*, *családra*, *kitörésre*, *önbizalomra*, *sikerre*, *szerelemre* és *gyógyulásra*.

És itt van kilencvenöt válaszadóból negyvennégy, aki úgy nyilatkozott, hogy nincs embere.

Nem tudjuk, hogy kik ők. Nem tudjuk, honnan jöttek, mi van mögöttük, mi az a súlyos *minden* vagy súlyos *nincs*, ami álmaikat formálja. Nem tudjuk, mi teszi őket ilyenné, és nem tudjuk, hogy mi történt velük. Azt tudjuk, hogy itt vannak, és élni akarnak. És azt, hogy az iskolának nevezett konstukcióban közünk lett egymáshoz, és ez kegyelemmel teli helyzet tud lenni – számunkra is.

„Ti adjatok nekik enni!”

Mit tud adni az iskola ezeknek a fiataloknak? Mit tud adni a jövő „tömegének”? Hogyan tud hozzájárulni a vágyukhoz, hogy élni akarnak? És milyen az az iskola, amelyikben mindez meg is tud történni? Ezek a kérdések kell, hogy nyugtalanítsanak mindenkit, aki a nevelésben részt vesz. A legjobb az lenne, ha a rendszer irányítóit nyugtalanítaná. Mert egészen világos, hogy az a forma, amelyben évek óta gondolkodnak, azok a keretek és tartalmak, amelyeket toldoznak-foltoznak és tudástartalommal

dagasztanak, erre nem alkalmas. Az iskola, ahogyan ma *kell* azt elképzelnünk és megvalósítanunk, nem a találkozás és megértés helye – mert egészen egyszerűen erre nincs ideje, lehetősége és embere –, hanem az egyre nagyobb távolság és idegenség otthontalansága. És minden résztvevő számára az. Magukra hagyott diákok és magukra maradt nevelők mindenféle küzdelmének és vívódásának a helyszíne. Egy olyan hely, ahol nem születik, hanem tovább törik az élet. Egyfelől.

Másfelől van az elkötelezett nevelők és nevelői közösségek sokasága, akik akarják hallani a fiatalok hangját, akikre hat ez a hang, és akik engedik, hogy nyugtalanítsa őket. Ők azok, akik hivatásprofiljában az első helyen nem a tudás átadása, hanem a találkozás szerepel. Akik szerepüket úgy határozzák meg, hogy kíséreni akarnak a belső egység, a szabadság és a növekedés útján. Ők azok, akik kísérnek és nem vezetnek. Ők azok, akik inkább kérdeznek, mint közölnek. Ők azok, akik nem célt mutatnak, hanem azt együtt keresik.

A fiatalok enni kérnek. Éhesek az életre. A nevelőik is életre vágnak – hivatásuk őket is éltető megélésére –, de azt élük meg, hogy eszköztelenek. Amíg nem érkezik meg kívülről az elköteleződés és a szándék, hogy a rendszert élővé formálja, addig belül, helyi szinten kell életben tartani magunkat. Minél inkább, ahogyan csak lehet, az életet szolgálni. Találkozni és nem elmenni egymás mellett. Jelen lenni és adni, amink van: a ránk bízottaknak és egymásnak. Élni és gondozni az iskola eredeti hivatását és életben tartani személyes hivatásunkat. Mindezt a lényegnél maradva: hogy senki ne legyen egyedül.

A vízió

Észre kell vennünk, hogy egyre több az olyan fiatal, aki különböző meghatározottságai okán nem képes megfelelni annak, amit az oktatási rendszer elvár tőle. Nem tud figyelni, nem tud befogadni, mert nincs jelen. Máshol van. A sebeinél, a hiányainál és belső küzdelmeinél. És nálunk sem talál támaszra, mert nem tudunk mellette megállni, mert kényszerít a felülről érkező nyomás, hogy teljesíteni kell. Igen, az iskolának is teljesíteni kell! Mindenáron.

Fontos lenne az iskola mellett olyan támogató helyeket, intézményeket létrehozni, ahol mindazok, akiknek a valósága úgy kívánja, bizonyos időre ki tudnak kapaszkodni: hogy azzal foglalkozzanak, ami számukra a legfontosabb; hogy gyógyuljanak traumából, gazdagodjanak önismeretben, fejlődjenek mentális készségeik terén, biztonságban és szabadságban érkezenek meg magukhoz. És nem, nem kizárólag terápiás helyekre van szükség, ahol a diagnózissal rendelkezőket kezelik. „Mentálhigiénés megállókra”, önismereti, fejlesztő, támogató központokra gondolok, ahol a módszertanok gazdag tárházával dolgoznak csoportos és egyéni formákban – mindenki számára elérhető módon.

És fontosak a támogató szakemberek az iskolákban, szükséges a nevelők képzése és kísérése: el látva őket mindazzal, ami ahhoz szükséges, hogy hordozni tudják azt, amivel találkozni, és jól tudniuk jelen lenni; hogy emberei tudjanak lenni azoknak, akik emberre vágnak.

Amíg csak egyvalaki is egyedül van, addig nem teljesítettük küldetésünket, addig nem gondoskodtunk fiataljainkról, magunkról – és voltaképpen a jövőnkéről.

A megidézett evangéliumi történet csodával végződik. Letelepednek, körbejárnak, szétosztják azt, amijük van. És elég lett. Sőt maradt is. Kívülről itt nem érkezett semmi. A csodához minden kéznél volt. Így van ez velünk is. A csodához minden kéznél van: itt vagyunk mi és a fiatalok. Itt van mindenki, aki fontos. Induljunk el egymás felé!

Advent 1. vasárnapja

► Jer 23,5–8

Jön a mi Urunk, aki hazahoz bennünket

A vasárnap jellege

Az advent idén az egyházi év szokatlanul rövid befejezése után köszönt ránk. A Szentháromság ünnepe utáni vasárnapok sorában csak a 20. vasárnapig jutottunk el, így a „Járjunk megszentelt életben!” akkori témája után rögtön az ítélet, a reménység és az örök élet vasárnapjainak záró hármasa következik. Ezt az igen erős, felfelé mutató ívet folytatja a mai témánk: „Az Úr jön – méltóan fogadd!” (JÁNOSSY 2008, 8. o.), az *Agenda* szerint: „Az új kezdet: megterésre hívó szó!”, illetve a *Liturgikus könyv* szerint: „Készítsétek az Úr útját: térjete meg!” Az advent lila, bűnbánati színe nemcsak a közelmúltunk, az év áttekintésére és a változásra hívó figyelmeztetés, hanem örömteli várakozás is. Nem a történeti Jézusra és nem is csak Jézus második eljövételére várunk (KOCZOR 2015, 433. o.), hanem Jézusnak a bennünk való folyamatos, a mindennapi megtérésünket igénylő megszületését várjuk, kérjük, és reménységeink szerint az istentiszteleten is megtapasztaljuk. Mert jön a mi Urunk, aki hazahoz bennünket: saját, valódi magunkba, azaz a benne való örök életbe.

Amit a textusról tudni kell

Az igehirdetésre való felkészüléshez fontos tisztában lennünk a történeti háttérrel (2Kor 24,17–25,7). Ugyanakkor hiba lenne, ha ezt bármilyen

módon az igehirdetésben is megjelenítenénk. Cidkijjá király pusztulásba sodorta Jeruzsálemet azzal, hogy fellázadt a babiloni király, Nebukadnezár (II. Nabú-kudurri-uszur, azaz: „Nabú Isten védelmezze az örököszt”) ellen. Nebukadnezár volt az, aki Cidkijját a legyőzött és babiloni fogságba hurcolt unokaöccse, Jójákin helyett a trónra ültette. Jeruzsálem kétévi ostrom után elesett. Cidkijját Nebukadnezár elfogta, és a fiait a szeme láttára kivégeztette. Majd megvakíttatta, és Babilonba vitette.

Az igeszakaszunk messiási jövődölése Jer 21,1–23,4 különböző júdeai királyokra vonatkozó prófeciáinak a gyűjteményét zárja be (KÜRTI 1995). A 23. fejezetnek az igeszakasz előtt és után álló részei a gondatlan pásztorokról, illetve a hamis prófétákról és hazug jövődölésekről szóló, gyönyörű keretet alkotnak. A keretes szerkezetet még jobban alátámasztja az, hogy a 11. és a 33. vers a papokról (azaz a nép vezetőinek, pásztorainak egy részéről) is beszél a próféták mellett.

5–6. vers: Az igaz sarjadék az Úr, aki a mi igazságunk

Az 5–6. verseket Jeremiás könyve a 33,15–16 versekben megismétli. Ez az ismétlés a prófécia fontosságát húzza alá. Az 5. vers sarjadék (צֶמַח) kifejezése a Messiásnak a Zak 3,8 és 6,12 prófeciákban is előforduló, klasszikus megjelölése. Az 5. vers két központi fogalma a törvény (jog, ítélet, igaz-

ságos döntés, בִּשְׁפָּט) és az igazság (יִצְדִּיקָה). A 6. versnek „az Úr (JHWH) a mi igazságunk!” elnevezése (יְהוָה צִדִּיקֵנוּ) csak a két szó sorrendjében és a személyragban különböző szójáték Cidkijjá király nevével (צִדְקִיָּהוּ). Dávid sarja a nevét azonban nem Nebukadnezártól kapja (mint Cidkijjá király), hanem Istentől. Az elnevezés Cidkijjával kapcsolatos gúny is lehet, de sokkal erősebb jelentése az a remény és biztatás, amellyel az igazi király, a Messiás eljövetelét jövendöli meg.

7–8. vers: Él az Úr, aki hazához

A 7–8. vers a Septuagintában a 23. vers után következik. Ez azonban nem vonja kétségbe a mai igeszakasz integritását és jelen formájában ható erejét. A 7–8. verseket is megismétli Jeremiás könyve a 16,14–15 versekben, ahol a 19–21. szakasz a pogányok megtéréséig tágitja a próféciát. A 8. versben a fölhozta és a hazahozta múlt ideje „prófétai múlt”, amely teljes bizonyossággal bekövetkező jövő idejű jövendölést jelent.

A perikópa megértése

Jön a mi Urunk

Az 5–6. versek az angyali üdvözlés (Lk 1,32–33) által folytatott nevezetes messiási jövendölések (Ézs 9,1–6; Ézs 11,1–10; Mik 4,1–5; Zak 3,8; Zak 6,12) kontextusában állnak (SZABÓ 2007, 450. o.). A verseket az adventhez köti Zak 2,14 is – „Ujjongj, örülj Sion leánya, mert jövök már, és veled fogok lakni – így szól az Úr” –, amely a folytatásában ugyanúgy a többi nép megtérésévé tágitja a próféciát, mint a Jer 16,19–21.

Az Úr a mi igazságunk

A יִצְדִּיקָה nemcsak jog és törvény szerinti igazság, hanem Isten szabadító jelenléte és cselekvése, amely üdvösségre visz (lásd pl. Ézs 46,13: „Közel van igazságom, nincs már messze, szabadításom nem késik”). Az igaz sarj neve Jézusra utal, aki nemcsak visszatükrözi, hanem el

is hozza a népének Isten igazságosságát (KIDNER 1997, 85. o.).

Hazához minket az Úr

Sokkal nagyobb exodus előígérete van itt, mint nemcsak a textusban említett egyiptomi (Jer 23,7), hanem a babiloni fogság megjósolt vége is (KIDNER 1997, 86. o.). Minket magunkat hozza a mi Urunk, Jézus Krisztus az igazi hazánkba, amely nem más, mint Jézus maga.

Igehirdetési vázlat

Jön a mi Urunk

Az Úr közelsége nem naptári napokkal, hanem belül, a szívünkben mérhető. Az advent messze nem csak arról szól, hogy várom Jézusnak, az igaz sarjadéknak (Jer 23,5) a megszületését. Nekem is közelednem kell Jézus felé. Hogyan? Elsőként a Jézustól kért megnyílással és megtisztulással. Már most válaszolhat a lelkem a második adventnek, Jézus visszatérésének a felhívására: „Amikor pedig ezek elkezdődnek, egyenesedjete fel, és emeljétek fel a fejetekeket, mert közeledik a megváltásotok.” (Lk 21,28) Együtt ujjonghatok Isten népével, akihez maga az Úr szól: „Építsetek utat a pusztában az Úrnak! (...) az Úr jön hatalommal.” (Ézs 40,3.10) Az advent hatalmas ajtónyitás a jövő reménységére. *Dilatatio cordis*, ami nem „szívtágulat”, azaz: rendellenesség, hanem „lélektágulat”, azaz: kegyelem. A hitvallásom a ma velem újat kezdő Istenről szól (KOCZOR 2015, 434. o.).

Az Úr a mi igazságunk

Ha megnyílik a szívem Jézus befogadására, akkor szabad leszek, és biztonságban élek (Jer 23,6). Mert Jézus egy minden addig ismert határon és dimenzió túlmutató, tág teret nyit meg nekem, a szeretet terét. Az Úr a mi igazságunk lesz. Ahol a „mi igazságunk” nem az, hogy kisajátítottuk az Urat, hanem az, hogy benne élünk: „[Isten] munkája az, hogy ti Krisztus Jézusban vagytok. Őt tet-

te nekünk Isten bölcsességgé, igazsággá, megszentelődéssé és megváltássá.” (1Kor 1,30) Az, hogy az Úr egyre inkább a mi igazságunkká válik (azaz: mi magunk átformálódunk az Úr igazságává), az egész földi életünk menete és célja. „Isten a számunkra csak olyan mértékben Isten, amennyire nem birtokoljuk őt.” (TILICH 2012, 151. o.) Isten folyamatosan tárul fel előttünk, ezért folyamatos reménység és öröm az arra való felkészülés és várakozás, hogy még teljesebb és teljesebb mértékben megismerjük őt a Krisztusban. Életünk minden órája advent.

Hazához minket az Úr

Él az Úr (יהוה Jer 23,8). *Bennünk* él. Hazához bennünket, ahol a hazánk nem egy földrajzi terület, hanem Jézus Krisztus saját maga. Urunk már a november hónap igéjével azt üzenne nekünk: „Az elvesztettet megkeresem, az eltévedtet visszaterelem, a sérültet bekötözöm, a gyengét erősítem.” (Ez 34,16) Azaz: Ezékiel igéjében is pontosan úgy tesz az Úr, mint a jó pásztor, a sarjadék, Jézus, aki az igazsakaszkodás előtt és után leírt, megbukott pásztorokat felváltja. Noha a Jézushoz való közeledésünk a legtöbbször folyamatos, mégis gyökeres változást, megtérést (azaz: az addig járt úton való megfordulást és új úton való haladást) igényel. Aki látta már Jézust (mint ahogyan a három napkeleti bölcst), az nem térhet vissza ugyanazon az úton (Mt 2,12). Az igazsakaszkodás záró része is pontosan ugyanilyen gyökeres átértékelését jelenti a múltunknak. Nem az lesz a legnagyobb esemény az életünkben, amit addig annak tartottunk (legyen az bármi: a családjunk, a hivatásunk vagy az egyiptomi szabadulás), hanem az, ami Isten ígéreteként megtörténik velünk: *bennünk* születik meg a Megváltó. Ez az új megmenekülés (az új szív: Jer 24,7 és az új szövetség: Jer 31,31.33) annnyival több lesz, mint bármilyen régi szabadulásunk volt, hogy eltöröl minden korábbi menekülésméltet (SZABÓ 2007, 450. o.). Azonban ezt senki nem fogja szegényedésként megélni. Sem mi, sem a családi vagy a munkahelyi környe-

zetünk. Miért? Mert pontosan a Jézus bennünk való megszületésével bennünk megnyíló végtelen szeretettér lesz az, amelyik visszaadja nekünk az életünk összes többi részének (legyen az bármi: a hivatásunk, a családjunk vagy az egyiptomi szabadulás) a valódi értelmét és mélységét. Hozzon haza bennünket az Úr ezen az adventen!

További javaslatok az istentisztelethez

Lekciók

Mt 21,1–11: Elsőre még akár bizarrnak is tűnhet, hogyan illik a virágvasárnap igéje Jeremiás próféciájához. Az igehirdetésünk azonban példátlanul szép dimenziókban teljedhet ki általa. Hogyan várjuk a mi Urunkat, az igazságot, aki minket hazához? Hogyan köszöntjük? Odaadjuk-e neki a szamarunkat? Leterítjük-e elé a legjobb ruhánkat? Torkunk szakadtából kiáltjuk-e neki a hozsánát? És mi lesz öt nappal később? Mi leszünk ugyanazok, akikből kiszakad a „Feszítsd meg”?

Róm 13,11–14: Pál apostol üzenete is sok gazdagsággal ajándékoz meg minket. Rádöbbenünk-e arra, hogy az idő sürget? Vagy mi vagyunk azok, akik legyintünk? Kétezer éve várják Jézust, van még idő... Ma is eljőhet az a nap, amikor magunkra ölthetjük az Úr Jézus Krisztust – ha úrvacsorás az istentiszteletünk, akkor úgy is, hogy Jézus ölt magára bennünket az úrvacsorában.

Énekek

Egy lehetséges énekrend: EÉ 141; 1; 131; 137; 13 (illetve: 145).

Illusztráció

VERS

Angelus Silesius: *Karácsonyi párversek*
Emberré lett az Úr, szalmán kapott helyet,
Hogy széna-szalma én már soha ne legyek.
Bizony a szíved is kicsi jászol ha lenne,

Újra jönné az Úr s gyermekként megszületne.
Ha Krisztus százszor is születne Betlehemben,
Elvesznél, hogyha nem jönné el a szívedben.
(Ford. Csanád Béla)

Reményik Sándor: *Miért hallgatott el Végvári?*
(részlet)

Nem a mi dolgunk igazságot tenni,
A mi dolgunk csak: *igazabbá lenni.*

GONDOLATOK

„Jézus bennünk való megszületése csak ajándék lehet. Az ajándékot nem lehet kieroszakolni. Azt alázatosan, bízón, csendesén várni kell. De ne félj: ő nem fog elkésni. Mihelyt látja, hogy a vágyad őszinte, valóban megelégtelted a magad bűnös életét, s igazán kész vagy elfogadni az övét, nem fog egy pillanatig sem várakoztatni.”

Gáncs Aladár (1891–1935) evangélikus lelkész

„Az a gyerek, aki az első hóesésre vár – jól várakozik, s már várakozása is felér egy hosszú-hosszú hóeséssel. Az, aki hazakészül, már készülődésében otthon van. Az, aki szeretni tudja azt, ami az övé – szabad és

mentes a birtoklás minden görcsétől, kielégíthetetlen éhétől-szomjától. Aki pedig jól várakozik, az időből épp azt váltja meg, ami a leggépiesebb és legelviselhetetlenebb: a hetek, órák percek kattogó, szenvtelen vonulását. Aki valóban tud várni, abban megszületik az a mélységes türelem, amely szépségében és jelentésében semmivel se kevesebb annál, amire vár.”
Pilinszky János (1921–1981) Baumgarten-, József Attila- és Kossuth-díjas költő: *Hitünk titkairól* (Új Ember, 1974. december 15.)

Felhasznált irodalom

KÜRTI László 1995. Jeremiás könyvének magyarázata.

In: *Jubileumi kommentár*. Kálvin Kiadó, Budapest.

JÁNOSSY Lajos 2008. *Az egyházi év útmutatása*. Fraternitás Magyarországi Evangélikus Lelkészek Közeossége, Veszprém.

KIDNER, Derek 1997. *Jeremiás könyve*. Harmat Kiadó, Budapest.

KOCZOR Tamás 2015. Advent 1. vasárnapja. *Lelkipásztor*, 90. évf. 11. sz. 432–435. o.

SZABÓ Lajos 2007. Advent 1. vasárnapja. *Lelkipásztor*, 82. évf. 11–12. sz. 449–452. o.

TILLICH, Paul 2012. *Shaking of the Foundations*. Wipf and Stock Publishers, Eugene.

■ CSERMELY PÉTER

Advent 2. vasárnapja

► Ézs 63,15–64,3

Egyszer majd úgyis kiderül...

A vasárnap témáinak összefonódása

„Íme, eljön az Úr a népek üdvözítésére, és hallatja dicsőséges hangját szívetek örömére” – hangzik advent második vasárnapjának introitusa, a textushoz hasonlóan, Ézsaiás könyvéből. Eljövétel, üdvösség, Isten dicsőséges megnyilatkozása, az emberi szív öröme – ez a szófelhő tulajdonképpen összefoglalja a karácsonyra felkészülő időszak

lényegét. Egy folyamatban vagyunk, melyben évről évre átéljük az üdvtörténet eseményeit, de úgy, hogy már elővételezzük ennek a folyamatnak a végkifejletét. Advent várakozása bizonyos értelemben hármass fókuszú, a már feltámadott Krisztus minden liturgiai évben kísér és vezet bennünket a mindenkori lineáris jelenünkben a beteljesedés felé, hitünk és reménységünk szerint az életünk végén a mindenható Úristennel való színről színre

„találkozás” felé. Az első eljövétel újraaktualizálódik 2025 adventjén és karácsonyán is, és előremutat a második eljövételre. Az *Ítélet előtt, kegyelem alatt* agendaí témamegjelölés eszkatologikus előremutatása a vasárnap egyik lekióján, az ógyházi rend „szinoptikus apokalipszisdarabján” (Lk 21,25–30) alapszik, mely a végidők jeleinek kontextusába helyezi az ígéreket: „közeledik megváltások”; „közeli van az Isten országa”.

A perikópa kontextusa az adventi időszakban

Advent vasárnapjai az ógyházi rend szerint különleges ívet rajzolnak ki. Az első vasárnap textusa (Jer 23,5–8) a fogság utáni idők képét vetíti előre, melyben Dávid igaz sarjadéka, a király bölcsen, törvényesen és igazságosan uralkodik; Júda szabad lesz, Izrael biztonságban lesz; az élő Isten legnagyobb cselekedetével az válik, hogy hazahozta Izrael házának utódait. Tehát az Egyiptomból való szabadítás alapozó cselekedetének folytonosságát, növekedését az elhurcolt és szétszört nép összegyűjtésében és hazahozásában látják.

A harmadik vasárnapon Deutero-Ézsaiás vigasztalása hangzik a fogságban lévők felé (Ézs 40,1–11). Az örömhír az, hogy letelt a rabság ideje, és elérkezett az alkalma az útkészítésnek és – a domborzi képi értelmében – leginkább a társadalmi viszonyok kiegyenlítésének. Isten dicsősége pedig minden nép számára láthatóvá, egyértelművé válik.

A negyedik vasárnapon szintén Deutero-Ézsaiás hangja szólal meg a békességet, szabadulást és örömhírt hirdető hírnökről (Ézs 52,7–10). Isten megvigasztalta és megváltotta népét, és ezt a szabadító cselekedetét minden nép szeme láttára vitte végbe.

A második vasárnap textusa ebbe a sorba illeszkedik be leginkább azzal, hogy a hazatérés és a szabadítás a fő témája, ugyanakkor a „minden nép” számára nyilvánvalóvá váló isteni hatalom és dicsőség itt még csak imádságos sóhaj.

Jeremiás tehát a fogság előtti időkben vizionálja a hazatérést, Tritó-Ézsaiás számára ez már valóság,

de az eszkatologikus nyilvánvalóság még csak távlat. Deutero-Ézsaiás pedig az idősíkokat kissé viszonylagossá téve erősíti meg bennünk két vasárnapon keresztül azt az örömet, amelyet a szabadulás híre jelent, a találkozást az örömhírhozzóval és annak az érzésnek az elhatalmasodását, hogy valóra vált a szívek mélyén rejtőző legmélyebb vágy, amelyben már talán hinni sem mertek. Az utolsó vasárnapon pedig összeér az eszkatológia a jelennel, békesség, szabadulás, vigasztalás, megváltás, ujjongás – ebből részesedik minden nép. Történetileg a fogság és a hazatérés eseménye köti össze a szakaszokat, teológiai szempontból pedig Isten vigasztalásának és szabadításának tapasztalásélménye és Isten mindenhatóságának egyértelművé válása.

Amit a textusról tudni kell

A textus egy nagyobb egységbe ágyazódik (63,7–64,11), ezt a zsoltárszerű imádságot a közösség mondja el. A 7–14. versek bűnbánattal emlékeznek vissza Isten tetteire, leginkább szabadítására. A 15. verstől az emlékezés átfordul kérésbe, amely megszólítja Istent, és cselekvést remél tőle. A panaszt megfogalmazók Isten távolságát, az érzékelt hiányt párhuzamokban fogalmazzák meg (רָחֵם, ’buzgalom, féltékeny, szenvedélyes intenzitás’; יָדָה, ’erő, hatalmas tett’; רָחֵם, ’bensődni morajlása’; אִמָּה, ’anyaméh’, ’kegyelem, könyörület’).

A 16. vers Istent az Ószövetségtől szokatlan módon szólítja meg: אֲבִינֵנוּ ’atyánk’. Ez a megfogalmazás a fogság előtti időszakra nem jellemző, de azután is idegenül hat, mert a politeista mítoszok világát idézi fel. A Héber Biblia számára az ember Istennek nem gyermeke, hanem teremtménye. A kifejezés használatának hangsúlya itt abban áll, hogy Isten „atyasága” természetében más,¹ mint Ábrahám és Jákób ősatyák viszonya a néphez (WESTERMANN 1969, 393. o.).² אֱלֹהֵינוּ מֵעוֹלָם שָׁמַד

¹ Az „Ábrahám nem ismer minket” kifejezésben az ismer יָדָה vehető ’nemz’ értelemben is.

² Vö. Jn 8,33 és 8,41.

kifejezés gazdag tartalmat hordoz. A 'megváltó, megszabadító' szava a *góél*,³ az 'örökkévalóságtól [fogva]' Isten időbeliséget átívelő létezésére utal, a 'név' említése pedig arra a kapcsolatra, hogy Izrael szabadítójaként ismerheti őt. Az atya és a *góél* képében összekapcsolódik tehát a teremtmény és a szabadító Istenhez való tartozás.

A 17–19. versekben a fogság tapasztalata elevenedik meg (tévelygés, az ellenség uralma, elszakítottság, elhagyatottság). Az útról való letévedés és a szívek megkeményedése két hifil alak, amellyel a héber műveltetést fejez ki. Felvetődik tehát a kérdés, hogy hogyan fogalmazódhat meg az, és milyen hit-tapasztalat keretén belül, hogy Isten okozza az útról való letérést és a választott nép szívének megkeményedését.⁴ Ez a panasz felrója Istennek, hogy hogyan okozhatta, hogy Izrael elforduljon a neki való engedelmességtől. Mindez azonban a szoros és megváltoztathatatlan (örök) kötődésben gyökerezik, amelyben a panaszos megengedi magának ezt a talán Jóbéhoz hasonlítható hangnemet. Fontos különbséget tenni azonban, hogy itt nem elvont teológiai állításról van szó, hanem a megszólaló érzékeléséről (HEFFELFINGER 2024, 325. o.). Ez persze nem oldja fel teljesen annak a kérdésnek a feszültségét, hogy honnan ered az ember engedetlensége, az elfordulás, a szív megkeményedése. Az ember erre való hajlama milyen viszonyban áll önmaga teremtettségével? Ézsaiás nem időzik sokat ezekkel a panaszokkal, azzal a felszólítással próbálja Istent cselekvésre késztetni (mert nem kérdés számára, hogy Isten ebben a helyzetben is képes változást hozni), amely ige (שׁוּבוּ) a bűnbánatot tartó ember visszatérését is leírja. A kettő összeérhet abban, hogy ha az

elfordulást Isten okozza, akkor ugyanúgy a visszafordulást is, azzal, hogy a nép felé, az ember felé fordul.

A 18–19a szakasz visszaemlékezés Jeruzsálem ostromára és a fogságba vitelre, a hazától való elszakítottságra. A 19b-től a megszólaló szenvedélyes, fájdalommal és haraggal teli hangra vált, amellyel Isten hatalmának a megmutatkozásáért, a mindenki számára egyértelmű demonstrációért és a bosszúért szól (tűz képe, amely pusztít, kényszerít). A megszólaló tisztában van saját esendőségével, de egyben Isten nagyságával is. A traumatapasztalat egyik összetevője a helyreállításért való indulatos könyörgés.

A 64. fejezet 3. verse az eddig elhangzottaknak az egyistenhitet hirdető konklúziója, amely úgy bizonyít, hogy a tény ellenkezőjét tagadja. A végidőkre tekintő várakozásban a megszólaló mint-ha kérné, de egyben tudná is, hogy ha Isten demonstrálja majd, ki is ő, amikor újrarendezi ezt a világot, akkor senkiben nem maradnak kétségek.

Az igehirdetés felé

Egyén és közösség

A kereszténység megélésében szorosan összefonódik az egyéni hitfejlődés megélt útja és a közösség együttes élményei, tapasztalatai. Ezeket pedig az egyház és így az üdvtörténet nagy mérföldkövei keretezik. A babiloni fogság élménye és metaforája, illetve az az eszkatologikus várakozás, hogy Isten nagysága, hatalma és szabadítása minden nép számára megjelenjen, a világbirodalmak hódításának árnyékában átélt történelmi tapasztalatban gyökerezik. A Jeremiás által szépen megformált szenvedélyes álom a dávidi uralkodó bölcs és igazságos királyságáról történelmi értelemben sosem válik valóra, de Isten szabadítása és a fogságból való hazatérés a kegyelem csodája az identitásválságban küzdő közösség számára. Nagy feladat az igehirdető számára megtalálni, hogy ezekhez a tapasztalatokhoz a mai igehallgatók mint egyház és mint egy-egy gyülekezeti

³ A *góél* a legközelebbi rokon, akinek különböző kötelességei vannak, és rendelkezik cselekvési szabadsággal bizonyos kérdésekben. Pl. Lev 25,25 szerint meg kell váltania a családtól elidegenített tulajdont; de a Num 35,12 egy családban történt vérontás megbosszulóját jelöli (BROWN–DRIVER–BRIGGS 1952, 145. o.).

⁴ Még izgalmasabb, hogy ez Ézsaiásnál visszatérő kérdés. Elhívásakor Isten azzal a feladattal bízta meg, hogy tegye „kövérré a nép szívét”, bár itt más ige szerepel (קָשָׁה hi. 'zsírossá vagy érzéketlenné tesz' és חָמָה hi. 'megkeményít').

közösség hogyan tudnak kapcsolódni. Itt szóhoz juthat a közösség közös múltja, de felidéződhetnek személyes krízisek és traumatapasztalatok is.

„Ajtót verő” imádság

Ézsaiás próféta imádsága őszinte, kissé zaklatott, amellyel Isten „ajtáját veri”, hogy cselekedjen. Benne van ebben az odafordulásban az erős bizalom abban, hogy Isten képes változást hozni – a már korábban megtapasztalt csodák nyomán és sokszor a látszat ellenére is. A megfogalmazódó nehéz kérdések, miértetek nem Isten ellen, hanem felé fordulva fogalmazódnak meg, ehhez azonban szükséges az alapvető, mély bizalom.

Mindezek mellett az imádság fontos része az is, hogy bárcsak tenné már Isten világossá mindenki számára, hogy ő a világ ura, aki mindent megtehet. Bárcsak megbizonyosodna mások, az ellenség vagy csak a közömbösök számára is, hogy Isten kicsoda – és hogy az én bizalmam valóban a megfelelő helyen nyugszik. *„Bárcsak szétszakítanád az eget, és leszálnál, hogy meginogjanak előtted a hegyek!”* – ez az indulat mintha megidézné a kereszten szenvedő Jézus körül állókat. Ézsaiásban nincs gúny, de ugyanaz a sürgető, nyugtalanító érzés árad belőle, mint a kereszttől elhaladó szavaiból: *„...ha Isten Fia vagy, [...] szállj le a keresztről...”* A járókelőket, főpapokat, megfeszített rablókat is feszíti ez a vágy, hogy Jézus mutassa meg, hogy kicsoda, derüljön már végre ki. Ők a kereszttől tövén nem jutnak el a bizonyosságig. Ézsaiás kiindulópontja azonban az, hogy népe már megtapasztalta, hogy Isten a teremtő és szabadító Isten. Azonban most krízis, válság, tragédia van, a körülmények ellene mondanak az eddigi tapasztalatoknak, Isten pedig mutassa már meg végre, ne csak népe számára, hanem az egész világ számára, hogy valóban ő az, aki meg tud változtatni helyzeteket, folyamatokat, hogy valóban ő a világ ura – mert eddig kétségek merültek fel.

Várakozás és beteljesedés

Ézsaiás még arra vár, ami számunkra már beteljesedett. Ővele azonban most mi is együtt várhatunk

arra, hogy Jézus ismét megszülessen. Ezúttal már nem a világban, hanem a szívünkben. A kétségeink, traumáink, a válságunk kellős közepében. És akkor mi is megszólalhatunk akár zaklatott, akár szenvedélyes, de őszinte hangunkon. És ha már számunkra valósággá válik, hogy kicsoda az Őszö-vetség teremtő és szabadító Istene, akkor talán eltörpülnek a végidők várakozásai, és nem lesz szükség arra, hogy „mások” (minden nép) bizonyága erősítse a miénket, mert a jelenünk az Ūristenben megélt, elfogadott, befogadott tapasztalássá válik annak minden nehézségével és örömeivel együtt.

Adventben egy gyermek megszületésére készülünk. A kép arra tanít minket, hogy amikor Isten hatalmának hegyeket tépő, dicsőséges megjelenésére vágyunk, várunk, készüljünk fel arra is, hogy lehet, hogy ő egy kicsiny gyermekben jön közénk, és lesz hozzánk hasonlónak.

További javaslatok az istentisztelethez

Advent második vasárnapjának üzenetéhez az EE 133. éneke kimondottan jól illeszkedik.

Illusztráció

Amennyiben igehirdetésünk formálódása megkívánja, Ady Endre *Ádám, hol vagy?* vagy *Az Ūr érkezése* című versei tartalmas illusztrációk lehetnek.

Felhasznált irodalom

BROWN, Francis – DRIVER, Samuel R. – BRIGGS, Charles A. 1952. *A Hebrew and English Lexicon of the Old Testament*. Clarendon Press, Oxford.

HEFFELFINGER, Katie M. 2024. *Isaiah 40–66*. Cambridge University Press, Cambridge. (New Cambridge Bible Commentary)

WESTERMANN, Klaus 1969. *Isaiah 40–66. A Commentary*. SCM Canterbury Press, London. (Old Testament Library.)

■ MOLNÁR LILLA

Advent 3. vasárnapja

► Ézs 40,1–11

Adventi vigasztalás

A vasárnap jellege

Advent harmadik vasárnapjának a Pröhle-agenda által megadott gondolati iránya: „Senki meg ne téveszsen titeket.” Az ógyházi evangélium a börtönben ülő Keresztelő János fontos kérdéséről szól: „*Te vagy-e az Eljövendő, vagy mást várunk?*” Jézus válaszában nem mond sem igent, sem nemet, hanem a cselekedeteit állítja az emberek elé. A tettek beszélnek Jézus küldetéséről, személye lényegéről. Jézus bemutatja a sokaságnak Keresztelő Jánost, és összekapcsolja az ézsaiási próféciát személyével. Keresztelő János az útkészítő, akinek a kietlen tájakon egyenes utat kell készítenie az Isten felé. Az ószövetségi ige a fogságban lévő nép vigasztalása. Ézsaiás próféta új reményt ad a kilátástalanságba jutott népnek. A próféta meghirdeti egy korszak lezárulását és egy új korszak kezdetét. Jön majd valaki, aki új utat épít az Isten felé. Ézsaiás a Mindenhatóról úgy beszél, mint aki jó pásztor, aki ismét összereli az ő nyáját. A levélbeli ige Krisztus szolgáliról és Isten titkainak sáfáiról szól, akik ítélet alá esnek. A sáfárokat is a tetteik alapján számoltatják el.

Amit a textusról tudni kell

Új rész kezdődik Ézsaiás könyvében a 40. fejezettől. Ezt sokan másik szerző művének tartják, aki a babilóniai fogságban élt, de személye ismeretlen. Az első 39 fejezetben olyan próféciák találhatók, melyekben az ítélet áll a középpontban, a 40–55. fejezetben pedig a kegyelem és a szabadulás meghirdetése kerül előtérbe. „A két írás stílusában és szóhasználatában is jelentősen különbözik, az utóbbi költőibb, és a poétika sajátos ötvöződését látjuk itt.” (ANDERSON 1957, 401. o.)

Egy párbeszédet figyelhetünk meg – talán a mennyi világbán történik mindez –, amelyben a felszó-

lító módon álló igék fontosak: vigasztaljátok, építsétek, készítsétek. Gerhad von Rad szerint Isten ebben a fejezetben a mennyi világnak parancsot ad az új történelmi fordulatok előkészítésére. Az utasítások alapján az igeszakaszunk négy részre bontható: a) 40,1–2: a vigasztalás feladata; b) 40,3–5: Isten eljövételének előkészítése; c) 40,6–8: örökkévalóság és mulandóság; d) 40,9–11: a megérkezett Isten pásztorolja népét.

Kettős, erőteljes felhívás hangzik a vigasztalással kapcsolatban. A vigasztalónak Isten tetteit kell felmutatnia Izrael népe előtt, hogy kimozduljanak krízishelyzetükből. Mindezt pedig szívhez szólóan kell megtenni, azaz érthetően, kedvesen kell szólnia a küldöttnek a küldőről.

Érdemes megfigyelni, hogy Ézs 21,1-ben a vigasztalás eszkatologikus ígéret, ama napon Isten haragja elfordul, majd megbocsát népének, és megvigasztalja őket. Ézs 40,2-ben már vége van a büntetésnek, és eljött a vigasztalás ideje. A mélypontra lévő népnek szüksége van vigasztalásra. A „népemnek” kifejezés emlékeztet bennünket arra a szövetségre, amelyet Isten kötött a Sínai-hegyen Izrael népével. Isten és népe között a szeretetkapcsolat nem szűnt meg. A vigasztaló üzenet tartalma az, hogy letelt a rabság ideje; a bűn megbocsátott. Nem tudjuk, hogy ki fizetett meg a bűnökért. Ki bűnhődött Jeruzsálem vétkei miatt? Westermann szerint Izrael népe a fogságban megfizette a büntetést, viszont Isten az, aki eltörli a nép bűneit (JENNI–WESTERMANN 1979, 138. o.). A kegyelmes Isten arca jelenik meg a kétszeres büntetés után. A kegyelem pedig az, hogy megbocsátott népének, és most eljön a kiválasztot-takhoz, ezért utat kell építeni az Istennek.

Egy hang kiált. Kétszer is megismétlődik. Nem tudni, hogy Isten angyalának vagy a prófétának a hangja hallatszik-e. A kiáltás mindig erőteljes kifejezése az örömmel vagy a veszéllyel. A kiáltás tartal-

ma, hogy Isten népének fel kell készülnie arra a pilanatára, amikor megjelenik az Úr (teofánia). Az út az Isten útja, a próféták az útkészítők Isten és a nép között. Az ógyeházi evangéliumban Jézus Keresztelő Jánossal azonosítja az útkészítőt, amikor hivatkozik Ézs 40,3-ra. János a követ, aki elkészíti az utat. Ennél a pontnál kapcsolódik egymáshoz az Ószövetség és az Újszövetség, ezért fontos Keresztelő Jánosról is szólni ezen a vasárnapon. A puszták képe fontos szimbólum a Bibliában. A puszták az a kietlen hely, ahol Izrael népe negyven évig vándorolt. A puszták kopár, kietlen hely, ahová Jézus és Keresztelő János is kiment, hogy Istennel találkozzon. A pusztának erős szimbolikája van, itt kell utat építenie a prófétának. A völgy kiemelkedése, a hegy lesüllyedése olyan nagy változásokra utal, amelyek bekövetkeznek az Isten megjelenésekor. De lehet úgy is értelmezni, hogy ilyen hatalmas munkát kell elvégezni a közvetítőnek, aki az Isten útját készíti elő a nagy találkozásig.

A perikópa megértése

Textusunk nemcsak a kegyelmes Istenről, hanem az örökkévaló Uról is szól. Isten az, aki soha nem változik, örökké megmaradnak szavai, öröktől fogva létezett. Ezzel szemben tudnia kell Isten népének és minden népnek, hogy a teremtett világ nem él örökké. Ez a világ mulandóság alá vetetett. Vajon miért kap itt hangsúlyt az örökkévalóság a mulandósággal szemben? Az Isten közelítésével (az adventi idő fontos gondolata) az embernek a figyelem nem a világra kell, hogy irányuljon, hanem az Istenre. Advent az elcsendesedésnek, az Isten keresésének az ideje. Igénk fontos üzenete, hogy az eljövendő Urat várva ne a világ dolgai kössék le értelmünket, gondolatainkat, hanem Isten szava, lény. Jézus mondja: „Keressétek először Isten országát [...], és mindezek ráadásaként megadatik majd nektek.” (Mt 6,33) „A mulandó világban nem telik már kedvem” – énekeljük temetési énekünkben, hanem leljük kedvünket Istennel való közösségünkben.

Ézsaiás próféta ígénkben azt a reménységet is felcsillantja, hogy eljön az ideje annak, amikor Isten

uralkodni fog majd az egész földön. Ennek a következménye lesz a bűn eltörlése és az ellenség megsemmisítése. A népnek fel kell készülnie az Istennel való találkozásra. Az Érkező nem jelenti be a pontos időpontot, amikor kitarja otthonunk ajtaját, és belép. Akkor érkezik, amikor ő akarja. Az Úr érkezését sem befolyásolni, sem sürgetni nem tudjuk.

Péter apostol levelében (1Pt 1,24–25) éppen ezt a helyet idézi abban az összefüggésben, hogy a mulandó világban a keresztény embereknek meg kell maradniuk hűségesen az Úrban. A keresztényüldözések korában biztatás volt ez a keresztények felé. Ma is – bár Magyarországon nincs keresztényüldözés – kiemelkedően hangsúlyos az üzenet: maradjunk meg hűségesen a Jézus Krisztusban.

Igehirdetési vázlat

Az Úr jön hatalommal

A vigasztalásra szoruló nép a bűnbocsátó Istennel találkozik. Az adventben megszólaló ige az érkező Uról szól, aki szomorú helyzetben találja mai népét. Igéhirdetőket küld, hogy vigasztaljuk gyülekezeteinket, egyházunk tagjait. Miért szomorú a helyzet? Gondolattörések: az Istenhez való ragaszkodásunk meggyengült; a teremtmény messzire került a Teremtőtől; identitásunk bizonytalanná vált; várjuk az eljövendő Krisztust, de még nem jött el. Vajon látjuk-e nyomorúságunkat? Mi, igéhirdetők, pásztorok felkészültünk-e a vigasztalásra? Van mivel vigasztalunk? Ha valaki szomjas, vizet adunk neki. Nekünk az élet vizét adta az Isten. A Krisztus bűntől, betegségtől és minden nyomorúságtól való szabadítását kell meghirdetnünk adventben. A kegyelmes Istent kell felmutatni Jézus Krisztusban. Ez a gyógyszer betegségeinkre, a sebtapasz sebeinkre.

Küldöttek vagyunk, hogy építsük az utat Isten és emberek között – Keresztelő János megtérésre hívó szava. Kiáltó hang, kiáltó szó. Ismerős kifejezés ez egyházunkban. Édesanyám csak akkor kiáltott rám, ha baj volt, vagy a bajt akarta megelőzni hangjával.

Tudunk-e ma kiáltani akkor, ha bajban élünk, ha érkező veszélyt észlelünk? A prófétai szóra, kiáltásra nagy szükség van minden korszakban. Társadalmi, etikai kérdésekre adott válaszok mellett a legfontosabb küldetésünket fogalmazza meg Ézsaiás próféta: „Építsetek utat a pusztában az Úrnak!” (Ézs 40,3a) Jákób esetében az Úr hozta oda a létrát, és tartotta, hogy összekösse a mennyet a földdel. Ézsaiás próféta bennünket, lelkészeket, presbitereket, gyülekezeti tagokat szólít meg, hogy a nem létező vagy nehezen járható utat építsük ki, javítsuk meg ember és Isten között. Tudunk-e összekötő kapocs lenni – mennyei létra – Isten és ember között? Küldetésünkről, mandátumunkról van szó!

Keresztelő János megkerülhetetlen szereplője textusunknak. János az, aki rámutatott Krisztusra: „Íme, az Isten Báránya...” A tanítványait is hozzá küldte. Keresztelő János a maga korában kiáltó szó volt, aki az eljövendő Messiásról szólt. Ma az egyházi szolgálatunkban prioritásként kell kezelnünk, első helyre kell tennünk a megérkezett Messiásról szóló evangélium hirdetését és az érkező Úrról szóló beszédet. Üzenetünknek mind a két ága igen fontos. Útépítő egyház vagyunk. Az Isten dicsőségét, győzelmét kell a világ elé tárunk: „Mert megjelenik az Úr dicsősége.” (Ézs 40,5) Isten dicsőségét a világban a kereszt és az üres sír hordozza. Az Isten dicsősége ma is a feltámadott Úr, aki Szent Lelke által munkálkodik.

Az örökkévaló világra vagy a mulandóra tekintünk?

A kiáltó hang a világ és az ember elmúlására figyelmeztet. Az Úr érkezését a mulandó ember várja, aki olyan, mint a mező virága. Míg az elmúlás, a pusztulás gondolata szomorúságba, letargiába von, addig az örökkévalóság üzenete örömet ad. Az Isten örök ígéje, amely megmarad nemzedékről nemzedékre, az igazi vigasztalás az ember számára. Nemcsak Isten szava örök, hanem az az otthon is, amelyet megígért Jézus az őt követőknek. „Aki hisz a Fiúban, annak örök élete van.” (Jn 3,36a) A jézusi sorrend meghatározóvá kell, hogy váljék a tanítványi életben: először Isten országát kell keresnünk, aztán Isten gondosko-

dik arról, amire szükségünk van. Új látásmódra van szükségünk, a mulandó világban a láthatatlan Isten dolgait kell első helyre tenni, az örökkévalókat. A legtöbb bukásunk, eltévedésünk ebből ered, hogy az örökkévaló dolgokat hátrasoroljuk.

Az eljövendő Úr, mint jó pásztor, legeltetni fog bennünket Adventi ígérettel zárul a prófécia. Az erős Isten jövetelét hirdeti meg, aki jön hatalommal, karja uralkodik. Az örömhír adventben, hogy Istennek ma sem fogyott el a hatalma. A Teremtő ma is úgy jelenik meg, mint a pásztor. Ahogyan a pásztor legelteti a nyáját, karjára gyűjti a bárányokat, úgy gondoskodik népéről az Isten, és karjaiba gyűjti szétszóródott népét. Jézus is használja ezt a képet önmagára: „Én vagyok a jó pásztor, a jó pásztor életét adja a juhokért.” (Jn 10,11) Örömhírt lehet hirdetni, vigasztalni lehet Isten ma élő népét: Istennek ma is van hatalma arra, hogy népét felemelje, megvédje, összegyűjtse és pásztorolja.

További javaslatok az istentisztelethez

Lekciók

Mt 11,2–10; 1Kor 4,1–5

Énekek

EÉ 140, 425, 411

Imádságok

EÉ 706. oldal: Tied a dicsőség örökké

Illusztráció

VERS

Túrmezei Erzsébet: *Ádventi éjszaka*

Fehér takaró,
ezüst fénytartó,
valót eltakaró.

Mintha nem volna más,
csak ez a ragyogás:
titokzatos, csodás.

Nincsen se hang, se zaj,
 nincsen se seb, se baj,
 se sóhajtás, se jaj...
 Se bűn, se szenny, se sár,
 se kín, se könny, se kár,
 csak hó és holdsugár.
 Hiszen így volna jó.
 De nem ez a való.
 Csal a fénytakaró.
 Alatta szenvedés,
 szenny, sár, ... elfödni és
 elrejtteni kevés
 a hó és holdsugár.

De Valakire vár
 a holdfényes határ.
 S ez az adventi, mély,
 havas és holdas éj
 titkot tud: Jön! ... Ne félj!

Felhasznált és ajánlott szakirodalom

ANDERSON, Bernhard W. 1957. *Understanding the OT*.
 Prentice-Hall, Englewood Cliffs, N. J.

JENNI, Ernst – WESTERMANN, Claus 1979. *Theologisches Handwörterbuch zum AT*. Kaiser Verlag –
 Theologischer Verlag, München–Zürich.

■ TÓTH ATTILA

Advent 4. vasárnapja

► Ézs 52,7–10

Ünnepet teremtő jó hír

De tempore

Sokféle módon strukturálják az adventi időszakot különböző hagyományok. Érdemes megemlíteni, hogy a mi liturgikai hagyományunkban az adventi vasárnapok jellegét, hangulatát az ógyházi perikópa evangéliumi szakaszai adják. Idén ezek a kötelező lektciók.

Az első vasárnapon Jézus bevonulása Jeruzsálembe – a Király alázatos érkezése –, majd a második eljövételéről szóló ige Lukács evangéliumából. Ezekkel párhuzamosak a Keresztelő Jánosról szóló részek – a harmadik vasárnapon a börtönben elbizonytalanodó kérdése és ezen a mostani, negyedik vasárnapon határozott, bátor hitvallása. A Jézus első és második eljövetele közötti időszakban Isten népének a hite – Jánoséhoz hasonlóan – hol bizonytalanodó, hol pedig reménnyel és örömmel teli. Szokás bizonyos evangélikus gyülekezetekben az adventi vasárnapoknak ezt a jellegét színekkel is megmutatni – ezüst (az alázatos nemesfém), arany (amely a Király dicsőséges visszatérésére utal), lila (hiszen

el-elcsüggedő hitünk miatt *bűnbánatra* szorulunk) és piros színnel (amely a *hitvalló tanúk* színe).

Advent negyedik vasárnapjának – és textsunknak – az üzenete az a hír, hogy Isten uralkodik, ebből következően hangulata a magabiztos öröm, a reményteljes várakozás és a hitvallásra, tanúskodásra hívás. Ezt fejezi ki az *Agendában* megfogalmazott cím is: Menjünk eléje örvendezéssel!

A textusról

A textus Ézsaiás könyvének a második nagy egységéből való. Míg az első harminckilenc fejezetben a figyelmeztetés hangja szólal meg, a próféta Isten közelgő ítéletéről, a fogságról beszél, úgy a 40. fejezetben hangnemet vált: a vigasztalás üzenetével fordul a néphez, amely ugyan önhibájából jutott kilátástalan helyzetbe, Isten mégis irgalmasan fordul felé, és megszabadítja. Mondhatni, mindkét szakasz megtérésre hív: míg az első nagy rész az

Istentől elrugaszkodott élet bűnéből, addig a második egység a reménytelenségből. Mind a szabados, mind pedig a bátortalan és aggodalmas élet lényegében hitetlenség, az Isten iránti bizalom hiánya.

Textusunk az úgynevezett Ebed Jahve énekek (42,1–21; 49,1–13; 50,3–10; 52,13–53,22) között – néhány gondolatnyira azoknak az utolsó, negyedik darabja előtt – helyezkedik el. Tekintve, hogy a tágabb szöveggörnyezet meglehetősen tudatos szerkesztésről tanúskodik, ezt a körülményt – tudniillik az Úr Szolgája énekek közötti elhelyezést – semmiképpen ne hagyjuk figyelmen kívül.

Például az 51,9-ben, 51,17-ben és az 52,1-ben visszatérő szakaszkezdő fölszólítás: *ébredj! Először Istent szólítja meg – „Ébredj, ébredj, szedd össze erődet, ó, Úrnak karja!”* Majd az ítélet alá esett Jeruzsálemet (Isten népét), amely „kiitta már a harag poharát”. Közvetlenül a textus előtt pedig ismét Sionhoz szól, de immár nemcsak azzal biztatja, hogy az ítélet már végbement, a büntetés ideje lejárt, hanem egyenesen arra hívja, hogy „öltözz ékes ruhába”. Vagyis felszabadult ünneplésre buzdít. Úgy, hogy az eredeti hallgatóság eközben még a fogságban senyved. A templom romokban (9. v.), istentelen állapotok uralkodnak (8. v.), és még semmi sem látszik abból, amit Isten ígér.

Sőt! A textus után kezdődő negyedik Ebed Jahve ének (52,13–53,22) ugyan bejelenti, hogy „*eredményes lesz szolgálom munkája, magasra emelkedik, igen hatalmas lesz*” (13. vers), ám ezután egy jelentéktelen, elutasított, szenvedő és összetört alak képét festi meg. Vagyis azt mondja: a megváltásnak, a felszabadult örömmek a lehetőségét az Úrnak ez a szolgája teremti meg, mégpedig úgy, hogy a felületes szemlélő számára a szabadulásnak semmilyen előjele nincs, a szolgának megtevésvető a megjelenése, gyöngének látszik, és úgy tűnik, kudarcot vallott. Ám Isten logikája szerint éppen nem a hatalom minden ellenállást megsemmisítő erejével, hanem a szelíd igazság és gyöngéd szeretet ellenállhatatlan erejével válik lehetségessé a szabadulás. Ahogyan Keresztelő János mondja: „Íme, az Isten Báránya, aki hordozza a világ bűnét!”

Tudjuk, hogy az ószövetségi prófécia *működési elve* olyan, mint a néhány évtizede még használt írásvetítő készülékeké. Itt ugyanis meg lehetett tenni, hogy a fóliára írt szövegekre vagy elkészített ábrákra újabb fóliarétegeket helyezünk. Így az első kép már valamiféle üzenetet hordozott, ugyanakkor körvonalai sejtették a későbbi, teljes látványt. Az újabb és újabb rétegek egyre több részletet tártak föl, míg a kép végső formája láthatóvá vált. Igaz, hogy ez az igeszakasz a próféta korában hordozott, éppen aktuális helyzetre vonatkozó konkrét üzenet is, de a körvonalak, Isten logikája és szándékai azóta sem változtak. Különböző korokban Isten népének hasonló a tapasztalata: bár az Istentől eltávolodó emberi közösségnek szembe kell néznie a következményekkel, Isten ura a helyzetnek, a népeknek, a világ folyamatainak. Ő elhozza a szabadulást, beteljesíti ígéreteit.

Nilvánvalóan Jézus Krisztusban – az Isten Bárányában – teljesedett ki igazán a prófétai ige. Őbenne, aki nem csupán szorult geopolitikai helyzetekből, hanem egyenesen a bűnből és a halálból váltotta meg övét.

Erre a gondolati kapcsolásra több tényező is följogosít bennünket.

Egyrészt az előbb említett összefüggés az Ebed Jahve énekekkel. Így tehát az örömhír (7. vers) az, hogy Jézus személyében eljött az a bizonyos szolga, akinek „*a sebei árán gyógyultunk meg*” (53,5).

Másrészt a textus örömhírről szól, mégpedig pontosan abban az értelemben, ahogyan az evangélium szót használták később, az első században is: örömhír, hogy új uralkodó lép trónra, és ez elhozza a békesség korszakát. Éppen ez a jelentéstartalom adta, hogy a keresztény igehirdetés központi üzenetének megnevezésére ugyanezt a szak kifejezést alkalmazták a hívők: evangélium. Jézus személyével Isten országa – uralma – érkezett el. Ő a békesség Fejedelme (Ézs 9,6).

Harmadrészt: mindig kapjuk föl a fejünket, hogyha az Ószövetségben ישועה kifejezéssel találkozunk. Különösen Ézsaiásnál. Helyesen írja MARGASSY (1970, 123. o.; utalás Fichtner fölismerésére),

hogy Ézsaiásnál a *ישועה* mindig szabadulás, szabadság és nem csupán általános értelemben vett segítség, mint például a Zsoltárok könyvében sokszor.

Negyedrész figyeljük meg a jelen textus és az adventi-karácsonyi történetben szereplő énekek közötti párhuzamokat! Mária a Magnificatban arról beszél, hogy Isten „hatalmas dolgot cselekedett karjával”. Zakariás énekének az egyértelmű utalásait felsorolni is nehéz: megváltás, szabadság, békesség útján járó lábak, hírnök. Simeon pedig a „minden nép szeme láttára” elkészített üdvösségről beszél (Lk 2,31; vö. 10. vers).

És végül: Pál apostol Róm 10,15-ben a 7. verset idézi, mégpedig az örömhírt egyértelműen a keresztyén evangéliummal azonosítva. Istennek az itt meghirdetett uralma az életünkben az evangélium hirdetése és meghallása révén valósul meg. Mindez csupán néhány a gazdag újszövetségi gondolati párhuzamok közül. (További tanulmányozásra ajánlom még például Mt 5,13–16-ot, Ef 2,17-et, Ef 6,15-öt és Róm 8,19kk-t.)

A perikópáról

Azonban a textus – és általában a Szentírás – távlatai még ennél is tágabb horizontra vetülnek, hiszen a legutolsó „fólia” még hátravan: Jézus viszszerése és uralmának végső kiteljesedése.

Ezen a ponton kapcsolódhatunk a textus és az adventi időszak üzenetéhez. Isten ma élő népének is hasonló a tapasztalata az Ézsaiás korabeli, első századi vagy a történelem bármely pontján élt elődökéhez. Látszólag vereséget szenvedett Istenünk valójában győzött (lásd OROSZ 2007, 456. o.). Kezében tartja a történelmet, uralkodik, viszszer, mindent helyreállít, és elhozza a békesség (*שָׁלוֹם*) uralmát. Az ő végső visszaszeresége is részévé válhatunk az uralmának, és magunk is terjeszthetjük azt. Vagyis nem kell, hogy a bennünket körülvevő világ sötét és reménytelen állapot határozzon meg bennünket, hanem inkább formáljuk azt Isten szabadításának, uralmának a hírével.

Ennek a módja, ha mi is meghalljuk, szavainkkal és életünkkel tovább is adjuk a Jézus szabadításáról szóló örömhírt. Isten népének folyamatos tapasztalata, hogy jövevény és idegen a világban, és „*nincsen itt maradandó városunk, hanem az eljövendőt keressük*” (Zsid 13,14).

Vázlat az igehirdetéshez

Az örömhír jó, az örömhírhozó szép, a jó hír gyógyít

Híres világban élünk. Valamikor azt mondták: „ha nincs hír, az jó hír”. Korunk sajátossága, hogy mindig vannak hírek. Általában rosszak. A jónak alig van hírértéke. Eluralták mindennapjainkat a rossz hírek.

Lehet-e, érdemes-e még jó hírrel előállni? Vegyük észre, hogy a hírek formálnak. És gyógyító ereje csupán annak van, ami igaz és ami jó. Bennünket Isten arra szólít, hogy a romokban heverő világba igaz és jó hírt – örömhírt – vigyünk. Az örömhír megszépíti az embert. A jó hírt az ember sietve és lelkesen adja tovább. Szétkürtöli a világba.

Az ünnepi időszakokat újabban nem is annyira az ünnepi előkészületek feszített tempója, hanem a pihenés és a kapcsolódás kényszere terheli meg. Azonban ne feledjük, hogy az istentisztelet résztvevői azért érkeznek a templomba, mert ki vannak éhezve a jó hírre. Arra, amely egyszerre igaz és szép. Tiszta és erős.

Istenünk uralkodik! Van-e ennél erőteljesebb, szebb hír?

„Vígán ujjongjatok mindnyájan”

Az új rendszer programja már telepítve van – már csak futtatni kell. A hírek foglalkoztatják az embert. Vissza-visszatérünk rájuk. Értékeljük, elemezzük. Megosztjuk. Mondhatni: meditálunk rajta. És amin elmélkedünk, azzá válunk. Fut a program. Az ünnep nem csupán a zajok kiiktatása, hanem a program fölülírása. Új rendszerprogram. Ahogy elindul, ahogy ismétljük, ahogy megosztjuk, ahogy együtt átéljük, értékeljük – meditálunk rajta –, elkezd megváltoztatni.

A keresztény örömhír sajátossága, hogy igaz és szép. Továbbá: hogy a hétköznapi élet valóságát – a romokat és vereségeket, a gyöngeségeket és félelmeket – új dimenziókba, isteni távlatokba helyezi. Az ünnep netovábbja a legtöbbször számára a kikapcsolódás. A menekülés az élet nehéz valósága elől. A keresztény ünnep, az evangélium nem megkerülése, kiiktatása a hétköznapi nehézségeinek, hanem fölülírása. Meggyógyítása. Helyreállítása. A hívő keresztény nem azért örül, mert nem veszi elég komolyan az élet valóságát, hanem mert valóságosabbnak és erősebbnek látja annál Istent.

Van okunk a jó hírre, hiszen Isten Jézus személyében eljött, megküzdött értünk – és győzött. Isten szeretete felől semmi kétségünk nem lehet, hiszen a halált is vállalta értünk. De hatalma és ereje felől sem – hiszen föltámadt, él és uralkodik.

Az avizó

Az utolsó „fólia” még Isten kezében van. Várjuk, hogy azt is megláthassuk, és feltáruljon előttünk a teljes kép.

A zenében használatos egy eredetileg kereskedelmi szakkifejezés, az avizó. A kereskedelemben küldemény föladását, várható érkezését jelző értesítést jelent. A zenében a karmesternek az a mozdulata, amellyel a közösen előadott zenemű indítását jelzi. Az avizóra az énekesek mind együtt nagy levegőt vesznek, és a következő pillanatban fölcsendül a zene.

Advent negyedik vasárnapja és ez az ige a karácsonyi ünnep avizója. Értesít bennünket a király egészen bizonyos érkezéséről. Nagy levegő... és hadd szóljon az ének az eljövendő királyról, az ő kiteljesedő uralmáról! Örüllök! Kiáltuk hangosan bele a világba, hívjuk meg az emberiséget ujjongó énekekre!

Felhasznált irodalom

MAGASSY Sándor 1970. „Uralkodik a te Istened”. Igehirdetési előkészítő húsvét ünnepének második napjára. *Lelkipásztor*, 45. évf. 2. sz.

OROSZ Gábor Viktor 2007. „Már felemelte Isten a karját”. Igehirdetési előkészítő advent 4. vasárnapjára. *Lelkipásztor*, 82. évf. 11. sz.

■ GYÓRI PÉTER BENJÁMIN

Szenteste

► Zsid 1,1–6

Időkön átívelő igazság (Jézus a múlt–jelen–jövő)

Az ünnep jellege

Szenteste egészen különleges, talán a legkülönlegesebb alkalmak egyike. Eredetileg egy előkészítő alkalom volt, melyen a Megváltó születésével kapcsolatos próféciákat olvasták fel az egybegyűltek, virrasztással, énekkel, imádsággal készültek a Megváltó születésére, majd éjfélkor kezdődött az igazi ünneplés, amikor a hagyomány szerint Jézus született.

Az evangélikus istentiszteleti rendben, bár egyre több gyülekezetben vezetik be az éjfél-i is-

tentiszteletet, alapvetően a karácsonyhoz tartozó ünnep délután vagy este tartott alkalom, mely sokaknál a gyermekműsoroknak ad helyet. Ezért bár többnyire nagyobb gyülekezet van jelen az ünnepen, de érdeklődésük nemegyszer inkább a saját gyermeküknek, semmint „a megszületettnek” szól. Éppen ez a jelenlét ad óriási lehetőséget a misszióknak, a szent este lényegi bemutatásának. Isteni alkalomról, Istentől származó ünnepéről van szó: Isten elküldte Fiát, amint azt a nap témájaként olvashatjuk.

Amit a textusról tudni kell

A Zsidókhoz írt levél első versei magasztos nyitányként szólalnak meg: *„Miután régen sokszor és sokféleképpen szólt Isten az atyákhoz a próféták által, ezekben a végső időkben a Fiú által szólt hozzánk...”* Az ünnepi hangvételi írás Jézust nem a jászol gyengeségében, kiszolgáltatottságában mutatja be, hanem az Atya örök Fiaként, akiben maga Isten szólal meg. Karácsony estéjén így nemcsak a betlehemi történetre tekintünk, hanem a teljes kinyilatkoztatásra. A gyermekké lett Jézus nem „egy próféta a sok közül”, hanem Isten végső szava, aki minden próféciaát beteljesít.

Homiletikai szempontból három hangsúlyt emelnék ki:

Először: Isten szól. Karácsony éjszakája nem pusztán egy szép emlék a múltból, hanem annak a bizonyossága, hogy Isten ma is keresi az embert. Az ő szava nem némult el, Jézus Krisztusban testet öltött.

Másodszor: Isten végső szava Jézus. Sok külső hang zavarja életünket – félelmek, elvárások, csalódások –, de az ünnep emlékeztet: nem ezéke az utolsó szó, hanem maga Jézus, aki békeséget és új kezdetet adott.

Harmadszor: A Fiú dicsősége. Az énekekben, gyermekműsorokban, fényekben Jézus nem csupán „kedves kisdéd”, hanem az, akinek angyalok hódolnak. Igeszakaszunk tágitja a szentesti látóhatárt: a jászolban fekvő gyermek egyszerre a világegyetem Ura.

Ez a perspektíva karácsony etikáját is meghatározza. Nem elég a nosztalgikus meghatódás, az ünnepi „hangulatkeltés”, hanem életünk irányát kell a megszületetthez – az ünnepelthez – igazítani. Ha ő az Atya képmása, akkor őbenne látjuk, hogyan kell szeretni, megbocsátani, szolgálni vagy éppen uralkodni. A szenteste nem csupán meghittség, hanem döntés: kinek engedem, hogy az utolsó szót kimondja életem fölött?

A perikópa megértése

A Zsidókhoz írt levél nem levél. Sokkal inkább írásba foglalt prédikáció, amely nagy valószínűség szerint zsidókból lett keresztényeknek íródott. Olyan embereknek, akik jól ismerték az Ószövetséget, és akik kísértést éltek meg a zsidóság kereite közé való visszatérésre.

A prológus (Zsid 1,1–4) Krisztust mint Isten végső és teljes kinyilatkoztatását mutatja be, messze kiemelkedve és meghaladva az ószövetségi kijelentést. Az ószövetségi próféciaák és ígéretek beteljesültek az „új szövetségben”, melynek „a Fiú” a közvetítője. A szerző magából az Ószövetségből mutatja ki, hogy a Krisztus a régi próféták, az angyalok felett álló személy. A szakasz teológiai súlypontja a krisztológia: Jézus nem egyszerűen Isten küldötte, hanem *„Isten dicsőségének a kisugárzása és lényének képmása”* (Zsid 1,3).

Jézus mindenkinek felett való mivoltát hangsúlyozza a szerző az angyalokhoz való viszonyával is. A kor vallási világában nagy hangsúlyt kaptak az angyalok mint Isten közvetítői, ezért az író hangsúlyozza, hogy Krisztus fölöttük áll. A Zsid 1,5–6-ban megjelenő ószövetségi idézetek (Zsolt 2,7; 2Sám 7,14; Zsolt 97,7) is ezt erősítik: Jézus nem egy a sok közül, hanem Isten Fia, akit minden angyal imádata megillet.

Igehirdetési vázlat

Az ajándék

Szenteste a megérkezés, a beteljesedés ünnepe. A várakozás, a sok készülődés, az izgalom kiteljesedése. Minden, amire annyira vártunk, itt van: a hangulat, a díszek, a fények, a család. Az ajándék a helyén? Csak éppen ígénk nem az este hangulatához, a megszokott 24-ei képhez illő. Talán az angyalok, akik ismerősnek mondhatóak a karácsonyi műsorból és a szentesti történetből.

Az ajándék a helyén?

Szenteste nemcsak a mi előkészületünk beteljesedése, hanem – legfőképpen – Istené. Ahogy a gyermekek (akik esetlegesen a karácsonyi műsort előadták) megtestesítik számunkra a múltat, a jelent és a jövőt, úgy alapigénk is múltból, jelenről és jövőről szól, aki Jézus Krisztusban adatott.

A szokásos ünnepi kérdés: „Hogyan lesz ebből szentesti üzenet?” Mit tehetünk még, mit adhatunk még hozzá?

Karácsonyt nem mi „csináljuk”, karácsony történik!

Ezen az estén a legtöbben Betlehemre figyelnek, a jászolban fekvő gyermekre, de igénk más perspektívát nyit: nemcsak egy történelmi eseményről, ünnepi alkalomról beszél, hanem arról, hogy Isten Fiában maga az örökkévaló igazság szól hozzánk.

Múlt: „Sokszor és sokféleképpen szólt Isten”

Karácsonyeste egyszerre idézi fel a régi várakozást és a megvalósulást. Régen Isten a próféták által adott ígéreteket: szavakat, képeket, jeleket, melyek mozaikként utaltak arra, aki el fog jönni. Isten előkészítette a Fiú eljövetelét.

Karácsonykor mindez beteljesedik: a prófécia és váradalmak célba érnek Jézussal.

Szenteste arról szól, hogy a mozaikdarabkák összeállnak. A „kép” teljessé lesz, minden a helyére kerül.

Sokszor érezzük életünk folyamán, hogy ez vagy az értelmetlen, nem volt jelentősége, hogy a múltat szívesen eltörölnénk, átírnánk. Nem értjük, hogy miért. De a mi életünk darabkái is fontosak. Minden egyes darabka! Életünk múltja nem hiábavaló és nem felejthető, mert Isten azt is felhasználja arra, hogy Krisztushoz vezessen bennünket.

Jelen: „Most pedig a Fiú által szólt hozzánk”

Jézus nemcsak a múlt része, nem csupán egy történelmi személy, aki kétezer éve született,

és akiről minden évben megemlékezünk, hanem a világmindenség Ura, a teremtes kezdete és fenntartója. *„Ő Isten dicsőségének a kisugárzása és lényének képmása, aki hatalmas szavával hordozza a mindenséget...”* És mégis gyermekké lett. A bölcsőben fekvő kisdud egyszerre törékeny és mindenható. Ez karácsony legmélyebb titka: a hatalmas Isten emberré lett, hogy egészen közel jöjjön hozzánk, hogy vele, mellette legyünk ma is.

Az első karácsony éjszakája nem pusztán emlék, hanem élő jelen. Isten ma is szól a Fiú által. Amikor énekelünk, igét hallgatunk, ajándékozunk, minden arról beszél, hogy Isten megjelent. Nemcsak a múltban, Betlehemben, hanem most, a mi életünkben is!

Zajos jelenünkben, a félelmek, háborúk és a sokféle bizonytalanság közepette Krisztus szava az, ami ma is szól, biztos és békét teremtő pont. Ne engedjük, hogy „eltérítsenek” tőle!

Jövő: „Imádja őt az Isten minden angyala”

A Fiú nemcsak a múlt beteljesítője és a jelen szava, hanem a jövő Ura is.

Az ige hangsúlyozza, hogy a Fiú nagyobb az angyaloknál. Őt nevezi Isten Fiának, ő az örökös, akit imádnak az angyalok is. Az angyalok hódolata előre mutat: egyszer minden térd meghajol előtte.

Látjuk, ismerjük a pásztorok történetét, akiknek angyalok énekelnek a betlehemi éjben. A mennyei sereg hirdeti a születést, és hódolattal fordul Jézus felé. Mi is csatlakozzunk ehhez a kórushoz, imádván a gyermeket, a mindenség Urát, Megváltónkat!

Ez az ünnep igazi ajándéka: Isten végső szava, amely „elhangzott” Jézus Krisztusban, ma is szól, és örökre velünk marad.

A jelen valósága a jövőre nézve is ígéret: a Fiú, aki megszületett, ugyanaz, aki bűneinket elvette, és ugyanaz, aki majd újra eljön. Jövőbe mutató reménység.

Ez ad nekünk is az olykor félelmetesnek, bi-

zonytalannak, kikutathatatlanak tűnő jövőre vonatkozóan megnyugvást. A jövő nem üres, hanem Krisztusban beteljesedő valóság.

Ha Jézus a múlt, a jelen és a jövő Ura, akkor ünnepünk több, mint meghittség. Tudatos döntés. Hallgassunk szavára és engedjük, hogy életünk útját ő szabja meg, ő vezessen. Bízunk Krisztusra múltunkat, jelenünket, jövőnket, hogy az este szent legyen.

További javaslatok az istentisztelethez

Lekciók

Mt 1,18–25; Ézs 9,1–6

Énekek

ÉÉ 150, 154

Áldás

Ezen az estén a gyülekezet más összetétele miatt akár lehet mondani egy egyedi – az ígéhez kapcsolódó – áldást.

A békesség Istene,
aki a próféták szavában,
a betlehemi gyermek mosolyában
és ma is az ő Szentlelke által szól,
áldjon meg benneteket!

Áldja meg szíveteket, hogy elérjen hozzá szava,
áldja meg otthonaitokat, hogy a szeretet világítson benne,
áldja meg gyermekeitek életét, hogy örömben
és reménységben növekedjenek,
áldja meg mindannyiunk jövőjét, hogy Jézus
Krisztus legyen az útítársunk!

A befejező oltári szolgálatnál az ünnep bensőségességét fokozhatja, ha gyertya meggyújtásával imádkozunk külön-külön például az idősekért, a családokért, a magányosokért, önmagunkért,

az oltárról vett lánggal meggyújtva a könyörgéshez rendelt gyertyákat.

Illusztráció

TÖRTÉNET

Egy régi anekdota szerint gazdag úri család készült rég várt gyermekük születése alkalmából egy nagy ünnepségre. A sok meghívott vendég kabátjait a szolgáló, mivel már nem volt hely a fogasokon, az egyik kis szobába szórta be.

Mindenki örült, gratulált, evett, ivott, koccintott az ünnepelt tiszteletére. Amikor az újszülöttet a szülők be akarták mutatni a vendégeknek, nem találták sehol, izgatottan keresték ők és a szolgálók, míg végül a sötét, kis szobában a kabátok alatt találtak rá.

Ne engedjük, hogy az *ajándék* elvesszen a sok láрма, vendég és „körítés” miatt.

Felhasznált irodalom

- BALLA Péter 2018. A Zsidókhoz írt levél. In: Bartha Tibor – Balla Péter (szerk.): *Újszövetségi kommentár*. Kálvin Kiadó, Budapest. 1297–1352. o.
- HERCEGH Pál 1983. A Zsidókhoz írt levél és a katolikus levelek. *Theologiai Szemle*, 26. évf. 5. sz. 318–319. o.
- MOLNÁR János 1998. A Zsidókhoz írt levél teológiája. *Sárospataki Füzetek*, 2. évf. 2. sz. 27–40. o.
- VANYÓ László 1980. *Az újszövetségi iratok keletkezése*. Szent István Társulat, Budapest.
- MACRAE, Georg W. S. J. 1996. *Zsidókhoz írt levél*. Korda Könyvkiadó – Bencés Kiadó, Kecskemét–Pannónia. (Szegedi Bibliakommentár. Újszövetség 10.)
- HORVÁTH Géza 2012. Fia által szól. *Pasaréti prédikációk*. (<https://www.refpasaret.hu/pasaret/index.php?page=tekst&book=Zsid#body>)
- ELLINGWORTH, Paul 1993. *The Epistle to the Hebrews*. Eerdmans, Grand Rapids. (The New International Greek Testament Commentary.)

■ KOLLERNÉ LOÓS ZSUZSANNA

Karácsony ünnepe

► Tit 2,11–14

Átformáló kegyelem

A textus az ünnep fényében

Mint általában az apostoli levelek, a Tituszhoz írt levél is valamilyen nehéz gyülekezeti szituáció megoldására tesz kísérletet. A levélből erre vonatkozóan az derül ki, hogy a krétai keresztény közösségnek mind külső, mind belső problémákkal szembe kellett néznie. Az első fejezet, még ha idézetként is – gnószoszzi Epimenidészről, aki egy Kr. e. 7. századi költő, próféta volt –, kimondottan sértően beszél a krétaiakról: „*A krétaiak megrögzött hazudozók, gonosz vadállatok, lusta, falánk népség.*” (Tit 1,12) A levél szerzője a krétaiakkal kapcsolatban kialakult, közismert elítélő vélekedést összekapcsolja a gyülekezet belső valóságával, nevezetesen azzal a tévtanítással, amely a gnoszticizmus egyik megjelenési formájaként a zsidó vallás elemeit vegyíti a kereszténységgel (körülmetékedés, tisztasági előírások stb.). Az evangélium univerzalizmusa, nevezetesen annak lehetősége kerül veszélybe Krétán, hogy vallási, kulturális, származási körülményeitől függetlenül, kivétel nélkül minden ember megtalálhassa a maga saját, személyes kapcsolódási pontját az Isten által Jézus Krisztusban felkínált kegyelemmel (Tit 2,11).

Rendkívül izgalmas a szerző érvelésének azon logikája, hogy a kívülállók kapcsán semmiféle elvárást, feltételt nem fogalmaz meg – ellentétben a tévtanítókkal, akikkel szemben fellép –, ugyanakkor a közösség tagjai felé – még ha áttételesen, a levél címzettjén keresztül is – éles kritikát és elvárásokat fogalmaz meg. Ezzel nem a még nem keresztényeket célozza, hanem a hiteles, krisztusi, evangéliumhoz illő közösség kiformálására törekszik a már hitre jutott és a közösséghez tartozó keresztények között. Röviden: következmé-

nyekről beszél, nem követelményekről. A tévtanokkal szemben nem azok tételes cáfolatát vagy az evangéliumból következő más értelmezést állít a levélíró – ami a páli levelek sajátossága –, hanem az „egészséges tanításból” következő keresztény életvitel jellemzőit, méghozzá korosztályok, gyülekezeten belüli csoportok szerint külön tárgyalva (Tit 2,1–10).

A külső és belső körülmények sok rokon vonást mutatnak korunk kereszténységének helyzetével. Magát az evangéliumot ismertnek veszi, hiányzik az idő sürgetéséből táplálkozó missziói szemlélet és Jézus visszajövetelének közelsége, annak várása. A már konszolidálódott, „polgári” kereszténység megőrzésén fáradozik az író, és ehhez tartozó megfogalmazásokkal, kifejezésekkel él. Ezek felsorolása helyett inkább kiválasztok egyetlenegy, ami több változatban is megtalálható a levélben, és kifejezi a levélnek, illetve magának a keresztény életvitelnek a lényegét: a józanság (σωφρων). Mintha magából a levél szerzőjéből is hiányozna az a tűz és lendület, amely annyira jellemzi például a Római vagy az Első korinthusi levelet, de az sem célja a levélnek, hogy ilyen értelemben tüzet gyújtson, lendületet hozzon a címzettek életébe; célja az, hogy a krétai keresztények „józanul, igazságosan, kegyesen éljenek a világban” és az emberek között.

Két olyan mondat található a Titusz-levélben, amelyben a karácsonyi örömhír lélekmelengető sugarát érezhetjük; már csak e miatt a két mondat miatt is nagyon jó, hogy a levél része az Újszövetségnek, ráadásul ez a két mondat része az ünnep első és második napja perikopáinak is: „...mert megjelent Isten üdvözítő kegyelme minden embernek” (2,11), és „amikor megjelent a mi üdvözítő Istenünk jósága és emberszeretete” (3,4).

Az idei karácsonyünnep textusai onnan közelítik meg az inkarnáció csodáját, hogy általa – Jézus személyében – megjelent, nyilvánvalóvá lett a világban Isten jóindulata, szeretete, nagyvonalúsága az ember iránt. (A χαρις nagyon gazdag tartalmú kifejezés.) Mintegy ellenpólusként áll Isten valósága a krétaiak – és általában az ember – valóságával szemben. Ennek a megjelenésnek, ennek a nyilvánvalóvá válásnak akkora ereje van, hogy átformál, újjáteremt. Nem egyszerűen tanít, nevel (παιδεύουσα), ahogy a levél szerzője fogalmaz. Pál Gal 3,23–29-ben a törvényt nevezi nevelőnek, amelynek addig van szerepe, amíg hit által Isten fiaivá nem leszünk. A hit által való megigazulás megvalósulásának válhat akadályozójává, ha nevelni próbáljuk a gyülekezetet evangéliumhirdetés helyett. A tékozló fiú nem egyszerűen jó nevelést kapott – azt is, de az édeskevésnek bizonyult –, hanem újraformálta, újjáteremtette őt a méltatlanságában megtapasztalt apai szeretet. A megfürdetett és tiszta ruhába öltöztetett fiatalembert már annak megfelelően látjuk az apai ház asztalánál ülni, ahogy a Titusz-levél szerzője ír az isteni kegyelmet megtapasztaltakról (2,12). Ezt az átalakulást azonban az tette lehetővé, hogy szíve mélyéig megtapasztalta apja eléje siető szeretetében a 2. fejezet 14. versének valóságát. Az önmagát értünk és nekünk adó, az ünnepben élénk szaladó isteni szeretetnek kell a Lélek segítségével valamiféleképpen érezhetővé válnia, megjelennie az igehirdetésünkben, és ennek lehet következménye a hiteles keresztény élet. Igyekszem a későbbiekben irodalmi példákkal is érzékelteni, hogy miben több és más az, amikor egy történés átformálja az embert, és nem csupán tanulságokkal bír a számára.

Az igehirdetés felé

A betlehemi jászol mellett is a jézusi életmű egészének ismeretében lehet szólnunk, ami magában foglalja Jézus tanítását, tetteit, halálát és fel-

támadását is. Ebben a teljes értelmében „jelent meg”, vált nyilvánvalóvá Isten üdvözítő kegyelme az ő személyében. Az aoristos alak (Ἐπεφάνη) erősíti ezt azáltal, hogy folyamatos jelentést ad a szónak: jelen van. Jézus személyében ma is jelen van Isten kegyelme. „Jelen idejű” a Titusz-levél háttere is, hiszen a gyülekezet megszokott magja mellett eljönnek olyanok is, akik lazábban kötődnek akár a gyülekezethez, akár magához Istenhez, ebből adódóan úgy tekinthetünk a jelenlévőkre, mint akiknek körében ugyanaz a vallási, kulturális sokféleség jelenik meg, mint a krétai gyülekezet életében.

A polgári, konszolidált kereszténység ideálja is hasonló, ami mentes olyan túlzásoktól, mint a missziós küldetéstudat, Jézus visszajövetelének közeli várása stb., bár a sokféleségben még ennek a lelkiületnek a képviselői is jelen vannak. Többségében a jelenlévők nagyon is józanok, nincsenek nagy elvárásaik és igényeik egy szép ünnepi alkalom megélésén túl. A legrosszabb megoldás ilyenkor akár a nagyünnepi templomba járás, akár a felszínes keresztény élet lagymatagságát vagy képmutató jellegét górcső alá venni. A nagyünnepi igehirdetésnek tulajdonképpen egyetlen lehetősége van: Isten emberszeretetét, kegyelmét érezhetővé, átélhetővé tenni, aminek következtében – tehát következményszerűen – történhet életújulás. A mai igehirdető homiletikai szemléletét, gyakorlatát is meghatározza a Titusz-levél szemlélete: az életújulás következmény, nem pedig követelmény.

Igehirdetési irányok

Az otthon, a hazatérés, a hazalátogatás, a szereteteinkkel való találkozás az ünnep elengedhetetlen része. Mennyi ölelés! Talán nemcsak pénzt költsünk többet ebben az időszakban, hanem többet is ölelünk. A kis szobákba toppanások, felénk repülő emberek, ajkon csüngés. Ezek valósága, emléke vagy hiánya. Mennyi ölelés – mennyei ölelés.

Karácsonykor mintha az egész világ haza akarna térni Istenhez. Pásztorokká válunk. Bölcsökké. Utakra indulunk. Ugyanakkor ez azért lehetséges, mert *itt van*, megjelent. Elénk szalad. Felénk repül. Az Isten ajkán szeretnénk csüngen. A patyolattiszta angyali ének és a gyűrött-pecsétes belső emberi hang egymásnak válaszol, egymásra rímel: „*Találtok egy gyermeket, aki bepólyálva fekszik.*” (Lk 2,12) – „*Útra kelek, hazamegyek apámhoz.*” (Lk 15,18)

Minden hazatérésben benne van a bűnbánat. És a megbocsátás. Minden hazatérés karácsony.

Különös kapcsolódás a kegyelem. Az ember oldalán mindig ott van, hogy „távozz tőlem, mert bűnös ember vagyok”, vagy „apám, vétkeztem az ég ellen és te ellened”. Isten oldaláról pedig a válasz, hogy „emberek halászává teszlek”, és „együnk és vigadjunk, mert ez az én fiam meghalt és feltámadott, elveszett és megtaláltatott”.

Isten nem hazudik. Nem úgy, mint a krétaiak. Vagy mint mi. Vagy mint én. Isten transzparens. Jézusban nyilvánvalóvá tette, hogy ő valóban irgalmas Isten. Isten Jézusban átvilágította magát, és kiderült róla, hogy valóban irgalom, jóindulat, nagyvonalúság, emberszeretet van benne. Kegyelemmel teljes.

Tudjuk a jászolban fekvő gyermek jövőjét, miket mond, miket tesz majd. Miket mondanak neki, róla. Mit tesznek vele. Isten ajándékáról letép-tük, félredobtuk a csomagolást, majd megszégyenültünk: tényleg az van benne. Nem hazudott. A kereszten lett nyilvánvaló, mit rejt az ajándék-csomag.

A kegyelem megtapasztalása elsőre koránt sem kellemes. Meglepő. Zavarba ejtő. Megszégyenítő. A krétai gyülekezetnek is van bőven mit meglátnia és min változtatnia Isten megtapasztalt szeretetének fényében. Ahogy nekünk is. Karácsony olyan, mint Nádas Péter tanító nénijének látogatása a *Hazug, csaló* című novellában. Mint Jean Valjean számára Myriel püspök bánásmódja a *Nyomorultak*-ban. A kegyelem azt jelenti, hogy Isten kiveszi a kezünkől azt, amit mi találtunk, gyártottunk sa-

ját magunknak, és kezünkbe adja azt, amit ő készített nekünk. A jászol. A keresz. Az asztal. Nádas tanító nénijének kezében a csokoládé. Myriel püspök kezében az ezüst gyertyatartók.

Ötletek, javaslatok

Lehet, hogy kiteríték az oltárkerítésre két szövetet. Egy hófehér, keményre vasalt, patyolattisztát, ünnepi ebédek abroszát, és mellé valami gyűröttet, piszkosat, rongyosat. A kettő összeér most. Ég és föld. Isten és ember.

Lehet, hogy kivetítem a tékozló fiú hazatéréseinek képét. Vagy akár Jákób tusakodását is Istennel. Mindkettő Rembrandt. Mindkettő ölelés. Hazatalálás az ölelésben. Ugyanakkor egymásnak feszülés.

Lehet, hogy a hittanos, gyerek-bibliaórás gyerekekkel adventben saját készítésű csomagolópapírt alkotunk. Mindenki rajzolhat rá valami apró részletet Jézus életéből. A karácsonyi istentisztelet előtt egy dobozba szépen elhelyezem az oltár keresztyét és az úrvacsora kellékeit. Nagyon szépen becsomagolom a csomagolópapírral. Az így elkészített ajándékdobozt felteszem az oltárra. Oda, ahová az úrvacsora eszközeit szoktuk előkészíteni. Az istentiszteleten – kihívok egy-két gyermeket – óvatosan kicsomagoljuk az oltártérben. A gyerekek elmondhatják, hogy milyen jelenetek vannak a csomagolópapíron. Kiemeljük a dobozban található tárgyakat, mindent a helyére teszünk, az úrvacsorához. A gyülekezetnek elmondom, hogy azt kaptuk, amit megígért nekünk Isten (2,11). Igen, valóban önmagát ajándékozta nekünk, értünk (Tit 2,14).

Lehet, hogy karácsony ünnepének templomi fenyőjét megőrizzük, és nagypénteken a maga dísztelen, halott valóságában visszaállítjuk a templomba. Nagyszombat este pedig az udvaron elégetjük, meghívjuk erre az ünnepélyes tűzgyújtásra a gyülekezetet. Lehet, hogy ebből hagyományt teremtünk.

Illusztrációk

GONDOLATOK

...kegyesen élünk a világban...

„Elsőre kicsit sok a jóból. Arról nem volt szó, hogy változtassuk meg éltünket, csupán arról, hogy kicsit oldjuk az előítéleteket, tartsuk tiszteltben mások micsodáját, de az nem volt mondva, hogy egy füst alatt azonnal jó embernek is kéne lennünk, bölcsnek, igazságszeretőnek, jámbornak és barátságosnak. Még a végén kiderül, hogy szeretnünk is kéne felebarátosunkat, mint tenmagunkat. Ez valóban túl sok volna.”

Esterházy Péter (1950–2016) Kossuth- és József Attila-díjas magyar író: *Ama nagyon szép*

VERS

Ölélés, hazaérkezés, élénk szalad az Isten
Pilinszky János: *Apokrif*

TÖRTÉNET

Átformáló kegyelem

Victor Hugo: *Nyomorultak*

Nádas Péter: *Hazug, csaló* (https://reader.dia.hu/document/Nadas_Peter-Talalt_cetli-1181).

Felhasznált irodalom

BUDAI Gergely – HERCZEG Pál 1980. *Az Újszövetség története*. Református Zsinati Iroda Sajtóosztálya, Budapest.

VEÖREÖS Imre 1996. *Az Újszövetség színgazdagsága*. Evangélikus Sajtóosztály, Budapest.

FABINY Tamás 2000. Egy aoristos alak kihívása. *Lelkipásztor*, 75. évf. 2. sz. 41. o. Web: https://epa.oszk.hu/05300/05332/00779/pdf/EPA05332_lelkipasztor_2000_02.pdf.

NEMESHEGYI Péter 1998. Karácsony az Atya évében. *Vigilia*, 63. évf. 12. sz. 882–886. o. Web: https://vigilia.hu/pdfs/Vigilia_1998_12_facsimile.pdf.

SZAKÁCS Tamás 2005. *Nevel minket az üdvözítő kegyelem*. <https://share.google/PwXvwXLlGNIp2DX>.

SÁRKÁNYNÉ Horváth Erzsébet 2005. Karácsony ünnepe. *Lelkipásztor*, 80. évf. 12. sz. 423–425. o.

■ NÉMETH ZOLTÁN

Karácsony 2. napja

► Tit 3,4–7

Immánuél – az újjászülő és megújító Szeretet

Az ünnepnap jellege

A „kétnapos egyházi ünnepeink” első napján a dogmatikum, a második napon az etikum kerül előtérbe. Karácsony második napjának témája: Immánuél – az új életre indító szeretet (Pröhl-agenda); Isten szeretete új életre indít (*Liturgikus könyv*). A kijelölt textus a Szentlélek által újjászületéssel megújulást – gondolkodásbeli, lelki, az élethez viszonyulásunkban történő változást, illetve a megtestesült – valóságos – lehetőséget hangsúlyozza.

A kijelölt textus

A levél címzettje Titusz, akit Pál nem egyszerűen kollégájának vagy munkatársának tekint, hanem a „közös hitben való igaz fiának” nevez. Az apostol Krétán hagyta Tituszt. Feladata volt „rendbe hozni az elintézetlenül maradt ügyeket”. Tituszra nem pihentető krétai álmnyaralás várt. Pál felhívta a figyelmét az engedetlenekre, a fecsegőkre, az ámitókra. Idézte a krétai próféta elhíresült mondanását: „A krétaiak megrögzött hazudozók, gonosz vadállatok, lusta, falánk népség.” (Tit 1,12) Apostoli

tanács is elhangzott: „...*fedd őket szigorúan, hogy egészséges legyen a hitük [...] azt hirdesd, ami egyezik az egészséges tanítással...*” (Tít 1,13; 2,1)

A kijelölt igeszakasz a „de” felütéssel kezdődik. Nyelvtanilag ez a kifejezés összehasonlító kötőszó. Arra utal, hogy a mondatba foglalt kijelentés vagy állítás szemben áll az előző gondolatban foglaltakkal, valamilyen módon ellensúlyozza azt. Ebben az esetben: „...*mert valamikor mi is esztelenek, engedetlenek, tévelygők voltunk, különféle kívánságok és élvezetek rabjai, gonoszságban és irigységben élők, egymástól gyűlöltek és egymást gyűlölők.*” Erre jön a „de”. Isten megjelentette üdvöztető kegyelmét, jóságát és emberszeretetét, irgalmát és megigazító ajándékát.

Isten válságkezelése Jézus Krisztus.

Pál apostol a testté lett Igében megjelent valóságos esélyt hangsúlyozza. Nem pusztán azzal bízta meg Tituszt, hogy a rossz hírű krétaiaknak hirdesse meg a „legyetek jók, ha tudtok” lelki programot. Az egészséges tanítást kellett megszólaltatnia, amelyből újjászületés, megigazulás, életreménység, erkölcsös, emberséges magatartás és stabilitás fakad. Csak az egészséges tanításból származik egészséges hit, lelkiség, gondolkodás és cselekedet!

Karácsonykor újra és újra találkozunk az ünnepi emelkedettséggel, illetve hangulattal együtt járó törekvéssel: kicsit jobbak akarunk lenni, kicsit jobban akarunk viselkedni. Isten Jézus Krisztusban nem a „legyetek jobbak, ha tudtok” programot hozza el. Isten embermentő jósága és szeretete – a testté lett Igében – megjelent! Emberré lett! Nekünk született meg. Mi pedig abban a kegyelemben részesülünk, hogy Jézus Krisztusban újjászülethetünk a Szentlélek által. A szívünk a világ üteme és hóbortja helyett Isten parancsolatainak és jóságának ritmusára dobbanhat. Az eszünk már nem a világ után szalad, hanem értelmünkben megújulunk, és megítélhetjük, mi az Isten szerinti jóság.

A lelkünk pedig Isten ígétől tavaszba lendül.

Már nem a reménytelenség, az elmúlás foglya, hanem az élet, az örök élet felé fordul.

A megigazítás azt jelenti, hogy elfogadom és vállalom magamat. Nem leplezem és takargatom a bűneimet, hanem a testté lett Igének odaadom. Tudom, hogy az életem mellé odakerül Jézus Krisztus valóságos, testében meghozott szenvedése, áldozata és engesztelése. A bűneim, a halálom, a kárhozatom felett aratott győzelme, a testében elhozott feltámadása. Élek többé nem én, hanem él bennem a Krisztus. Krisztussal egy az utam és egy a sorsom.

Újjászülettem. Megigazultam. Isten kegyelmében gazdag vagyok. Élő reménységem és kilátásom van az örök életre. Karácsony ennek a bizonyosságnak a rendíthetetlen alapja.

Nyugtalan időket élünk. Gondolkodásbeli, világnézeti, politikai, hatalmi, titkos érdekek mentén szerveződő problémák vannak. 2025 karácsonyán Isten ígéje a helyzetünkkel és kilátásainkkal szembesít. Az elembertelenedő ember vagy a Krisztusban magára találó, újjászülető és megújuló ember kerül ki győztesen?

Teológiai összefüggések

Hangsúlyos kifejezések a jóság, az emberszeretet. Amikor megjelent... – írja az apostol. Ennyire konkrét és valóságos. Hiszen van érzékelhető megjelenése, és belépett a tér és idő koordinátaiba. Amikor megjelent, egészen mást jelent, mint a „hol volt, hol nem volt, volt egyszer egy jóságos és emberszerető Jézus”. Teológiai értelemben tehát nem tulajdonságról és nem pusztán szöveges értékelésről van szó. Jézus Krisztus megtestesülésének páratlan jelentősége, hogy benne Isten jósága, emberszeretete, Isten szubsztanciája érzékelhetően jelen van a világban. Jézus belülről hat. Odalép, belép, és asztalhoz telepedik. Közösséget vállal a jóságnak és emberszeretetnek híján lévőekkel, a jóságra és emberszeretetre éhezőkkel

és sóvárgókkal. Jézus mindezt valóságosan hozza magával. Magából ad.

Titusznak meg kellett szólaltatnia a változás esélyét. Jézus Krisztus a testté lett Ige, aki nem ártalmatlan híresség, hanem Isten jóságának és emberszeretetének megtestesülése. Hatalma, hatása, kisugárzása van. Nevel, megtisztít, felemel, új reménységgel tölti el az elfásult embert. Ámde nem csupán az a célja, hogy kicsit jobba tegye a világot és a benne élő embereket. Jézus nem azért adott, hogy az erkölcsünkben és az élethez viszonyulásunkban kicsit felerősödjünk. Jézus megtestesülése ennél sokkal-sokkal több. A hitetlenséggel, a bűnnel nem lehet paktumot kötni. Csak az újjászületés a megoldás.

Az újjászületés, a Szentlélek megújító fürdője – hangsúlyos kifejezések. Karácsony Isten hitetlenség és bűn felett kimondott radikális ítélete. Karácsony készítése, hogy az ünnepen mindenki igyekszik a jobbik énjét előretolni. A sok különbség, csomagolás, finomság, hangulatosság mögött háttérben maradnak – de megmaradnak – a rendtelenségek. Aztán az ünnep után visszatér az élet a megszokott menetébe. Újra felerősödnek a néhány napra pihentetett automatizmusok. Isten azonban mást, többet, igazibbat adott a testté lett Igében! Újjászületést! A bűnökkel és a hitetlenséggel rendtelenséget és mindenféle összevisszaságot okozók veszét jelentő és az embert – testünket, lelkünket, gondolkodásunkat – megújító fürdőjét is felkínálja Szentlelkében. Éppen ezért nem túlélni, hanem a Szentlélek által megélni kapjuk a lehetőséget.

„Az újjászületés Isten kegyelmi ténykedése: »operationes gratie«. Egyedül Isten Szentlelke – a kegyelem operációja – képes a változtatásra. A hitetlen, elvadult, önző és magába fordult emberbe új belső érzéseket önt – *novos interiore affectus* –, továbbá annak vak értelmét megvilágosított értelemmé, pártütő akaratát kész, engedelmes akarattá teszi. Megújítja, újjászüli az egész lelki életet, úgy, hogy aki eddig csak rosszra hajlott, mostantól fogva istenfélelemmel – ti-

mor Dei –, Istenbe vetett bizalommal – *fiducia erga Deum* –, istenismerettel, istenszeretettel – *dilectio Dei* –, reménnyel – *spes* –, tisztasággal – *castitas* –, türelemmel – *patientia* –, mindenféle új cselekedettel – *nova opera* – ékeskedik.” (MASZNYIK 1888, 147–148. o.)

A teológia hangsúlyozza, hogy a Szentlélek újjászültő csodája minden esetben az igéhez – az evangéliumhoz és a szentségekhez van kötve.

Az igehirdetés

Az ünnepet igével megélni akaró, a gyülekezet istentiszteletén jelen lévő hívek karácsony második napján is megajándékozottak. Az igében nem a karácsonyi maradékot kapjuk – ami szentestéről és karácsony ünnepéről megmaradt...

Az apostoli tanításban erre a kérdésre kapunk választ: hogyan lehetünk karácsonyozó keresztyénekből karácsonyt és annak következményét megelőző hitben működő, jól nevelt, minden emberi gyarlóságunkból megszabadított, Krisztusban élő emberek?

Benne élünk abban az örületben, amit akár a világban, akár a nemzetközi dolgok alakulásában, akár az országban, sőt kicsiben a lakóhelyünkön – faluban, városban –, a munkahelyeken mi, emberek idézünk elő. Ha a kristályvizes palackról lecsavarjuk a kupakot, kiszökik belőle a szén-sav. Manapság sokan vannak, akik a környezetüket ilyen kiszellőztetésre használják. Kimennek a közösségbe, és megnyilvánulnak.

Pontosan erre utal az apostol, amikor az igénk tanítását bevezeti: „...mert valamikor mi is esztelenek, engedetlenek, tévelygők voltunk, különféle kívánságok és élvezetek rabjai, gonoszságban és irigységben élők, egymástól gyűlöltek és egymást gyűlölők...” Ismerős tehát a helyzet, amelyről Pál ír. Sőt mi még akár ki is tudnánk egészíteni a felsorolást. Ámde Isten nem hagyott bennünket magunkra. Jogos indulata felett is győzedelmeskedett jósága és emberszeretete!

Nem érdemeltük meg! Jézus eljövetele kegyelem! Nem törvényszerű. Nem járandóság. Nem érdem. Isten kegyelme Jézus Krisztusban inkarnálódott – megtestesült.

Ez a kegyelem drága. Ára lett – a jászol és a kereszttel fából készült. Az emberiség jászolat és kereszttel kapott Isten irgalmának ajándéka-ként. Viszont a jászol és a kereszttel árát – a bűneink adósságának árát – Jézus Krisztus vére, élete fizette ki.

Isten kegyelme, üdvözítő irgalma drága. Éppen ezért nem tüneti kezelésre adatik. Karácsony kísértése, hogy néhány órára változzunk anygá-lakká. A ragadozó medvéből legyen bájos mac-kó. A hiú és önző vadmacskából legyen dorom-boló cicus. De karácsony nem azért adatott, hogy az embert jóságra, szeretetre, átmeneti békessé-gre nyugtassa. Isten gyökeres változást művel. Is-ten számára nem cél a kicsit jobb, a kicsit fino-mabb, a kicsit élhetőbb. Isten a teljesség. Min-dig egészben és teljesben gondolkodik. Az ember pedig csak az újjászületés révén újulhat meg! Ne áltassuk magunkat a tanultsággal, a műveltsé-ggel, a jólneveltséggel, a körülményekkel és ha-sonlókval. A hitetlenséggel, a bűnnel nincs pak-tum. Nem lehet kiegyezni.

Jézus Krisztusban a megigazító Isten teste-sült meg. Életünk és Krisztus jósága, tisztasága, emberszeretete együtt kerül Isten elé. Ez ad re-ménységet és esélyt, hogy részesei legyünk az örök életnek.

Karácsony – mit is szimbolizál a fenyő mint „örökzöld”? Mi tehát a jókívánságainkban kife-jezett „áldott karácsony”? Pál apostol a „szent-lelkes karácsonyt” tekinti a sorsdöntő áldott ün-nepnek, amikor az újjászületésre, a megiga-zulásra, az irgalomból üdvözítésre, az örök élet-re kilátással és reménységgel tekintő kegyelmi ajándékokban részesülhetünk, amelyek az ün-nepi órák elmúltával is gazdagítanak, embersé-günkben és keresztyén tanítványságunkban ne-

velnek, formálnak, javítanak és emberi, erköl-csi, lelki tartást adnak.

További javaslatok az istentisztelethez

Ének
EÉ 238

Illusztrációk

GONDOLATOK

„Az evangéliumban Isten egészen szeretetremél-tónak és jóindulatúnak bizonyította meg magát. Mindenki számára készséges. Senkit meg nem vet. Vétkeinket megbocsátja. Kemény szigorában senkit el nem űz...”

Isten azonban nemcsak annyiban mutatta meg jóvoltát, hogy megtűrte maga körül, hanem tevőlegesen is felénk fordul. Keres, felkínálja ke-gyelmét, és nálunk akar szállást venni. Két édes és vigasztaló igéje ez a mi Istenünknek. Hogy egy-részt felkínálja kegyelmét, másrészt jó pásztor-ként keresésünkre indul.” (WITTE 1938, 70. o.)

Felhasznált irodalom

- HAFENSCHER Károly 2010. *Liturgika. A keresztyén is-tentisztelet protestáns megközelítésben, ökumenikus szellemben*. Luther Kiadó – Liszt Ferenc Zenemű-vészeti Egyetem Egyházzene Tanszéke. Budapest.
- JÁNOSSY Lajos 1944. *Az egyházi év útmutatása*. Ma-gánkiadás, Sopron.
- KÁLDY Zoltán 1957. *Bevezetés az Újszövetségbe*. Evan-gélikus Sajtóosztály, Budapest.
- MASZNYIK Endre 1888. *Evangélikus dogmatika*. Wi-gand, Pozsony.
- STOTT, John 2000. *A Timóteushoz írt első levél és a Ti-tuszhoz írt levél*. Harmat Kiadó, Budapest.
- WITTE, Karl (szerk.) 1938. *Jer, örvendjünk keresztyé-nek! Luther írásából mindennapi áhítatra*. Győr.

■ DETRE JÁNOS

TARTALOM

Mécses a te igéd

SZEDNAI JÓZSEFNÉ HERDLICZKA ÉVA: „Én vagyok az, Uram?” (Ez 34,16) 601

Tanulmányok

A Tanulmányok rovatot
szerkesztette:

Csáky-Pallavicini Zsófia –
Johann Gyula

JOHANN GYULA: „Mert nálad van az élet forrása, a te világosságod által látunk
világosságot.” Kapcsolódások a lelkigondozói beszélgetés spirituális dimenzióihoz 603
HEGEDŰS ATTILA: Fiatalok és spiritualitás 613

Figyelő

SZABÓ LÁSZLÓ SCHP: „Ti adjatok nekik enni.” Hogyan tud válaszolni
az iskola a fiatalok valóságára? 623

Az igehirdető műhelye

CSERMELY PÉTER: Advent 1. vasárnapja (Jer 23,5–8) 637
MOLNÁR LILLA: Advent 2. vasárnapja (Ézs 63,15–64,3) 640
TÓTH ATTILA: Advent 3. vasárnapja (Ézs 40,1–11) 644
GYÖRI PÉTER BENJÁMIN: Advent 4. vasárnapja (Ézs 52,7–10) 647
KOLLERNÉ LOÓS ZSUZSANNA: Szenteste (Zsid 1,1–6) 650
NÉMETH ZOLTÁN: Karácsony ünnepe (Tit 2,11–14) 654
DETRE JÁNOS: Karácsony 2. napja (Tit 3,4–7) 657

